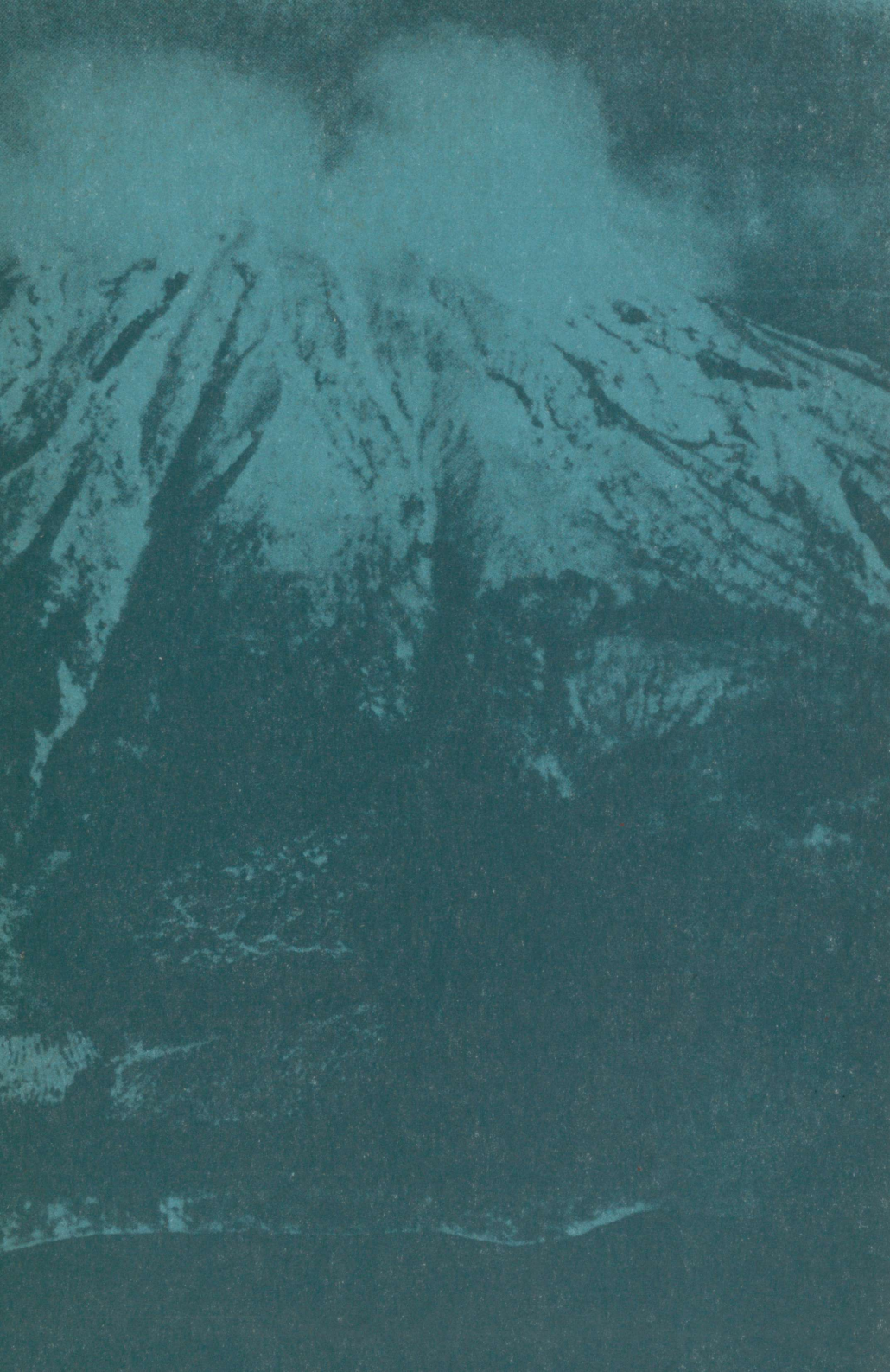
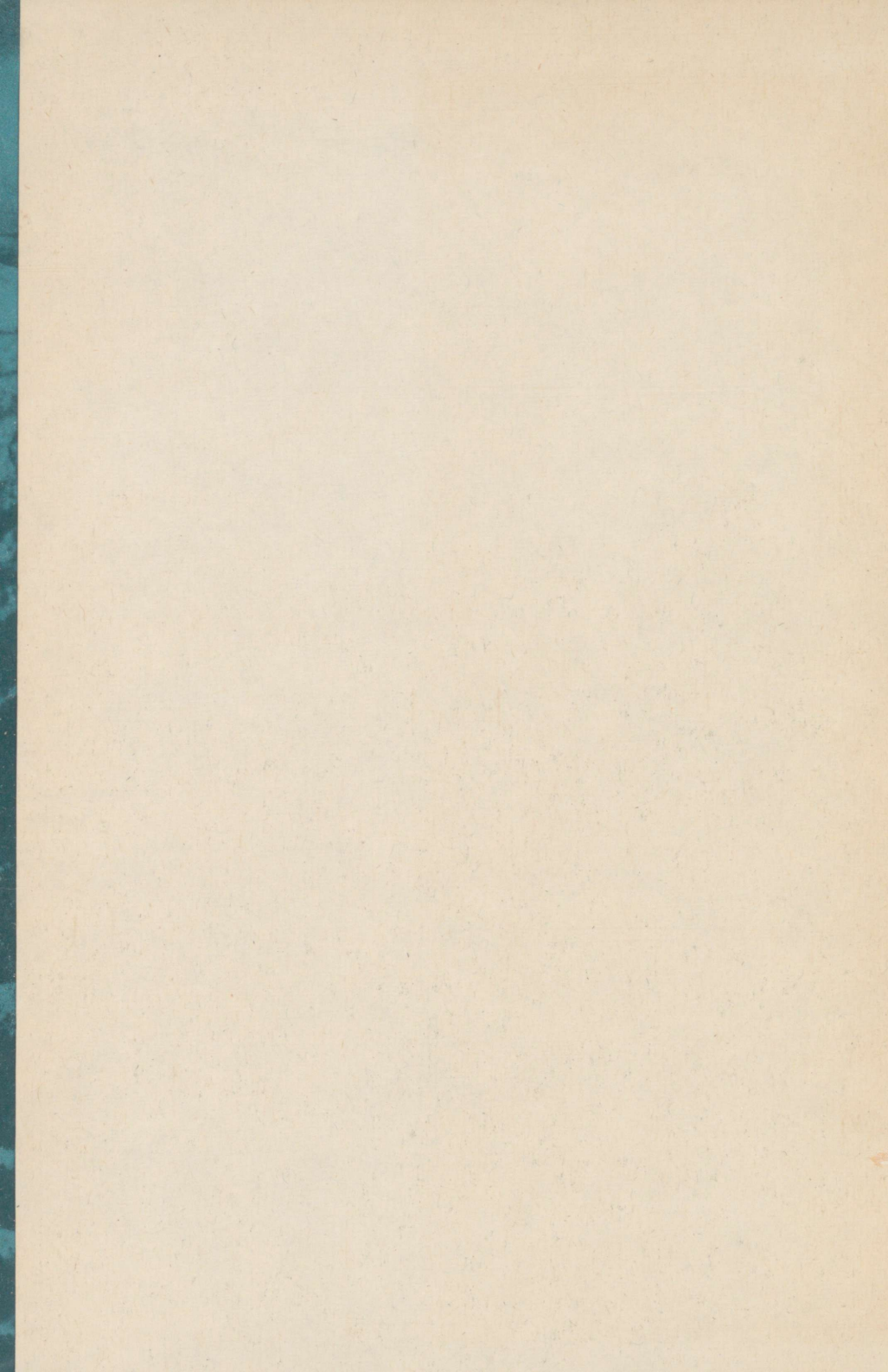

SAPPORO'72

A-35212

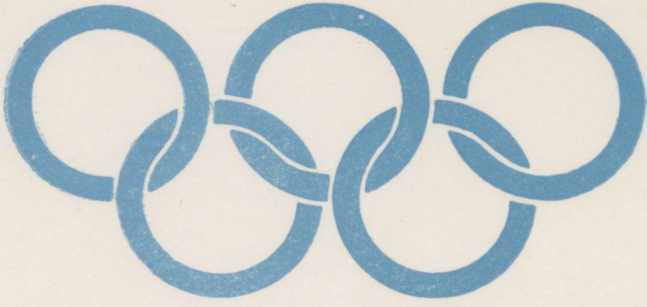
E. TEEMÄGI

XI TALIOLOMPIAMÄNGUD

SAPPORO 1972

E. TEEMÄGI • XI TALIOLOMPIAMÄNGUD • SAPPORO 1972

KIRJASTUS «EESTI RAAMATU» • TALLINN 1973

7 A 4
T 36

Kujundanud *H. Polberg*

*M. Botašovi, M. Eliste, U. Kala ja
E. Teemäe* fotod

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

6-9-2
269-73

YOKOSO!

Silme ette jäi vastuvõtutervitus «Yokoso!» loendamatu transparentidel ja loosungitel. «Yokoso!» taksodel ja autobussidel. Liigutavalt kõlas «Yokoso!» võõrustajate huulilt — nii kaasneva sügava kummardusega kui ka hõiskena. See tuli neil väga hästi välja kooris hüütult, siis kui marssisime läbi spaleeride — Yokosofestivalile — ning ka õrnahäälselt, koketeerivalt, kui mõni kimono-kandja teiste hulgast ligemale astus ja käe ulatas.

Jaapanlaste viisakus on teada ja tuntud. Kuid hämmastamapanev oli see esialgu tegelikkuses ikkagi. Haneda lennuväljale saabunud, nägime näiteks meest daamile lillekimpu ulatamas, mille juures mõlemad tegid üheaegselt aeglase ja sügava kummarduse. Järgnes mingi viisakuseavaldus mehe suust ja järjekordne mõlemapoolne sügav kummardus. Kombekohane vastus naiselt, ja jälle üheaegne kummardus...

«Yokoso!» — «Tere tulemast!» — polnud sedapuhku ainult tervitus ega loosungitekst. Välisega liitus spontaanne. Sellesama sõna varjus oli viisakust, hoolitsevat tähelepanu, peomeeleolu, muulaste uudistamist, võõrustaja varjamatut ootust külaliste reageeringule. Ka portsjon eneseuhkust.

Tõusva Päikese Maa oli jälle olümpiaperemees. Esimese Aasia riigina sai Jaapan enda korraldada ka talimängud.

Tõsi, Sapporo ei pälvinud seda au esimese katsega. Talimängudele kandideeriti juba enne Teist maailmasõda. Kuid sõjasüü-

tajatena kaotati juba kättevõidetu. Ka konkurentsisis Grenoble'iga tuli alla vanduda. Aga kolmandal katsel (1966) said jaapanlased siiski oma tahtmise.

Olümpiamängud on maailma suurimaid ühissettevõtmisi, igal juhul suurimad peod globaalses mastaabis. Neli aastat valmistusid esinemiseks Sapporos talisportlased kõigis maailmajagudes, tegid selleks ennastsalgavaid pingutusi.

Aga võõrustajad valmistusid kuus aastat. Ja küllap samuti ennastsalgavalt. Olümpialaste vastuvõtjaks on ettekirjutuste järgi linn, mitte riik. Varem oli Sapporo meile tundmatu. Ja ometi on tegemist miljonilinnaga, kaks korda elanikerikkamaga kui Oslo, mis varasematest talimängudelinnadest kõige suurem.

Sapporo sidus võetud vastutusrikka kohustuse omaenda ülesannete ja probleemidega. (Neid ei saa linnal, mille elanikkond kasvab ettevalmistuse perioodil rohkem kui veerandi võrra, vähe olla.) Ja tuli kõigegea toime — võiks öelda, et hiilgavalt. Muidugi oli suur ka riigi abi, rahaline toetus. Suhteliselt lühikese ajaga valmisid metroo (12,6 km), vajalikud olümpiabaasid, teed, uued esinduslikud hotellid, terve mikrorajoon olümpialaste majutamiseks ja teenindamiseks. Kõik 14 võistlusareeni tuli võõrustajatel alles ehitada-rajada (üksnes suur hüppemägi oli algkujul olemas), aga kulukaimalegi nende hulgast ei läinud üle kahe aasta. Spordiehitiste rajamiseks kulutati 25 miljonit dollarit, metroole, teedele, hotellidele ja muule 45 miljonit dollarit. Kokku küündisid korraldajate kulud 600 miljoni dollarini. Eks selleski peegeldub arengutendents, mida on raske peatada.

Kõike tehti läbimõeldult, järeleproovitult. Võis arvata, et ka ökonoomselt, võimalikult ratsionaalselt, et kõiges osati kasu leida. Teisiti ei saanudki mõelda Jaapanist, kes nii kiiresti on hõivanud ühe juhtpositsioonidest maailmamajanduses.

Aga ometi kippus olümpiast välja paistma ebaratsionaalsus. Üldse jäi mulje, et talveharrastused ja talimängud *à la Japan* on luksus. Ainult kas mõttekas või mõttetü?

LUMEPARADIIS. LUMEPEOD

Saabusime olümpialinna õhtupimeduses ja pressimajade ümber nägime vaid lumme mattunud mäenõlvu. Teeääri palistavad valolid rääkisid lume üleküllusest ning hoopis teiselaadilisest korraldajate vaevast kui eelnenud kahel taliolümpial. (Meenutagem, et Innsbruckis tassiti lund radadele kotiga.) Tõesti lumelinn see Sapporo, nagu tutvustasid teda turismibrošüürid (lumekihi paksus igal talvel vähemalt 50 sm, seekord peaaegu meetri ringis).

Järgmisel hommikul ilmnes meile tegelik pilt Makomanaist. (Prospektide järgi oli tekkinud väärettekujutus.) Makomanai — see oli kaunite individuaalmajadega aedlinn, meie Nõmme taoline. Metroojaama lähedal, kus asus olümpiaküla, kujutas kõne all olev

ala uut suurlinna mikrorajooni (viiekorruseliste elumajadega). Kilomeeter kaugemal oli Makomanai põhiliste olümpiabaaside kompleks avarate parkimisplatsidega. Kokkuvõttes oli Makomanai hoopis suur looduslik park, millesse mahtus muu hulgas ka 37 km murdmaaradu ning laskesuusatajate võistlusareen.

Metroojaama teed otsides eksisin aedlinnas. Tänu sellele sain esimesed pildid Sapporo taliharrastustest.

Madala nõlva majadevahelisel väljal olid hõivanud erksavärvilistes nailonjoppides lapsed. Üks algkooliklass (või osa klassist) omandas õpetaja juhtimisel kindla korra järgi slaalomikunsti. Laskumistehnika oli neil veel üsna algeline ja paljude üle võimutes kukkumiskartus. Kuid mäesuusataja spetsiaalvarustus oli kõigil ehtne. Ja innustatus sellest harrastusest samuti.

Kaugemal asuval kõrgemal mäenõlval nägin keskkooliõpilasi.

Samas, kus lapsed slaalomit harjutasid, meisterdas teine klass (või teine pool samast klassist) mingit lumelossi, käes plastmass-ämbrid veega. Üks osa oli kõhuli ülal müüril ja patsutas seinanõnarusi, teine jagu abistas neid alt. Hämmastasid kõigi haaratus tegevusest ja üksmeele. Nähtu seostus lateadvuses kuulsate Sapporo lumefestivalidega. Ilmselt mõjutab suhtumist niisugusesse tegevusse täiskasvanute eeskuju. Kõiges selles nägin õpilaste taliharrastuste ideaalpilti, mille poole püüame meiegi. Aga enamjuhtudel me siiski veel alles unistame laste vabasse loodusse viimisest, unistame spetsiaalvarustusest ning laste tõsimeelsest suhtumisest esteetilisse ja kehalisse kasvatusse. Kas ei olene see paljuski meist endist, täiskasvanutest, meie eeskujust?

Niisuguseid harrastusi õpilaspõlves me ei eita. Ei küsi, kas on mõttekas või mõttetu. Aga kui needsamad harrastused võimutsevad täiskasvanute hulkade üle?...

Sapporo on Jaapani talispordikants. Suusatamine on siin võistlusspordina au sees 1920. aastast peale (umbes nagu meil Eestiski). Slaalomis ja suusahüpetes on toodud Nipponimaale kaalukaid medaleidki (vastavalt OM-lt ja MM-lt).

Lumi ja lumelõbud, mis lõunapoolsetel Jaapani saartel on uudisasjaks, meelitavad talviti Sapporosse rahvast lausa murruna. Ja 1949. aastast on siin välja kujunenud omalaadsete lumefestivalide traditsioon. Seekord leidis Sapporos aset juba 23. lumepidu, mis olümpia tõttu ristiti «sajandi festivaliks».

Neli ööd-päeva kestvad pidustused on igal talvel kokku toonud 4—5 miljonit (!) külalist kogu Jaapanimaalt. Varem on olnud peareeniks peamiselt Odori, 100 m laiune ja 1300 m pikkune pargitaoline peatänav värvilise reklaamvalgustusega üle külvatud esinduslike majade vahel.

Nüüd mitmekordistas seda pidu olümpia. 27.—30. jaanuarini toimus lumefestival Odoril, olümpia avamispäevast 3. veebruarist 7-ndani aga jätkus festival Makomanais.

Hiiglaslikud lume- (või jää-)kujud ja -ehitised ongi selle fantastilise talveteatri peamiseks vaatamisväärsuseks. Vaatamisväärs-

set aga imetletakse jaapani moodi — tõsimeelselt, kaua ja vaikides. Kõrgeimad kujud ja ehitised ulatuvad üle 10 m, väiksemad on lastesuurused. Näeme tuntud templite jäljendusi, meile tundmatuid salapäraseid deemoneid ja jumalaid, aga ka tänapäevaseid kosmosevallutajate figuure. Eriti jäi meelde hiiglaslik Gulliveri kuju, mis üle tribüüni ulatuvana rääkis kaasa ka olümpia peareeni vaadatel.

Seekord oli Odoril ja Makomanais püstitatud 9 suurt ning 190 keskmist ja väiksemat kuju. Ka koolid ja ettevõtted ehtisid niisuguste teostega oma õuesid.

Kõigi nende loomisel olid ehitusmaterjalideks küll lumi ja vesi, mis midagi ei maksa, aga milline töö on hiiglaslike kujude ja ehitiste püstitamiseks lume kokkuvedamine ning voolimine. Töötasid linnaelanikud, aga ka kümned kujurid..., et luua kunstiteoseid, mille iga loetakse päevades. Kujud Odoril ei pidanud vastu poolt mängude aegagi, sest päev enne avapidustusi oli sula, tulid nähtavale karkassid ja näotuks muutunu kõrvaldati.

Kui palju läks siin vaja spetsiaalseid masinaid. Ja tülikas ning kulukas oli lõpuks ka nende kujude igapäevane puhastamine värskest pealesadanud lumest. Suuremate harjamisel läks vaja tuletõrjereleide. Samal ajal nõudis muide tohutut masinaparki ja töäjõudu üldine võitlus lumega, kõigi teede ja olümpiabaaside korrashoid. Korraldajad suutsid tänu moodsale tehnikale eemaldada teedelt lühikese ajaga üle 1,5 miljoni kuupmeetri lund.

Saime teada veel, et lumefestivalide kõrval peetakse Sapporos ka suvefestivali, sirelifestivali (mais), krüsanteemide festivali (augustis) jne. Ühesõnaga: siinmail janunetakse tüdinematult ilu ja ülevuse järele.

Millist vaeva see kõik aga nõuab? Ja kas see ka vastavalt sisse toob? Võimalik, et kõige üle prevaleerib siiski jaapanlaste iluarmastus. Sest ilumeel valitseb neil linnaehituses, reklaamis, kaupades, tarbeesemetes — kõiges inimest ümbritsevas.

Olümpiamängud on kogu maailma pidu. Seda eriti tänapäeval, mil televisiooni vahendusel elatakse neile kaasa igas ilmanurgas. Olümpiapalangu keskel viibides aga tunned, et ennekõike on see võõrustajate pidu.

Mängude eelõhtul Nakajiwa spordikeskuses toimunud Yokosofestivali teise osa kirevat programmi sidus olümpiatule süütamise, tule teekonna ja vastuvõtu näitamine suurel ekraanil. Nägime värvirikkaid romantilisi kaadreid olümpiatõrviku öiselt ja päevaselt teelt, saatjaks sportlik noorus, taustaks ürgne Fudžijamamaa. Nägime Ateena Rahvusteatri sarmikat näitlejatari Maria Mosholioud antiikhõngulisel tulesüütamisel Olümpias ja mängude auküalisena Sapporo linnahalli ette jõudnud leegi juures, ümbritsetuna jaapanlastest ja intervjuerijatest. Tajusime veel kord tuleremoonia mõtet, sügavat tähendust. Tõrvikutekond 18 000 osalisega mitmel hargneval marsruudil häälestas kogu Jaapanit.

Kolmanda veebruari hommikul ärkas saarteriik peomeeleolus. Hokkaido miljonilinn oli lipuehtes. Kella üheksaks varahommikune lumesadu lakkas, tuul vaibus ja pilved hajusid. Külmakraadid, sinine taevast, ergas päikesepaiste ja silmipimestavalt valge lumi — kõik see oli justkui talvepeoks tellitud.

Staadioniovaali, mis reserveeritud maailmariikide esindajatele talispordis, marssis 35 suurt ja väikest delegatsiooni. Igast maailmajaost. Rõhutati rahvuspara, demonstreeriti oma talvemoode.

Nimekirjad mahutasid 1274 sportlast pluss 504 esindajat, treenerit ja asjameest.

Olümpia avamisel astusid kõik sportlased püstipäi, kõige parema enesetundega. Iga delegatsiooni saatsid uudistavad pilgud ja soe aplaus. Igaüks oli siin oma maa, oma rahva saadik.

Spordis võivad üllatada ka vähetuntud kaasalööjad. Asjatundmatu publiku silmis aga olid kõik olümpiale saabunud võistlejad potentsiaalsed võitjad. Avapeol valitses niisiis veel osavõtivate maade ja sportlaste suhteline võrdsus. Jätks ootusrõõmu ja lootusi. Tajusid, et just avadefilee oli olümpiale kõrgpunkt, tipp, mida järgnevatel võistluspäevadel halastamatult murendama hakati.

Maailmapeo avamises oli niipalju liigutatavat, et tihti tundsid kurgus neelamapanevat kipitust. Liigutatust märkasid ka sulle võõrais kõrvalolijais. Ja nagu tahtmatu reageeringuna sellisesse äärmusesse kaldumisele võtsid kohe hoiaku, mis ei luba kaotada asjalikkust, kainust.

Peo kulg järgis seekordki olümpiamängude väljakujunenud tavasid.

Olümpialippu heiskasid Jaapani ohvitserid. Olümpiatõrviku tõi jäärajale 16-aastane iluuisutaja Izumi Tsujimura, tule süütas olümpiaurnis niisama vana võimleja Hideki Takada. Sportlaste nimel andis olümpiavande kiirusutaja Keiichi Suzuki ja kohtunike eest Tõusva Päikese Maa kolmekordne meister suusahüpetes 50-aastane Fumio Asaki. Reliikvialipu võttis Grenoble'ilt üle Sapporo. Ja orkester mängis Jaapani hümmi.

Avamine oli traditsiooniline, aga traditsiooni jätkaja oli uus — Aasiat esindav Sapporo. Niisiis, vana stsenaarium, ammu ettekirjutatud režiin, aga uus lavastaja, uued osatäitjad; olümpiamänge lahutav neliaastak oli toonud endastmõistetavalt vahetust ka võistlejate rivvi.

Olümpiatraditsioone ja -reegleid püütakse hoida. Aga miski ei püsi maailmas muutumatuna. Spordi arengu järgi peab ilmselt sammu seadma ka olümpia. Muidu paisuvad juba tekkinud mõrad olümpialiikumisele ohtlikuks. Võib-olla muudab areng tulevikumängud hoopis teisenäoliseks — tahame me seda siis või mitte.

Oli üks selline mõra, mis ohustas tõsiselt juba Sapporo mängu. Tänapäeval on sport enam kui vaba aja harrastus. Aga Rahvus-

vaheline Olümpiakomitee eesotsas 85-aastase Avery Brundage'iga ei tahtnud seda tunnistada. Mängude eel rünnati maailma juhtivaid mäesuusatajaid, kes kasutavad sporditarvete firmade toetust (reklaamimise eest), taheti nende ala koguni olümpiakavast välja jätta. Rahvusvaheline suusaspordiliit ähvardas vastu olümpiast lahtiütlemisega. Milline vare jääb taliolümpiast järele ilma suusatamiseta, seda kujutab vist endale ette iga spordihuviline. Ent niisugune oht rippus Sapporo olümpia kohal Damoklese mõõgana viimaste mängude-eelsete päevadeni.

Pärast seda kõike tundus avatseremoonial silmakirjalikuna Keiichi Suzuki antud olümpiavanne: «Töotan kõigi võistlejate nimel, et täidame ausate sportlastena olümpiamängude reegleid...» Või mis olid väärt Fumio Asaki sõnad: «Luban kõigi kohunike ja võistkondade esindajate nimel tegutseda neil mängudel õiglaselt...», kui ülemkohtunik Avery Brundage kõrvaldas olümpialt amatöörstaatusest lahti öelnud mäesuusataja Karl Schranzi, kuid jättis võistleva teised, kes teadaolevalt samuti patustanud olümpiaharta 26. punkti nõuete vastu. Räägiti, et ROK-i presidendil olid materjalid veel vähemalt 40 eksinu vastu, kuid rohkemaga ei riskitud. Kõige enam olid sellest puudutatud muidugi Schranzi kaasmaalased austerlased, kelle rahulolematuseavaldused ei saanud jääda tähelepanuta. Ja üldiselt ladusalt kulgenud Sapporo talimängudel puhuti üsna tugevasti hõõgvele ka protestisädemeid üllas olümpialiikumises valitseva konservatiivsuse ja silmakirjalikkuse vastu.

TALIMÄNGUDE TUUM

JAAPANLIK ETTENÄGELIKKUS

Sapporo talimängudel kogesime igal sammul peoperemeeste külalislahkust ja paljukiidetud jaapani viisakust. Nägime head organisatsiooni ning tänapäeva tehnika ja teaduse oskuslikku rakendamist spordivõistluste korraldamisel. Mõistsime, milliseid tohutuid kulutusi ja pingutusi nõuab niisugune grandioosne üritus.

Ent kiidusõnu võiks öelda jaapanlastele isegi olümpiamängudeks valitud aja pärast. Sapporos valitses 3.—13. veebruarini lumeküljus, domineeris päikesepaiste, oli parajalt külmakraade. Teame, et mängude läbiviimise aegki valiti hoolikalt, meteoroloogiliste uurimiste põhjal. Aga tagantjärele paneme imeks — tõsi küll, juba teravmeelitsemisega pooleks —, et selle 11-päevase ajavahemiku valimisel nii ettenägelikud oldi. Päev siia- või sinna poole oleks mõndagi ära rikkunud.

Mängude-eelsel päeval sadas Sapporos lumelörtsi, mis muutus hiljem vihmasajuks. Treeningud läksid paljudel sportlastel aia taha. Tahes-tahtmata muretsesid, mis niisuguse ilmaga jääb järele eelseisva avamispeo ilust. Äsjasaabunutel tekkis juba arvamine, et selline see prospektides kiidetud pehme kliima tegelikkuses välja näebki. Aga järgmisel hommikul oli taevast selge ja tundsimet talve parajat kargust.

Kui jäähallis toimus XI talimängude lõputseremoonia, hakkas jälle sadama lumelörtsi, elavhõbedasammas kraadiklaasis üha

tõusis, ja järgmisel hommikul oli valge kohev lumevaip Makomanais muutunud niisuguseks vee- ja lumesupiks, et raske oli liikuda. Masinadki stoppasid. Meil, Nõukogudemaa spordiajakirjanikel oli Sapporo jaoks varus veel terve päev, aga loobusime isegi kahesajameetrisest sumamisest söömaminekuks.

Täpselt üksteist päeva jätkus parajat külma nende kahe vesise päeva vahel. Keegi ei võinud õhata, et medalid kuulusid ennekõike määrdemeistritele (nagu väideti nelja aasta eest Grenoble'is), või et oli venelastele sobiv pakane (nagu kurdeti MM-võistlustel Štrbske Plesos). Võistlused murdmaasuusatamises möödusid päris ideaalsetes tingimustes.

Esimesed muljed Makomanai suusastaadionilt tekitasid vastuolulisi tundeid. Kõik näis siin olevat paremini ja lähimõeldumalt ette valmistatud, kui näiteks maailmameistrivõistlustel Holmenkollenis või Štrbske Plesos. Avar tasane suusastaadion andis igapäevase võimaluse soodsa jälgimispositsiooni leidmiseks. Siin olid püstitatud lahedad tribüünid pealtvaatajatele, hooned ajakirjanikele ning raadio- ja televisioonimeestele. Võistlust trassil võisid pealtvaatajad jälgida nende tarvis väljapandud värviteleviisoritest, aga soovi korral ka raja ääres, mis oli kogu ulatuses (kokku 37 km murdmaaradu) piiratud erksavärvilistest nailontorudest taraga. Pehme lumi selle kõrval oli rajamasinatega kõvaks pressitud ega takistanud käimist.

Holmenkollenis ja Štrbske Plesos hakkas teinekord, eriti hüpevõistluste ajal, kahju spordihuvilistest, kes nägid palju vaeva võistlustele tulekuga, kuid seal sõna otseses mõttes piinlesid, võitlesid minestamiseni oma vaatepositsiooni pärast ja lõpuks põnevamaid momente ei näinudki, said tunda üksnes suure võistluse hingust. Sapporos aga hakkas kahju hoopis korraldajate vaevast. Kõikjal oli püstitatud tribüüne ja muretsetud pealtvaatajate pärast rohkem, kui selleks näis olevat vajadust. Vist igas võistluspäigas tikkusin endamisi arutlema: «Kas mitte liigne luksus?»

Murdmaasuusatamist — ala, kus avaneb kõige ilmekamalt sportlase sisu — peame taliolümpiamängude tuumaks nagu kergejõustikku suvemängudel. Aga Sapporos oli võistlejatele kaasaelavat publikut tunduvalt vähem kui näiteks MM-võistlustel Holmenkollenis või Štrbske Plesos. See vajutab üldmuljele muidugi tugeva pitseri. Kas ei lahjenda talimänge ka MM-võistluste korraldamine? Suvemängude pealadel kergejõustikus ja ujumises näiteks ülemaailmseid kohtumisi vaheaastatel ei toimu.

Kui 30 km võitja Vjatšeslav Vedenin pressikonverentsil muu hulgas ütles, et ta oli küll juba maailmameister, aga olümpiavõit on kõigist saavutustest kaalukam, tundsin end tahtmatult muigavat. Kas sportlane seda tõesti tunneb? Aga võib-olla tunnebki — tänu sõna «olümpia» maagilisele mõjule...

Küllap oli pealtvaatajatevaesus Sapporo suusavõistlustel tingitud laialdasest olümpiaprogrammist. Samal ajal tõmbasid rahvast ka linnalähedane kiirusutamistaadion (seal olid tribüünid alati pub-

likust tulvil), hokivõistlused, iluuisutamine, põnevad mäesuusata-misalad, kelgutamine, bobisõit. Päev-päevalt pealtvaatajate hulk Makomanai suusastaadionil siiski tihenes.

Esialgul, 30 km stardi ajal, elustasid võistluspaika peajasjalikult NSV Liidu ja Soome turistide koorid, kes lähetasid oma kaas-maalasi lippude lehvitamise ja ergutushüüetega.

HEA ALGUS

Olümpiamängude ja maailmameistrivõistluste suurtel suusata-mistel on saanud avalaks medalijaht 30 kilomeetris. Ka Sapporos ei rikutud seda programmitava. Küll aga on varem väljakujunenu hüljatud nüüd sisuliselt. Kuni Grenoble'i talimängudeni olid meeste murdmaasuusatamises võitnud olümpiakulda üksnes Põh-jamaade sportlased. Autrans'i 30 km rajal aga hakkas südilt vastu üks mees Vahemeremailt ja senised võimutsejad pidid pjedestaali kõrgemalt astmelt tagasi astuma. Esimese olümpiavõitja au kuu-lus Grenoble'i murdmaavõistlustel vastu igasuguseid ootusi itaal-lasele Franco Nonesile. Ja kord valitsemises oligi käest läinud. Kaks aastat hiljem Kõrg-Tatra radadel peetud maailmameistri-võistlustel võitis 30 km sõidu NSV Liidu sportlane Vjatšeslav Vedenin, teine oli Gerhard Grimmer Saksa DV-st ja alles kolmas norralane Odd Martinsen.

Ka olümpiaeelse hooaja kesksematel võistlustel olid soomla-sed ja skandinaavlastel kaugel peategelase rollist. Kõigist kõige parem oli Gerhard Grimmer, kes peremehetses nii Sapporo eel-olümpial (2. Vjatšeslav Vedenin) kui ka Põhja mängudel Falunis. Grimmerile sekundeeris veel kaasmaalane Gert-Dietmar Klause.

Norralased, nagu siin-seal kirjutati, hakkasid olümpia eel rah-vusvahelisi kohtumisi koguni vältima. Sportlased ise olid pärast halba esinemist MM-võistlustel seesugused katsumised ja mõõdu-võtmised enne vastutusrikkaid väljaastumisi hukka mõistnud. Nagu ütles pressikonverentsil Sapporos Vedenin, suusatanud temagi terve hooaja teiste varjus strateegilistel kaalutlustel. Õige-mini — niimoodi, kaksaastakuna, rõhuga 1972-1 oligi üles ehitatud tema ettevalmistus olümpiaks.

Olümpiamängude vastupandamatu magnet kiskus rajale tagasi ka põhjanaabrite viimase suusakuninga Eero Mäntyranta, kes pikale vaheajale vaatamata end Soome esindusse võitles. Norrala-sed ei arvestanud koondise ettevalmistamisel enam oma 37-aastase suusakorüfee Harald Grønningeniga, kuid mees harjutas n.-ö. omal käel edasi ja püsis esimeste seas.

Nagu avaldas hiljem norralaste suusakoondise peatreener Odd-mund Jensen, asetanud nad suurimad lootused 29-aastasele Odd Martinsenile, kes kaitses suusaspordi sünnimaa au kõige paremini 1970. aastal Štrbske Plesos (tõi hõbeda ja pronksi). Mees oligi val-

mis lootusi õigustama. Kuid sportlaste teele satub ikka ja alati ootamatuid takistusi.

Olümpialinnas viis mehi rivist gripp. Mitmeid juba enne võistluste algust. Arvati, et see oli tingitud olümpiaküla tubade mikrokliimast. Hästi treenitud ja kõrgvormi saavutanud sportlased, nii vastuoksuslik kui see võhikule ka ei tundu, on haigustele eriti vastuvõtlikud. Sest mobiliseeritud on sportliku vormi seisundis ka organismi kaitsevarud. Arstid ei suutnud seekord midagi ette võtta, kardeti koguni gripi viiruselist levikut. Norralastest pidid tõve pärast tagasi astuma just Martinsen ja Grönningen. Mõlemad viidi olümpiakülast minema, et nad teisi ei nakataks. Selsamal põhjusel ei tulnud starti favoriit nr. 1 Gerhard Grimmer. Nii jäi Sapporos teenimatult varju hiljaaegu pead tõstnud Saksa DV murdmaasuusatamine.

«Oleksid» midagi ei maksa. Tühjaljaste vabanduste hulka kadus ka soomlaste kurtmine, et nende suusakoondis on külmetanud, mitmed haiglased.

4. veebruari hommikul, kui alustati 30 km sõitu, sadas värsket laia lund ja puhus paaripalline tuul. Õhutemperatuur oli -6° , lumel -4° C. Raske oli esimestel. Eriti tunti meie leeris kaasa noorele Juri Skobovile, kes startis nr. 2 all ja kes polevat võistluste eel mure pärast õieti magadagi saanud. Kui kaua oli noormees juba elanud selle esinemise tähe all. Olümpiaeelne hooaeg oli temas ka lootusi äratanud. Ja nüüd...

Sõna otseses mõttes Skobov jälgedeaajaja muidugi ei olnud, sest eespool läks raja sissesõitjate brigaad. Kuid seekord olid viimased võistlejad, kes startisid ligi pool tundi hiljem, eelisolukorras igati. Mitte üksnes jälitajadena, vaid ka selle poolest, et võistluste kestel ilm selgnes ja jahenes.

Määrdeprobleemi üle Sapporos õnneks ei kurdetud.

Norralased saatsid esimesena nr. 6 all rajale 33-aastase kolme olümpia veterani Ole Ellefsäteri, Grenoble'i mängude maratoni-kulla. 19-ndana kadus suusastaadionilt üle mäenuka kasesalu vahele noor Magne Myrmo, 36-ndana parimas sportlaseeas Johannes Harviken ja 60-ndana, viimasena Pål Tyldum. Sellele 29-aastasele kogenud, kuid suurvõitudest hellitamata suusamehele olid nüüd järelikult asetatud norralaste kõige suuremad lootused.

Kuulus suusahunt Mäntyrinta startis sedapuhku autsaiderite seltskonnas — 15-ndana. See äratas justkui kaastunnetki. Spordis maksivad seadused aga on armutud ka kuningate vastu.

Hämmastas, et NSV Liidu treenerid olid juba nime teinud mees-tele Juri Skobovile ja Fjodor Simašovile (nr. 18) eelistanud Vladimir Dolganovit (nr. 43). Kõige parema positsiooni sai Nõukogude-maa esindajatest startijate nimekirjas aga loomulikult Vjatcheslav Vedenin (lähtus 54-ndana), rootslastest Sven-Ake Lundbäck, Saksa DV sportlastest Gert-Dietmar Klause, soomlastest Osmo Karjalainen.

Võistlejail tuli läbida kolm kümnekilomeetrist ringi. Pealt-

vaatajate eest sõideti läbi seega ka pärast esimest ja teist distantsi-kolmandikku.

Rada väljaspool staadioni oli pidevate tõusude ja langustega. Esimene ring oli keskmise raskusega, ühe pika tõusuga (600 m) seitsmendal kilomeetril. Selle ringi järel kerkisid paljude üllatuseks liidriteks Fjodor Simašov (aeg 30.24) ja Vladimir Dolganov (30.28). Järgnesid Johannes Harviken (30.32), Grenoble'is kahevõistluses hõbedale tulnud šveitslane Alois Kälin (30.37) ja 15 kilomeetris pronksi võitnud rootslane Gunnar Larsson (30.39), Pål Tyldum (30.52) ning alles seitsmendana Vjatšeslav Vedenin (30.53.)

Õhtusel pressikonverentsil ütles Vedenin, et esimene ring, peamiselt esimesed viis kilomeetrit olnud temale kõige raskemad. Kas halvema libisemise pärast? Ei, Vedenin eelistab raskete tõusudega rada. Ja seepärast olnud taile meelepärane just teine ring, mille algul oli ligi 2 km pikkune raske tõus, peale selle veel kaks pikka ja üsna järsku tõusu 15. ja 18. kilomeetri vahel.

Kui teise ringi läbimise vaheajad tabloole hakkasid ilmuma, oli esialgu veel liider Simašov (1:06.23). Ent peagi tema nimi paremustabelis langes. Kiiremad olid olnud Larsson (1:05.56), Harviken (1:06.02) ja ka Dolganov (1:06.16).

Varsti tuli teade, et Dolganov on 22. kilomeetril suusa murdunud. Kas tõesti hakkasid head väljavaated haihtuma? Ei, samal ajal oli end maksma pannud Vedenin. Vaheaeg 1:05.39 tõstis ta liidri-kohale. Vedeninit jälitav Tyldum tõusis 1:05.50-ga teiseks.

Viimane ring oli esimese kordamine. Põnevusega jälgiti, kas Tyldum püüab Vedenini kinni. NSV Liidu treenerite raadioside kolleegidega rajal kinnitas, et meie sportlase edumaa aina kasvas: 22. kilomeetril 27, 26. kilomeetril 43 sekundit...

Samal ajal kui liidrid asusid ületama viimast suurt tõusu, finišeerisid esimesed medalipretendendid. Tabloom oli algul juhtpositsioonil nr. 18 — Simašov (1:38.22,50), siis nr. 35 — Larsson (1:37.33,72). Hetk hiljem asendas rootslast otse tema kannul, 36-ndana startinud Harviken (1:37.32,44). Mehed olid pidanud omavahel poolteisetunnise võrdse duelli, kus Larsson ei jõudnud jälitaja silmist kaduda ega viimane mõnda sammugi vahemaad kärpida.

Esialgu pidutsesid staadionil norralased, aga üsna varsti meie leer. Kui nõlva tagant, kasesalu vastas asuvast tornist näidati numbrit «54», võisid kõik suusastaadionil võistluse kulgu ja tablood jälginud pealtvaatajad öelda võitja nime. Väikesekasvuline Vedenin (164 sm) osutus endast märgatavalt pikematest partneritest tublisti sitkemaks. Aeg 1:36.31,15 oli Harvikeni omast üle minuti parem.

Vedenin ei andnud paar tundi võitjat oodanud rahvasummale mahti enda imetlemiseks õieti minutitki. Sellega pahandas ta paljusid, eriti muidugi fotograafe. Võtnud jalast suusad, rühkis ta teedtegevate saatjate abil kohe meie koondise garderoobi. Asja-

likult, nagu ei olekski korda saadetud midagi erilist. Aga ta ometi teadis, kellena...

Veel rajal olev Tyldum oli pidevalt informeeritud ajavahest Vedeniniga. Aga sellest polnud tulu. Venelane osutus temast kii-remaks ja vastupidavamaks, pääses jälitusest.

Tyldumgi eelistas kaduda kohe pealtvaatajate silme alt. Ilma naeratuseta, fotograafidele poseerimata, aplausile ja hüüetele rea-geerimata. Jäi mulje, et hõbemedal meest ei rahuldanud. Olgugi et individuaalset autasu polnud 29-aastane suusamees veel olümpiamängudelt ega maailmameistrivõistlustelt saanud. Nii Grenoble'is kui Štrbske Plesos tuli tal rahulduda neljanda kohaga. Korduvat ebaõnne on muidugi raske taluda. Aga Tyldum trotsis kõike ja pidas vastu oma tunnini. Nagu paljud Skandinaavia suu-satajad oli temagi kogunud käterammu, kannatust ja sitkust metsaraiujana ja talumehena.

Mõned NSV Liidu spordiajakirjanikud meenutasid oma kirju-tistes, et Vedenin tõusis orbiidile Grenoble'is. Teab, kas meelega unustati ta esinemine 1966. a. MM-võistlustel? Aga lahutamatu tema sportlasebiograafiast on ka too karastav katsumus. Holmen-kollenis ilmutas noor Vedenin oma julget pealehakkamist — juh-tis suusamaratoni kuulsuste ees kuni viimaste kilomeetriteni, siis murdus. Kooliraha tuli tal veel maksta ka üleliidulistel võistlustel. Ja Grenoble'iski, kuigi sai hõbemedali, pidi sportlane kahetsema oma taktikalisi vigu. Alles Štrbske Plesos 1970. aastal oli ta küps võitudeks. Meistriks ei saada üleöö.

Seekordse võiduga pälvis Vedenin erilist tähelepanu. Ta pol-nud ainult esimene kullamees Makomanais, vaid XI taliolümpia-mängudel üldse. NSV Liidu sportlaste hulgas aga veelgi suu-rem kangelane.

Nõukogudemaa suusatajad võtavad taliolümpiamängudest osa 1956. aastast alates. Meie meeste medalikonto avas Pavel Koltšin kahe pronksiga. Ka tema jälgedes astunud murdmaasuusatajad piirdusid olümpiamängude individuaalvõistluses pronksiga. Alles Koltšini enda kasvandik Vjatšeslav Vedenin tõi Grenoble'ist kaasa väärtuslikuma medali — hõbeda. Nüüd, pärast 16-aastast ootamist lõpuks ka kulla.

Kuldmedalimehe pressikonverentsist jäi üldmulje, et 30 kilo-meetri võitmist võttis Vedenin maailmameistrina kui kohusetäit-mist, kui midagi endastmõistetavat. Samas ajakirjanikele antud eluloolistest andmetest saadi teada, et ta on Nõukogude armee ohvitser. Täiendagem seda veel ajakirjandusest loetuga. Ülesande niisuguseks esinemiseks, õigemini moraalse toetuse käsuvormis saanud sportlane samuti paberil. NSV Liidu kangelane Aleksei Maresjev läkitanud Vedeninile kui sõjaväelasele Sapporosse käsu: võita esimeses sõidus.

Leitnant Vedenin täitis käsu.

Ka olümpiavõitjana jäi Nõukogudemaa suusakangelane asjali-kuks. Aga kui järele mõelda, siis see oli päris loomulik, sest võit

ei tulnud talle üllatusena, ta oli selleks aastaid püsivalt ja kõhklusteta valmistunud. Näitlemine ja poseerimine oli Vedeninile vöõras. Seetõttu jäid ka tema vastused pressikonverentsidel asjalikeks.

Kodumaise ajakirjanduse kaudu teame, et Vedeninit on vorminud sõja-aastate karm lapsepõlv. Isa langes rindel ja juba koolipoisina tuli maal (Tuula oblastis Sloboda külas) kasvanud Vjatšeslav Vedeninil paljudes töödes mehe eest väljas olla. Seitsmekilomeetrist kooliteed käis ta ikka jalgsi või suuskadel. Kõik see tegi temast sitke mehe. 15-aastase poisina (1957) sõitis Vedenin omal käel Tuula oblasti koolinoorte talispartakiaadile. Ülekaalukas võit lihvituma sõidutehnikaga eakaaslaste ees innustaski sportima. Tuulas edasi õppides haaras teda jalgrattasõit, milles sai ka meistersportlaseks. 1963. aastast aga jätkas Vedenin Pavel Koltšini käe all jälle lõpmatut higivalamist suusatreeningutel. Ja ta on teinud seda tüdinematult tänaseni. Pole teada, et tema treeningutahet oleks kõigutanud ka korduvad ebaõnnestumised.

Mida on öelnud Vedeninit lähemalt tundvad mehed tema iseloomustamiseks?

Ta on sõnakehv ja väheseltsiv. Ei talu tseremoonitsemist ja lärmi võidu ümber. On aus ja otsekohene. Teab, et suusarajad valatakse üle higiga ja mida vähem sellega kokku hoitakse, seda parem. Anatoli Akentjev, Vedenini üks koduseid konkurente, on temast kirjutades rõhutanud: «Kõik, mis Vedenin saavutanud, on hiiglasliku töö tulemus...»

Vedenin on õppinud kunagistest valusatest kaotustest ja kõitnud nüüd tähelepanu ka tohutu enesevalitsemisega. Olümpia nimel sõandas ta valida tee, mis tema kui maailmameistri mõneks ajaks teiste varju jättis. Pidi ikka olema usku endasse!

UUTE TÄHTEDE ALA

Kui ajakirjanikud esimese võistluspäeva pressikonverentsil küsisid, millistel aladel Vedenin veel kavatseb startida, vastas ta, et seda otsustavad treenerid. Järgnenud 15 km stardis me äsjast võidumeest ei näinudki. Peeti silmas vist varasema edu puudumist suusasprindis ning otsustati säästa jõudu 50 km ja teatesõidu tarvis. Nagu teatesuusatamine hiljem tõestas, võinuks Vedenin aga seekord olla kõigist üle ka 15 kilomeetris.

Meeste suusasprindis on olümpial domineerinud norralased: 1956 — Hallgeir Brenden, 1960 — Hakon Brusveen, 1968 — Harald Grønningen. Kuid edasi? 1970. aasta MM-võistlustel sai meeste lühimal võistlusmaal kuldmedali Lars-Göran Åslund, olümpia-eelsel hooajal võidutsesid Gerhard Grimmer, Osmo Karjalainen (Holmenkolleni mängudel) ning Fjodor Simašov ja Juri Skobov (Sapporo eelolümpial).

Stardinumbrid näitasid, et meie koondise treenerid panid panuse

Simašovile, norralased Magne Myrmole, soomlased Juha Mietole, rootslased Sven-Ake Lundbäckile . . . Lundbäckist hakati rääkima alles olümpiahooajal. Peaaegu tundmatust noormehest sai üleöö üks favoriite. Rootsit tunneme suusaspordimaana ja seepärast hämmastas kõiki, et kümnest viimasest võistlusest enne Sapporosse sõitu väljus üks ja sama noormees kaheksal korral võitjana, kahel jäi teiseks.

30 kilomeetrit Sapporos sõitis Lundbäck kümnekonna mehe varjus, paremad olid ka kaasmaalased Larsson ja Åslund. Nüüd aga õnnestus tal endale osaks saanud tähelepanu õigustada.

5 kilomeetrit: Lundbäck 14.43, Klause 14.52, Walter Demel (Saksa FV) 15.02, Myrmo 15.02, Mieto 15.02, Axel Lesser (Saksa DV) 15.03 . . . Kaks kihutajat olid juba mõningase edumaa saavutanud. Esimeste hulgas polnud seekord meie mehi, neid asendasid Saksa DV sportlased. Aga varsti tuli osade vahetus.

Rootslane oli hoos. Kuulnud 3 km läbimisel, et on liider, sai sportlane sellest veel täiendava impulsi ega andnud edumaad enam käest. 10 km kohal oli ta aeg 30.51. Teiseks oli tõusnud meie Skobov (31.21). Järgnesid Formo (31.24), Mieto (31.25) ja Simašov (31.30).

Nende hulgast võis juba ennustada ka medalivõitjaid. Järelejäanud viis kilomeetrit oli liiga lühike distants suuremate mahaäämistele tasatagemiseks, kuigi see oma kahe peaaegu kilomeetrise tõusuga osutus võistluse kõige raskemaks lõiguks.

Esimeste lõpptulemustena ilmusid tabloole Oddvar Brå 46.25,88 ja Vladimir Voronkovi 46.33,43. Need jäid seisma küllalt kauaks, seni kui finišeeris Skobov (nr. 23) — 46.04,59-ga. Tema töö oli nüüd tehtud, jäi üle ära oodata teised liidrid.

Norralased ruttasid ergutama Formot. Ja noormehel läkski korda tähist tõsta: 46.02,68.

Tulid liidrid lõpukümnest. Kõigepealt lühikasvuline, Vedeniniga mõningal määral sarnanev Simašov — 46.00,84. Momendi parim. Medal igal juhul! Sapporo taliolümpiamängud jätsid niisil alaliseks kõlama ka Simašovi nime.

Lundbäck pidas valitud tempole vastu lõpuni ja finišeeris suveräänse võitjana (45.28,24). Järjekordselt läks rootslastel esinemine kõige paremini korda suusasprindis. Et olümpiamängudelt polnud keegi pärast Sixten Jernbergi Sveamaale kulda toonud, hakati noormeest, kes alles kolm aastat tagasi startis esmakordselt suurematel võistlustel, võrdlema viiekümneandate ja kuuekümneandate aastate legendaarse suusakuningaga. Leiti, et ta meenutab kuulsat eelkäijat ka stiililt, tahtejõult ja temperamendilt.

Närvikõdi tegi kõigile pikk Soome nooruk Juha Mieto. Üksnes tema võis viimastest finišeerijatest veel medalivõitluse sekkuda. Pilt konkurentsist oli tänu kaasmaalastest abilistele selge. Kuid puudu jäi iseenda tagasundimisest või . . . jõust. Äärmiselt minimaalselt.

Et Formo medalit väärt oli ja Mieto mitte, selle tegi kindlaks

tänapäeva ülitäpne ajavõtt. Grenoble'is hakati fikseerima küm-
nendiksekundeid, nüüd juba sajandikke. Formo ja Mieto ajavahe
oli 0,06 sekundit, seega silmaga seletamatu võit ja kaotus.

Võib öelda, et 2.—5. kohani olid kõik mehed võrdselt medalit
väärt, neid lahutasid üksteisest mõned sekundid või sekundiosad.
Kahju, et suusatamises pole võimalust kõrvuti startimiseks, vahe-
tuks võidusõiduks sõna otseses mõttes!

Mietost rääkides lisagem veel seda, et temale ja koju jäänud
noorematele meestele soomlased nüüd loodavadki. Kui 30 kilo-
meetris kaks nende suusatajat katkestasid (Raimo Lehtinen: «Kui
juba jaapanlased hakkasid mööda minema, oli edasivõistlemine
mõttetu...») ja Eero Mäntyranta pilteerur parima soomlasena
19-ndaks, otsiti veel vabandusi. Hiljem aga tunnistasid põhja-
naabrid üksmeelselt, et Soome suusasporti on tabanud enneolematu
madalseis.

Suusasprindis võimutses üldse noorem generatsioon. Ja selle
ala kaudu näibki üles astuvat uus tähtede põlvkond.

Sven-Ake Lundbäckil oli aastaid 24, Fjodor Simašovil 26, Ivar
Formol (Euroopa juunioride meister 1971) 20, Juha Mietol 22,
Juri Skobovil 22 (Euroopa juunioride meister 1968 ja 1969), Axel
Lesseril 25, samuti kümne parema hulka platseerunud norralasel
Oddvar Brål 21 (Euroopa juunioride meister 1971). Kõigil neil
on küpse suusamehe aastad alles ees.

KOGEMUSTE HINNAGA

Suusamaratoni jälgijad veendusid järjekordselt, et see ala koos-
neb «neljakümnest kilomeetrist pluss võistlusest viimasel kümnel». Sedapuhku üllatas kõiki oma julgusega šveitslane Werner Geeser,
kes 30 kilomeetris oli peaaegu et punane latern, üldse tundmatu
suurus. Nüüd aga asus ta kohe olümpiaheitlust juhtima. Poolel
distsantsil edestas Geeser favoriidiks peetud Vedeninit kolmveerand
minutiga. Ja oli esimene kuni 45. kilomeetrit. Siis mehe jõud
rauges. Lõppjärjestuses jäi šveitslane kuuendaks. See oli analoogi-
line Vedenini esinemisega Holmenkollenis 1966.

Ei võitnud ka nüüd juba kogenud Vedenin.

Grenoble'is oli ta just suusamaratonis läbi löönud, Ellefsäteri
järel hõbemedali saavutanud. Aga tookordki tuli taktikalist eba-
kõpsust, oma võimete mittetundmist tunnistada. Allajäämine
norralasele piirdus vaid 17 sekundiga. Ellefsäter oli finišis oma-
dega üsna läbi, Vedeninil aga jäi jõudu üle. Kui oleks olnud veel
kilomeeter! ... Vedenin jäi lõpuspuuriga lihtsalt hiljaks. Holmen-
kollenis ja hiljem koduradadel saadud valusad õppetunnid olid
teda liigsele ettevaatusele manitsenud. Aga nüüd...

Vedenin oli esinemiseks suusamaratonis igati valmistunud, soo-
vis saada siit teist kuldmedalit. Sellele lootusi pannes loovutati ju
startimisõigus 15 kilomeetris. Sprindis ei esinenud muide ka teised

vanad suusahundid: Pål Tyldum, Ole Ellefsäter, Eero Mäntyranta, Kalevi Oikarainen...

Esimesed mehed lähetati juba pool üheksa hommikul. Valitses küll päikesepaiste, aga piisavalt oli ka külmakraade. Meie meestest olid parema stardipositsiooni teeninud Simašov (nr. 29) ja Vedenin (nr. 37). Viimasel jällegi ei vedanud — Tyldum sõitis tema selja taga.

Raskemad distantsiosad, mis Vedeninile meelepärased, olid sedapuhku 11. ja 13. km ning 19. ja 23. km vahel. Ellefsäter saadeti teele teisena. Niisiis tiitlikaitsjaks sõna otseses mõttes teda ei peetud. Aga võistleja kruvis tempot (15 km 48.19). Teised ta kaasmaalased (Tyldum, Myrmo, Hjermstad), kellele ilmselt rohkem loodeti, alustasid tunduvalt tagasihoidlikumalt (Tyldum asus 15 km järel koguni 18. kohal). Kes teab, võib-olla oli Ellefsäter seekord väljas Norra koondise taktikaliste ülesannete täitjana — dikteeris kõrget tempot, ahvatles medalijanuseid samasugusele kergemeelsele tormamisele.

Ellefsäterist veel kiiremana tõmbas endale varsti tähelepanu 24-aastane šveitslane Werner Geeser. Poolal võistlusmaal edestas ta arvestatavat favoriiti, varakult ründealadele asunud Vedeninit kolmveerand minutiga (ajad vastavalt 1:18.43 ja 1:19.26). Paremuselt kolmas oli Simašov (1:19.40). Kas jälle pidu meie tänavas? Ellefsäter oli juba paremustabelist välja tõrjutud (7.). Tyldum oli endiselt tagasihoidlik — kümnes. Aga varsti alustas norralaste põhijõud pärisrännakut.

Paljudele ootamatult katkestas võistluse juba algusstaadiumis Eero Mäntyranta. Rajalt astus kõrvale ka Kalevi Oikarainen. See oli põhjanaabritele valus kaotus. Et kodumaiste lehtede kriitika ja hurjutamised omaltpoolt võistlusmoraali ei kahjustaks, olevat olümpiakülla saadetud Soome lehed käinud seekord läbi juhtkonna tsensuurist. Varem, Štrbske Plesos, pidi Kalevi Oikarainen, hilisem suusamaratoni võitja, taluma esimeste alade ebaõnnestumise järel valusaid torkeid.

Distantsi teine pool serveeris ootamatuid üllatusi. 33. või 34. kilomeetril, kust tehti televisiooniülekanne, sõitsid Vedenin ja Tyldum peaaegu võrdse ajaga. Simašov aga püüdis kangekaelselt endist tempot hoida.

40 km kohal olid tablool ajad: 1. Geeser 2:10.22, 2. Simašov 2:10.56, 3. Tyldum 2:10.58, 4. Myrmo 2:11.01, 5. Vedenin 2:11.23, 6. Hjermstad 2:11.25.

Oli toimunud murrang. Aktsioonis olid norralased.

Tulid teated, et Geeser hakkab ära vajuma. Ka Simašov. Vedeninil oli siiski niivõrd kogemusi, et ennetas tempos tühjaksjooksmist ja vältis halvemat.

Esimesed finišeerisid. Kõigepealt üksinduses ees sõitnud Ellefsäter (2:46.46,94). Ja siis Geeser — ikkagi päevakangelasena, fotograafide ja kaamerameeste tähelepanuobjektina. Ajutiselt tõusis ta nimi ka lõpp-paremusjärjestuse etteotsa (aeg 2:44.34,13).

Varsti oli aga fookuses Myrmo (2:43.29,45). Geeserit tõrjus veel koha võrra temast paar sekundit parema aja saavutanud 36-aastane Walter Demel.

Ja siis oli tabloom korraga eesotsas kahe norralase nimi: Myrmo järel Hjermstad — 2:44.14,51. Teel võidule aga oli veel Pål Tyldum. See oli norralaste pidu. Sportlaste kõrval tegid suure Norra lipuga mööda suusastaadioni triumfiringe nende treenerid.

Seal lähenes finišile ka Vedenin. Näiliselt kerge sammuga. Aga küllap oli see ainult näiline kergus. Meie esisuusataja suutis end kokku võtta ja distantsi lõpuosas veel positsiooni parandada. 2:44.00,19-ga lõhkis ta norralaste read. Ikkagi medal — pronksine. Ka sellega oli Vedenin oma au kõrgel hoidnud. Kuld kuulus lõpukilomeetrid kindla liidrina sõitnud Tyldumile. Simašov jäi kaheksandaks.

Oli saabunud kolmekümnendat eluaastat käiva Tyldumi päev. Oli norralaste päev.

VÖITJATE VÖITJA

Individuaalalad said otsa. Igal võistlusel tõuseb keegi võitjate võitjaks, omandab kangelase kuulsuse. Keda eelistada Makomanai radadel? Vedeninile kuulusid kuld- ja pronks-, Tyldumile kuld- ja hõbemedal. Soome lehemehed vastasid sellelaadsele küsimusele Vedenini nimega. Kas imponeeris tema esinemine tõesti rohkem? Võib-olla rääkisid kaasa varasemad saavutused. Võitude kordamine — see tähendab ju üheaegselt ka varemsaavutatud medalite meeldetuletamist, nende ülekuldamist.

Ent kõik klaaris avapäeva kangelane ise — lõpupäeval, teate-sõidu ankrumehena.

See oli otsast lõpuni põnev võistlus.

Meie meeskonnas olid eelnenu hea esinemisega koha leidnud Skobov, Simašov ja Vedenin. Küsimus seisis neljandas mehes: kas Voronkov või Dolganov? Eelistati esimest kui kogenumat.

Tugevaid mehi oli valida norralastel. Nelikusse arvati muidugi Tyldum ja Harviken ning noored sprinterid Formo ja Brå.

Rootslastel oli avaetapimehe Thomas Magnussoni järel rajale saata kolm suusasprindis loorbereid lõiganud suusatähte: Åslund, Larsson ja Lundbäck.

Soomlaste sekkumine medalivõistlusse oli küsitav. Samuti ei tulnud seekord tõsisemalt arvesse Saksa DV meeskond, kes Štrbske Plesos hõbemedali võitis ja nüüd nr. 2 all stardijoonel NSV Liidu ja Rootsi kõrval kõige parema positsiooni sai.

Esimestel kilomeetritel kujunes välja juhttrio, kes end teistest lahti rebis ja üheskoos ka tagasi staadionile saabus: 1. Brå (Norra) 31.10, 2. Magnusson (Rootsi) 31.10, 3. Voronkov (NSV Liit) 31.12. Neljas mees — šveitslane Alfred Kälin — kaotas neile rohkem kui poole minutiga.

Viiendana lähetas oma meeskonna teise vahetuse teele Tšehhoslovakkia kiiremaid Stanislav Henych (kuulus Sapporo 30 kilomeetris muide kümne parema hulka) ja kuuendana soomlane Hannu Taipale.

Esikolmik paistis olevat juba ohustamatus eduseisus.

Teises vahetuses sai tubli teoga hakkama Skobov. Viienal kilomeetril alanud pikal tõusul märkas ta, et Åslundil läheb raskeks, ja sööstis ette. Tyldum tema kannule. Rootslane jäetigi maha, teiste püüda.

Skobov ei alandanud enam tempot ja andis teate üle esimesena. Tyldum hoidis vahe minimaalsena, nii et jäi küsimus: kas NSV Liit või Norra? Niisama põnevaks töötas minna heitlus Rootsi ja Soome vahel, sest Juha Mieto oli teise etapi kiireima mehena Åslundi kinni püüdnud ja oma meeskonna kuuendalt kohalt neljandale toonud.

Kolmas etapp näis toovat lahenduse, kõik paistis selle ringi järel selge olevat. Algas see selginemine Simašovi ootamatu mahajäämisega. 5. kilomeetril oli Formol 21-sekundiline edu. Kuid vähe sellest, varsti kaotas NSV Liit Norrale juba 40 sekundiga. Ilmselt oli kaasategemine kõigil aladel, eriti aga luhtunud pingutused suusamaratonis, Simašovi tühjaks pumbanud. Ei aidanud ka võistkonnakaaslaste ergutused. Suusastaadioni kõrval saatsid sportlast Rootsi suusaneidude hõiked: «Heija, Simašov!» Teab, kas selle taga oli kaasaelamist, kaastunnet või hoopis kahjurõõmu?

Norralaste ankrumees Harviken läks oma etappi sõitma juba kõigi silmis selge kullavõitjana. Alles üks minut ja üks sekund hiljem sai kihutamist alustada oma tegutsemiskorda oodanud Vedenin. See oli 10 kilomeetri jaoks meeletu vahe, sest ees sõitis ju nimekas vastane. Täpselt minuti ja ühe sekundiga suutis ta Harvikenit edestada 30 kilomeetris, nüüd aga oli võistlusmaa kolm korda lühem.

Kolmandana vahetusse saabunud Larsson oli soomlaste jälitusest küll vabanenud, aga kannale astus Šveits. Alois Kälin oli läbinud 10 kilomeetrit selle etapi parima ajaga. Et aga veel midagi muutuks, et vähetuntud Eduard Hauser võiks sprindivõitjat Lundbäcki edestada, tundus kõigile ebareaalne. Seega olid kired juba maha jahtumas.

Teisiti mõtlesid mehed trassil. Just need, kes olid jälitaja osas. Vedenin ütles hiljem, et ta läheb rajale alati võiduosus.

5 km järel saadud andmed kinnitasid arvamust, et kujunenud järjestus jääb püsima. Harviken ja Vedeninit lahutav vahe säilis küllalt suurena. Aga ometi juhtus ime: kasesalust suusastaadionile tulid mõlemad koos, ees Vedenin... Tähendab, distantsi lõpposa tõusudel tegi Nõukogude sportlane ära tõelise mehetöö. Tahtis ja suutis... Täiesti tasasel staadionisirgel Harviken veel kukkus — ilmselt nõtkusid põlved väsimusest — ja Norra kaotas NSV Liidule kümne sekundiga. Endastmõistetavalt oli meie ankrumehe etapi-aeg 30.21 ka võistluse parim.

Vjatšeslav Vedenin pani enda olümpiaesinemistele toreda krooni ja tema ülistamiseks jätkus nüüd ohtralt kiidusõnu välismaa lehe-meestelgi.

Vedenin alustas, Vedenin lõpetas... Vedenin siin, Vedenin seal...

Teatesuusatamise võitmine näiliselt lootusetust olukorrast tõstis Vedenini vaieldamatult XI taliolümpiamängude peategelaste rivi.

Nüüd vast tuli meelde ka see, et kahe aasta eest sooritas Vedenin Štrbske Plesos samasuguse vägiteo. Ainult siis oli ligi minutilises eduseisus Saksa DV meeskond ja tagaaetavaks Klause.

Ebavõrdsena tunduva duelli pidasid teatevõistluse lõppetapil veel vähetuntud Hauser ja olümpiavõitja Lundbäck. Šveitslane ei lasknud nimekal rootslasel eest ära minna ja tegi viimasel 20 meetril otsustava spurdi. (Lundbäckki kaitseks võib ehk öelda seda, et ta kannatas kerge gripi järelmõju all, haigusvimma pärast jäi isegi 50 km kaasa tegemata.)

Nii pidutsesid Makomanai suusastaadionil lõpuks ka šveitslased. Ja nende rõõmu jagasid paljud. Autsaiderite edu sisendab lootusi ja annab julgust nende maade sportlastele, kellele seni medali-võistluses vähe sõnaõigust antud.

KOLM KULDA KULAKOVALE

Nii Cortina d'Ampezzos, Squaw Valley's kui Innsbruckis olid meie naissuusatajad ülekaalukad võitjad ja raske oli uskuda nende allajäämisi Grenoble'is. Eriti seda, et 10 kilomeetris platseerus Galina Kulakova Nõukogudemaa parimana kuuendaks. Teatesuusatamiseski oldi toona sunnitud leppima pronksiga. Fortuuna oli selja pööranud. X taliolümpia murdmaaradadel võidutsesid rootslanna Toini Gustafsson ja Norra teatenaiskond.

Maailmameistrivõistlused Kõrg-Tatras aga näitasid, et see allajäämine oli juhuslik. Esimesena finišeerisid Štrbske Plesos Galina Kulakova ja Alevtina Oljunina — üks ühel, teine teisel võistlusmaal. Gustafsson oli spordirajalt juba lahkunud, uueks konkurendiks tõusnud soomlanna Marjatta Kajosmaa. Ka olümpiaeelisel hooajal tuli meie naissuusatajatel arvestada peamiselt Kajosmaaga, kes oli 10 kilomeetris võidukas Sapporo eelolümpial ja Holmenkolleni mängudel. Kavgolovos häiris favoriitide rahu veel Helena Šikolova Tšehhoslovakkias. Oma kodumaal peetud MM-võistlustel oli ta muide üle noatera medalita jäänud.

Naissuusatajate esimesed medalid jagati välja 10 kilomeetris. Algul oli tempo dikteerijaks Alevtina Oljunina, kes läks rajale nr. 11 all. 5 kilomeetri vaheaegade järgi oli pingerida niisugune: 1. Kulakova 16.39, 2. Oljunina 16.47, 3. Kajosmaa 16.51, 4. Auslaug Dahl (Norra) 16.52, 5. Ljubov Muhhatšova 16.53. Edasises võistluses tõusudel oli Kulakova veelgi kindlam. Temale meeldivad rasked rajaosad eriti: «Ma ei armasta tasast maad, sellest hakkab

mul selg valutama.» Tõusud, see on ta stiihia. Siin tunneb Kulakova end kui kala vees.

Kajosmaa omakorda ründas Oljuninat, Dahl aga samas kaotas.

Esimesena jõudis finišikanga alla nr. 8, Niina Šeбалina (35.54,59). Kuid peaaegu tema kannul Oljunina. Oli, keda püüda. Kaasmaalastest turistide ergutused aitasid veel omalpoolt. Aeg 34.54,11. Oljunina, maailmameister, suutis olla tervelt minuti kiirem Šeбалinast. Koduradadel niisugust ülekaalu saavutada ei õnnestunud.

Et aga kullale tuleb Kulakova, see oli ammu selge juba kõigile. Tema finišeerides näitasid ajamõõtjad tulemust 34.17,82.

Vastust ootas veel küsimus: kas tuleb Nõukogude naissuusatajate kolmikvõit või astub vahele Marjatta Kajosmaa? Soomlannale püstitas 34.58,56-ga märgi medaliteele ka nr. 23, Ljubov Muhhatšova, suusataja Koola poolsaarelt.

Kajosmaa, kel oli rajal kõigest hea ülevaade, vahet Oljuninaga tasandada ei suutnud. Aga algul saavutatud edu Muhhatšova ees ta säilitas. Kõik kolm sõitsid distantsi teist poolt peaaegu sekundi pealt võrdselt.

Niisiis — kuld Kulakovale, hõbe Oljuninale ja pronks Kajosmaale.

Kümne parema hulka jõudis mõnegi üllatuseks 19-aastane Soome neiu Hilikka Kuntola, Rutt Rehemia hiljutine konkurent ja eelkäija Euroopa juunioride suusatroonil. Aga veel enam pälvis see soome neiu tähelepanu ja tunnustust mõni päev hiljem esinemise eest 5 kilomeetris, lühimaal.

Tema kuulus kaasmaalane Marjatta Kajosmaa oli alles võistlust alustamas, kui finišeerisid esimeste hulgas startinud Niina Fjodorova (17.25,62) ja Hilikka Kuntola (17.11,67). Viimase aeg jäi paremusjärjestuse etteotsa püsima peaaegu kümneks minutiks. Ei kõigutanud tema positsiooni ei Ljubov Muhhatšova, tugevad norralannad Auslaug Dahl ja Berit Mördre-Lammedal, ei kogenud kaasmaalane Helena Takalo ega Saksa DV esisuusataja Renate Fischer. Taanduda tuli alles kõige nimekamate favoriitide finišeerimisel, siis kui sõidu lõpetasid Oljunina (17.07,40) ja Kulakova (17.00,50). Oli selge, et selles võistluses n.-ö. ühe hingetõmbega otsustavad väga palju juba sekundid. Polnud lühikesel distantsil kerge ülekaalu koguda ka järgmistel.

Kasesalu vahelt saabus veel võistlejaid, nii väiksemate kui ka suuremate numbritega. Tuli Helena Šikolova ja võitis Oljuninat sõna otseses mõttes mikroskoopiliselt — 0,08 sekundiga! Peagi ilmnas, et seesama nähtamatu paremus otsustas pronksmedali saamise. Ülimalt tasavägisest võistlusest tuli esimene medal Tšehhoslovakkia naissuusatajatele taliolümpiamängude ja maailmameistrivõistluste ajaloos.

Viimase oodatuna, keda arvestasid siin kõik, saabus pärale Kajosmaa (17.05,50). Ta edestas 41 kaasvõistlejat, mitte aga Kulakovat, suusaradade perenaist 1972. Aga suure lugupidamise oli teeninud

ka hõbemedalile jäänud 34-aastane autobussijuht ja kahe lapse ema Soome lahe põhjakaldalt Haminast.

Soomlased, kes on kogunud taliolümpiamängudelt ja MM-võistlustelt murdmaasuusatamises kõige suurema medalisaagi (üle 100), said esmakordselt spordiajaloo sellele lisa üksnes naisvõistlejate arvel.

3×5 km teatesuusatamises moodustasid NSV Liit ja Soome kumbki omaette klassi. Juba avaetapil tegi Ljubov Muhhatšova sisse küllalt soliitse vahe, samasuguse järgmiste ees saavutas Helena Takalo.

Teises vahetuses jätkas Alevtina Oljunina edumaa kasvatamist. Ka Galina Kulakova ei pidanud endasundimist üleareseks, kuigi suur võit oli käes niigi. Ta sõitis välja päeva parima aja 15.26,04. Jääb lisada, et Nõukogudemaa kolmiku teatesõit oli üldse olümpiaajaloo kiireim — 48.46,15.

Soome naiskond finišeeris üle poole minuti hiljem ja samuti üksinduses.

Võistlus puhkes üksnes pronksi pärast. Algul pretendeeris sellele Tšehhoslovakkia tänu Alena Bartosova heale sõidule. Kuid kannul püsisid norralannad. Auslaug Dahl viiski teises vahetuses Šikolova vastu sõites oma naiskonna medalikohale ja ankrunaisena sageli loorbereid lõiganud Berit Mördre-Lammedal hoidis saavutatut auga.

Nii oli Galina Kulakova saanud lõpuks kolmekümnendal eluaastal olümpiavõitjaks korraga kolmel alal. Temast räägiti nüüd ka kui XI talimängude kangelannast.

Kangelanna on pärit Votkinski lähedalt Stepanovo külast paljulapselisest perest. Isa hukkus rindel. Galina alustas varakult töötetemisega, 15-aastaselt vasikatalitajana, 17-aastaselt lüpsjana. Tema hoole all oli 18 lehma. Tööpäev algas varavalges ja lõppes õhtupimeduses. Kooliteed oli ta kihutanud nii jalgrattal kui suuskadel, osa võtnud ka kooliüritustest, aga päriisspordiga kuni 20. eluaastani tõsisemalt kokku ei puutunud. Ainult korra käis Sverdlovskis «Urožai» võistlustel, ent seal midagi nimetamisväärset korda ei saatnud. Sporti tõi teda juhus. See tundub nüüd peaaegu legendina, niipalju on sellest räägitud ja kirjutatud ning tekkinud paratamatult teisendidki. Tutvustame üht.

Sverdlovski «Urožai» võistlustelt koju tulles otsustas Galja jääda päevaks Votkinskisse külla õele Liidale. Õelegi oli tehtud sportlik kohustus — tuli esineda oma kollektiivi eest rajooni suusavõistlustel. Liida polnud harjutanud ja palus Galjat: «Sõida minu eest, sa oled vormis...» Galjat ei olnud tarvis palju paluda. Ta sõitis raja läbi, saavutas teise koha ja läks tagasi Stepanovosse oma lehma talitama. Kuid varsti hakati linnas koostama koondist oblastivõistlusteks. Otsiti üles ka Liidia Kulakova. See aga oli nüüd sunnitud üles tunnistama, et tema ei võistelnudki, sõitis hoopis õde...

Võimalik, et poleks olnudki Galina Kulakova suurt sportlasekarjääri, kui Votkinskis poleks olnud niisugust treenerit nagu

Pjotr Naimušin. Viimast oli Galina Kulakova esinemine niivõrd kõitnud, et ta sõitis Stepanovosse, otsis Galja üles ja veenis teda suusasporti harrastama. Galina Kulakova kolis linna, hakkas tehas-
 ses tööl käima ja sportima. Aasta pärast oli juba võidukas «Trudi»
 üleliidulistel meistrivõistlustel. Hiljem lõpetas spordineiu kehakul-
 tuuritehnikumi, sai pedagoogikutse ja nüüd elab Iževskis.

Niisugune lugu meenutab meile seda, et suurte spordivõitude
 taga võib olla ja kahtlemata ongi imelikke seiku ning paljude ini-
 meste tähelepanuta jäävaid teeneid.

TEENÄITAJAKS NSV LIIT

Kui võrrelda viimaste taliolümpiamängude murdmaavõistluste
 tulemusi, näeme suuri muutusi jõudude vahekorras. Viie kuld-,
 kahe hõbe- ja ühe pronksmedaliga oli Sapporos parim NSV Liit.
 Ka mitteametlikus punktide arvestuses:

Riik	K.	H.	P.	4.	5.	6.	Punkte
1. NSV Liit	5	2	1	2	1	2	59
2. Norra	1	3	3	1	—	1	38
3. Soome	—	2	1	1	3	—	23
4. Rootsi	1	—	—	2	—	—	13
5. Saksa FV	—	—	—	1	2	—	7
6. Tšehhoslovakkia	—	—	1	—	—	1	5
7. Šveits	—	—	1	—	—	1	5
8. Saksa DV	—	—	—	—	1	2	4

Nii et juhtiv suusamaa on praegu NSV Liit. Sedasama järelda-
 dasime ka pärast viimaseid maailmameistrivõistlusi Štrbske Plesos.

Norra jäi üldkokkuvõttes teiseks, olles parim meeste arvestuses
 (33 punkti NSV Liidu 26 vastu). Norra suusakoondise peatreener
 Oddmund Jensen avaldas: «1970. aastal me arvasime, et kaotasime
 kõrgmäestikutingimuste tõttu. Selline oli meie esimene reaktsioon
 kaotustele maailmameistrivõistlustel. Hiljem, kui uurisime Vede-
 nini ja Grimmeri stiili ja taktikat, tulime järeldusele, et nad saa-
 vutasid edu tänu ennekõike kätejõule. Viimasel kahel aastal me
 tegime eriti intensiivselt treeningut käte tugevdamiseks suusa-
 rolleritel...»

Seesama detailgi näitab, et vahekorrad on muutunud — nüüd
 jäljendatakse juba Nõukogudemaa suusatajaid, õpitakse neilt kui
 parematelt.

FORTUUNA SEPITSUSED

PEOPEREMEESTE PIDUPÄEV

See oli pidupäev igati. Kevadtalviselt, otse pimestavalt päikeseline. Meeleolu tõstev.

Üle nõlvade voolas rahvast Miyanomori poole katkematute linitidena. Busside jaoks jäid autoteedel vaid pikad kitsad koridorid. Alles sihtkoha lähel avasid mäed pilkudele majesteetliku trampliini. Tribüünid ja platvormid selle kõrval ja ümber paiknesid igati ideaalselt, vaadata oli lahe. Kõik oli nautimise päri.

Suusahüppevõistlusteks Miyanomori 70 meetri mäelt oli reserveeritud mängude esimene pühapäev. Muidugi sellepärast, et võimalikult rohkem rahvast saaks osa kõige haaravamast talispordi-alast. Võistlusest, millele kaasa elades nakatutakse meeliülendavast uljusest, mõningasest riskistki. Aga kui tornist sööstavad alla su kaasmaalased...

Teame, et olümpiakorraldajad lootsid siin olla ka oma mehe medalivõidu tunnistajaks. Seni oli Jaapan saanud taliolümpiamängudel ainult ühe hõbeda. Selle tõi slalomist Chiharu Igaya kuusteist aastat tagasi Cortina d'Ampezzost. Viimasel ajal aga olid kasvatatud kuulsust Jaapani suusalendurid. 1966. aastal saavutas Takashi Fujisawa maailmameistrivõistlustel Holmenkollenis hõbeda ja neli talve hiljem kordas Štrbske Plesos sama saavutust Yukio Kasaya. Võis arvata, et on tulnud jaapanlaste suur tund ka olümpiamängudel, sest 28-aastane kogenud suusalendur Kasaya

võitis talve hakul Euroopas nelja hüppemäe turneel esikoha nii Innsbruckis, Garmisch-Partenkirchenis kui ka Oberstdorfis. Neljandast loobus — oli tarvis sõita koju olümpiaks valmistuma.

Ilusast päikesepaisteliseist pühapäevast saigi peoperemeeste triumfipäev. Niisugune, mis ületas vist kõige julgemadki lootused. Sellele võidukäigule elas vahetult kaasa ka Jaapani keiser Hirohito.

Proovihüpped ei andnud prognoosideks alust. Meistrid ju enneaegselt kaarte ei ava.

Esimene, kes püstitas kaasvõistlejatele arvestatava tähise, oli jaapanlane Akitsugu Konno. 82,5 meetrit ja 120,2 punkti, see oli tükk aega teistele kättesaamatu resultaat. Talimängude veteran, Cortina d'Ampezzo mängudest alates olümpiatel osalenud 37-aastane Koba Tsakadze (77,5 m, 109,7 p.) ja kahekordne maailma-meister Gari Napalkov (79,5 m, 112,4 p.) suutsid ainult hetkeks medalikohale tõusta. Pjedestaalile pääsu pärast hakkasid konkureerima üksnes jaapanlased omavahel. Nr. 20 all startinud Seiji Aochi ületaski Konno, hüpatas 83,5 m ja kogudes 123,3 punkti.

Kõik hüppekuulsused Vanast Maailmast esinesid sel päeval jaapanlaste kõrval kahvatult, justkui polekski tegemist meistritega. Võõrustajatele nad mingit konkurentsi ei pakkunud. Fujisawa hüppas 81 m (117,8 p.) ning Kasaya haruldaselt stiilipuhtalt 84 m, kasseerides 126,6 punkti (neli kohtunikku andsid stiilihindeks harvanähtava 19,0, üks 18,5).

Pärast esimese vooru lõppu seisid paremusjärjestuse eesotsas neli jaapanlast: 1. Kasaya, 2. Aochi, 3. Konno, 4. Fujisawa. Viies oli Karel Kodejška (Tšehhoslovakkia) 117,7, kuues rootslane Rolf Nordgren (Rootsi) 115,7 ja seitsmes Wojciech Fortuna (Poola) 115,4 punktiga. Grenoble'i olümpiamängude võitja Jiří Raska (Tšehhoslovakkia) platseerus esimese hüppega 13. (78,5 m, 112,3 p.) ja parim norralane Ingolf Mork 14. kohale (78 m, 112,0 p.). Napalkov oli avaringi järel kümnes-üheteistkümnes. Kõrg-Tatrates kahekordseks maailmameistriks tulles tõusis ta mõlemal juhul kuldmedalile teise hüppega 13. kohalt. Kuid hiljem tabasid maailmameistrit vigastused ja need olid sisendanud ettevaatust. See aga ei ole võitjate voorus.

Teises ringis hakati hüppama lühendatud, minimaalse hoo-võtuga (kuuendalt platvormilt), sest pikimatel hüpetel maanduti kriitilisse tsooni.

Kuigi Aochi kaotas äratõukel tasakaalu ja vajus õhulennul hetkeks viltu (tribüünidel juba ahhetati), kuigi neljandal kohal asunud Fujisawa hüpe medalijanusest üritamisest tingituna hoopis luhtus (68 m), jäid kolm Nipponimaa meest kokkuvõttes ikkagi teistele püüdmatuks. Konno ja Kasaya sooritasid ka vooru pikimad (79 m) ja stiilseimad hüpped. Täispingale läinud Manfred Wolf (Saksa DV), maailmarekordilise suusalennu (165 m) autor, maandus küll kaks meetrit kaugemal, kuid kukkus.

Märgatavalt parandasid 78-meetriste hüpetega teises voorus

oma positsiooni Mork ja Raška (vastavalt 4. ja 5. koht). Punkti-
koha sai veel noor väikesekasvuline (165 sm) poolakas Wojciech
Fortuna, Gari Napalkov pidi leppima 7.—8. jagamisega. Vigas-
tuste all kannatanud sportlane ei riskinud spetsialistide arvates
piisavalt lennuasendit hoida ja kaotas niimoodi oma kolm meetrit.

Veteran Tsakadze jäi üheksandaks. Seda kohta noorte ja võime-
kate hüppajate arvukas seltskonnas (startis 56 osavõtjat) tuleb
aga hinnata suhteliselt heaks.

Niisiis jaapanlaste totaalne võit. Kogu pjedestaal oli nende
päralt, kogu päev oli Tõusva Päikese Maa päev: 1. Yukio Kasaya
244,2, 2. Akitsugu Konno 234,8 ja 3. Seiji Aochi 229,5 punktiga.
Võiks meenutada ka spordiajalugu: varem on suusahüpete kuld-
medal nii olümpiamängudel kui maailmameistrivõistlustel kuulu-
nud ikka eurooplastele ja kolmikvõidu on olümpial saanud ainult
suusaspordi hällimaa Norra suusalendurid (oma ammuse hege-
moonia päevil).

Jaapanlaste edu selgitamiseks anti nüüd korduvalt sõna olüm-
piavõitja vanemale vennale Akio Kasayale. Omaaegne suusalendur,
praegune Jaapani koondise treener tunnistas, et saavutatu on
kahekümneaastase visa töö tulemus. Enne seda suusahüppeid selles
saareriigis eriti hästi ei tuntud. Nagu paljudel teistel aladel on
jaapanlased eurooplastelt kõike hoolega õppinud ja parema üle
võtnud. Teatava rõõmu- ja uhkustundega nentis Akio Kasaya, et
nad on oma õpetajaid tehniliselt isegi mõneti ületanud.

Erakordne oli saavutus ja erakordne pidi olema ka pealtvaata-
jate heameel. Seda enam, et Yukio Kasaya on pärit Hokkaido
saarelt, Sapporo külje alt. Jaapanlastest pealtvaatajate nägudelt
vaataski vastu varjamatu rõõm, kuid hõiskamist oli mõõdukalt.
Mida aga oleksid teinud niisugusel puhul tagasihoidlikuks hinna-
tud põhjamaalased, näiteks soomlased ja norralased? Teame, et
teisel pool Soome lahte karjutakse spordivõistlustele kaasa elades
hääled kähedaks ja peetakse vahel talitsematut rõõmupidu. Kuid
jaapanlased piirduvad enamasti ikka vaid naeratamisega... Oma
tunnete avaldamisel on see rahvas tõepoolest imestamapanevalt
tagasihoidlik.

NOORUSULJUS ÜLE KÕIGE

Et jaapanlaste vaimustus kaasmaalaste sporditriumfist sugugi
väike ei olnud, seda tõestas kõige veenvamalt rahvavool suurele
Okurayama hüppemäele. Võistlused 90 m mäelt olid planeeritud
Jaapani riigipühale 11. veebruarile kõige ilmsema tagamõttega.

Aga sündmused näitasid järjekordselt, kui etteaimamatu võib
olla spordivõistluste kulg ja sportlaste käekäik.

Äsjast totaalset triumfi asendas totaalne läbikukkumine: ükski
äsjaimetletu ei tulnud isegi kuue parema hulka. Leidlikult võrdles
üks soome lehemees nüüd jaapani suusalendureid kamikazedega,

vabatahtlike surmapõlguritest inimtorpeedodega Jaapani lennuväes Teise maailmasõja päevil. Ka suusalendurid söötsid ränga kohustuselaenguga vastu põlengule.

Vähem ei rabanud asjatundjaid seegi, et võidu päris varem tundmatu nooruk. Ja mitte sugugi suusahüppajate poolest kuulsalt maalt...

Proovihüpped Okurayamal sooritati eelviimasest luugist ja meeste õhulennud küündisid esialgu kuni 91,5 meetrini. Keskpäraseks jäi hüppekaugus selle tõttu, et sadas lund. Niipea kui taevas selgines, tulid välja ka õhulennud üle 100 meetri: Yukio Kasaya 106,5, Rainer Schmidtil (Saksa DV) koguni 110 m. Kohunikud pidid juba esimeseks hüppevooruks kärpima hoovõtu miinimumini.

Võistlus algas jälle jaapanlaste juhtimisel. Teisena hüpanud Fujisawa tulemuse (95,5 m, 107,2 p.) ületas ta kaasmaalane, nr. 27 all startinud Konno (98 m, 109,7 p.). Aga sealsamas tuli kaartide segaja. Poolakas Wojciech Fortuna jäi nagu plaaner liuglema nähtamatule õhupadjale ja maandus kriitilises tsoonis — 111 m kaugusel. Kindlalt jalgadele saanud, tõstis õnnelik sportlane justkui hõisates käed.

130,4 punkti! See oli ülikõrge hinne, missugust polnud veel ükski suusalendur ei olümpiamängude ega MM-võistluste ajaloo varem saanud.

Maandumisel jäi kohtunikel nimme või tahtmatult kahe silma vahele ka väike viga — niivõrd oldi vägeva õhulennu mõju all. Kuid sellele vihjas hiljem Fortuna ise:

«Varemgi on olnud, et hüpe tundub hea ja juba lennul hakkad rõõmustama. Aga ikka on siis lõppfaasis midagi viltu läinud. Täna ma viga ei teinud. Tundsin, et äratõuge oli ideaalne, parem kui kunagi varem. Teadsin ka, et üldse on see mu elu parim hüpe. Ent viimase hetkeni olin ärevil ja valvel. Ega vist puudunudki palju, et oleksin maandunud silumata lumel. Te võib-olla ei märganud, et pidurdusel pidin viivuks kaotama tasakaalu, nähtavasti suutsin seda varjata.»

Pika, üle 100 m küündiva hüppega, mis jättis juba lendamise mulje, tulid toime veel Wolf (107 m, 120,3 p.) ja ootuspäraselt Kasaya (106 m, 124,9 p.). Fortuna, Kasaya, Wolf — niisugune oligi paremusjärjekord esimese voo järel. Napalkov oli neljas (99,5 m, 111,3 p.), Raška viies (99 m, 111,1 p.).

Edasi läks õnnemänguks. Teise voo tulemusi mõjutasid tugevasti tuuleilid. Soomlased seletasid, et neil olnud mäenõlva eri paikades väljas mitu passijat-märguandjat. Niisugusest olulisest abist aga jäänud vajaka jaapanlastel endil.

Uueks ja paljudele lahendamata probleemiks oli ka äratõuge ainult 10-kraadise kaldega pikalt äratõukelaualt, mis nõudis maksimaalsel määral keskendumist. Umbes 40-meetrine lame nõlv varjas pealegi vaate alla maandumispaigale. Kes jälgis tuult, õigeaegselt äratõuke tegi ja kel jätkus julgust hoida kere ettekallet kogu

lennu vältel, see võis sooritada pika ilusa hüppe. Aga kõike seda suutsid vähesed, ja mõlemal katsel peaaegu mitte keegi. Nii tulidki 20-meetrised vahed tulemustes, mis ühesuguse hoovõtu juures on erakordne nähtus.

Jaapanlaste kohustusekoormast juba rääkisime. Aga enda rehabiliteerimiseks pidid nüüd pingutama ka Vana Maailma kuulsused. Seegi rõhus. Tuli välja, et teises voorus esinesid hiilgavalt just noored, kel polnud midagi kaalukat mängus ja kel oli uljust.

Esimesena selles ringis sai arvestatava tulemuse hüppejärjekorras alles 21. mees, 21-aastane soomlane Esko Rautionaho (99 m, kokkuvõttes 205,8 punkti). Konno, kes oli esimese vooru järel kuues ja hüppemäega hästi tuttav (koguni mäerekordi omanik 114,5 meetriga), pidi leppima 88,5-meetrise resultaadiga. Rohkem ei hüpanud ka Fortuna (87,5 m). Arvasime, et võib-olla ettevaatusest. Esimese hiilgava hüppe arvel tuli ta kogusumma küllalt suur — 219,9 punkti — ja väljavaated medalile säilisid.

Fortuna ise aga on andnud niisuguse seletuse: «Olles hüpanud 111 meetrit, ei lootnud ma veel hoopiski kuldmedalit, pigem pronksi. Olin kindel, et leidub neid, kes kokkuvõttes võivad minust mööduda. Seepärast ei tohtinud ma kaitsta, vaid ainult rünnata. Siin polnud juttugi ettevaatlikkusest. Vastupidi, tahtsin hüpata nii nagu esimesel korral. Tahtsin kangesti. See vist oligi põhjus, miks ma ei suutnud. Hoovõtul varitsesin parimat momenti, aga hilinesin ikkagi. Lihtsalt ebaõnnestunud hüpe!»

Wolf maandus peaaegu niisama kaugel (89,5 m) ja jäi poolaka seljataha. Medalinõudlejaks tõusid aga uued mehed — Walter Steiner (Šveits) ja Rainer Schmidt. Mõlemal tulid nüüd välja saja-meetrised lennud (vastavalt 103 m ja 219,8 p. ning 101 m ja 219,3 p.). Alamõduliseks, alla 90 m jäi aga sealsamas kogenud Raška hüpe.

Kauem kõigist tuli oodata Kasaya etteastet. Teab, kas aitas teda tuule passimisel ka kohtunik või valmistus mees oma ülesande täitmiseks ise nii pikaldaselt. Ainult temale veel lootis nüüd kogu Jaapan. Ja tuli välja see, mida ei osatud kartagi — ei mingit lendu, vaid 85-meetrine hüppeke. Rahvahulki läbis südamest tulev ohe.

Napalkov suutis 92-meetrise tulemusega tagada endale ainult koha esimese kuue hulgas.

Pisut närvikõdi tegi veel hüppejärjekorras viimane mees, soomlane Tauno Käyhkö. 100,5 m tõstis ta neljandaks (esimene hüpe 95 m), kusjuures pronksmedalist jäi puudu ainult 0,1, kullast 0,7 punkti. Konstateerigem, et selles meeste paremuse juuspeenes eristamiseski oli mängus fortuuna käsi. Nelja esimese järjestuse võinuks muuta hoopis teiseks pool pügalat üheainsa kohtuniku (näiteks kaasmaalasest arbiteri) hinded või tühine pool meetrit hüppekauguses.

Aga kõik oli muutumatult klaar: esimene ja XI taliolümpiamän-

gude võitja 19-aastane Wojciech Fortuna, teine Steiner, kolmas Schmidt, unustatav neljas Käyhkö.

Võidutses uljas noorus. Olümpiavõitjaks sai Poola koondise varumees, kes polnud veel oma maa meistrivõistlustel jõudnud kuue parema sekkagi. Oma suurvõistlustedebüüdil Austria-Saksa FV nelja hüppemäe traditsioonilisel uueaastaturneel ei tulnud ta 20 hulka, ent poolakatest oli parim. Pärast seda turneed tehti kindlaks Poola suusahüppajate koondis. Fortunat kui kogemuste ja saavutusteta sportlast siiski ei arvestatud. Noor suusalendur sõitis koju Zakopanesse ja unustas juba olümpia. Kool oli tal jäänud aasta eest seljataha, nüüd töötas elektrikuna, ülepäeva oli vaba ja treenis. Ja siis naeratas noormehele äkki õnn: Poola suusahüppekoondis sõitis Zakopanesse viimast lihvi saama. Fortuna hüppas kaasa ja maandus korduvalt teistest kaugemale. See pani asja käärima. Noormehe eest olevat kostnud ka Poola spordiajakirjanikud. Lõppes kõik Fortuna Sapporosse sõiduga.

Juhtus, et seesama reservmees, kelle Jaapanimaale lähetamise pärast piike murti, tõi Poolale esimese kuldmedali taliolümpiamängude ajaloos.

Poola ajaleht «Tribuna Ludu» kirjutas võitja sensatsioonilise õhulennu kohta, et «niisugune hüpe... ei ole rikkalike kogemuste ja suurepärase tehnika tulemus. See sai võimalikuks tänu noorusuljusele. Fortuna pani sellesse kogu oma jõu, kogu mehisuse ja julguse. Keskpärasusega ei saa võita medaleid... Ta ületas oma võimalused, võib-olla liigagi riskeerides... Ja selle eest saigi autasuks olümpiakulla.»

Autsaiderite päralt, nagu öeldud, oli kogu pjedestaal. Teine õnneseen, Walter Steiner tõi esimese suusahüppajana olümpia-medali šveitslastele. Seda aga peetakse ka Saksa FV treeneri Roscheri teeneks, kes ilma lärmi ja reklaamita on loonud Šveitsis tugeva hüppajate meeskonna. Arvatakse, et selle töö vilja nopitakse õieti alles 1974. aasta MM-võistlustel. Kuid lisagem, et veel selsamal talvel, esimestel maailmameistrivõistlustel suusalennus Planica mammutmäel sai Steiner juba kuldse medali.

Saksa DV hüppajate au eest suutis seista hea Rainer Schmidt ja vähemal määral ka Manfred Wolf oma viienda kohaga.

Nõukogudemaa, ka Norra ja Tšehhoslovakkia kuulsad suusahüppajad aga pälvivad samal ajal koduste põidiahoidjate rahulolematust.

Tõepoolest, nagu õnnemäng see sport. Ja sulamehed ei saanud loobuda sõnamängust olümpiavõitja tähendusliku nimega.

*

Suusahüppaja õhulend vältab mõne silmapilgu, aga selleks valmistatakse aastaid. Lühikesel intensiivsel ettevalmistusperioodil tehti sadu hüppeid. Ja ometi oli esinemistes ja tulemustes nii palju ootamatusi. Võib-olla annab olümpiavõistlus veel jaapani

1 | 3 |
4 | 6
2 | 5 |

- 1 Olümpiatule traditsiooniline süütamine mängude sünnimaal Kreekas.
- 2 «Yokoso Sapporo!» Tere tulemast Sapporosse!
- 3 Olümpiakülalast sai ühine kodu sportlastele kõigist maailmajagudest.
- 4 Peoperenaisi.
- 5 Kas tulevane olümpialane?
- 6 XI taliolümpiamängud on avatud.

1 | 4
2 | 5
3 | 6

1 Jaapanlased peavad fänapäevalgi lugu rahvuslikust riietusest kimonost.

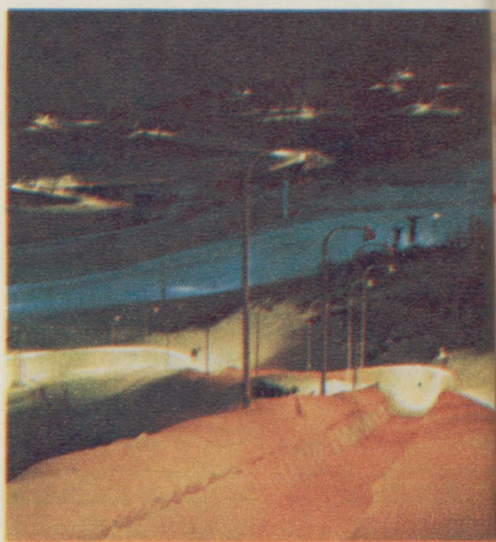
2 Meeliköitvad olid öhtused võistlused valgustatud kelgurajal.

3 Väikese võsuga seljas nähti võistluspaikades mitte ainult jaapanlasi, vaid ka üht olümpialasest abielupaari.

4 Jäävaba Shikotsu järve kaldal asuv Eniwa mägi oli Sapporo maalilisemaid võistluspaiku.

5 Olümpiale sõitnutele tutvustati maad ja rahvast, tema ajalugu ja kultuuri.

6 Lahutamatud võistluspaikadest olid abihooneteks püstitatud värvilised telgid. Nende taustal näeme kahte olümpiaturisti Eestimaalt: Hugo Esopit ja Sven Pärna.

1 2 | 6
3 | 7
4 5 | 8

1 Rinnat Safin, Aleksandr Tihhonorov, Ivan Bjakov ja Vladimir Mamatov — olümpiavõitjad laskesuusatajate teatesõidus.

2 Vjačeslav Vedenin ootamas oma efekstatet 4×10 kilomeetris.

3 Kaheksa päeva elati olümpia-staadionil kaasa kiirusutajate esinemisele.

4 Olümpiamängude sportlike heitluste miljööd püüdis jäädvustada ka eakas Moskva maalikunstnik Sergei Lutšiškin.

5 Pål Tyldum pärast hõbemedali võitmist 30 kilomeetris.

6 Võistlevad laskesuusatajad.

7 Galina Kulakova teist olümpiakulda toomas.

8 Võitjatel tuli anda seletust...

1 | 3 4
2 | 5

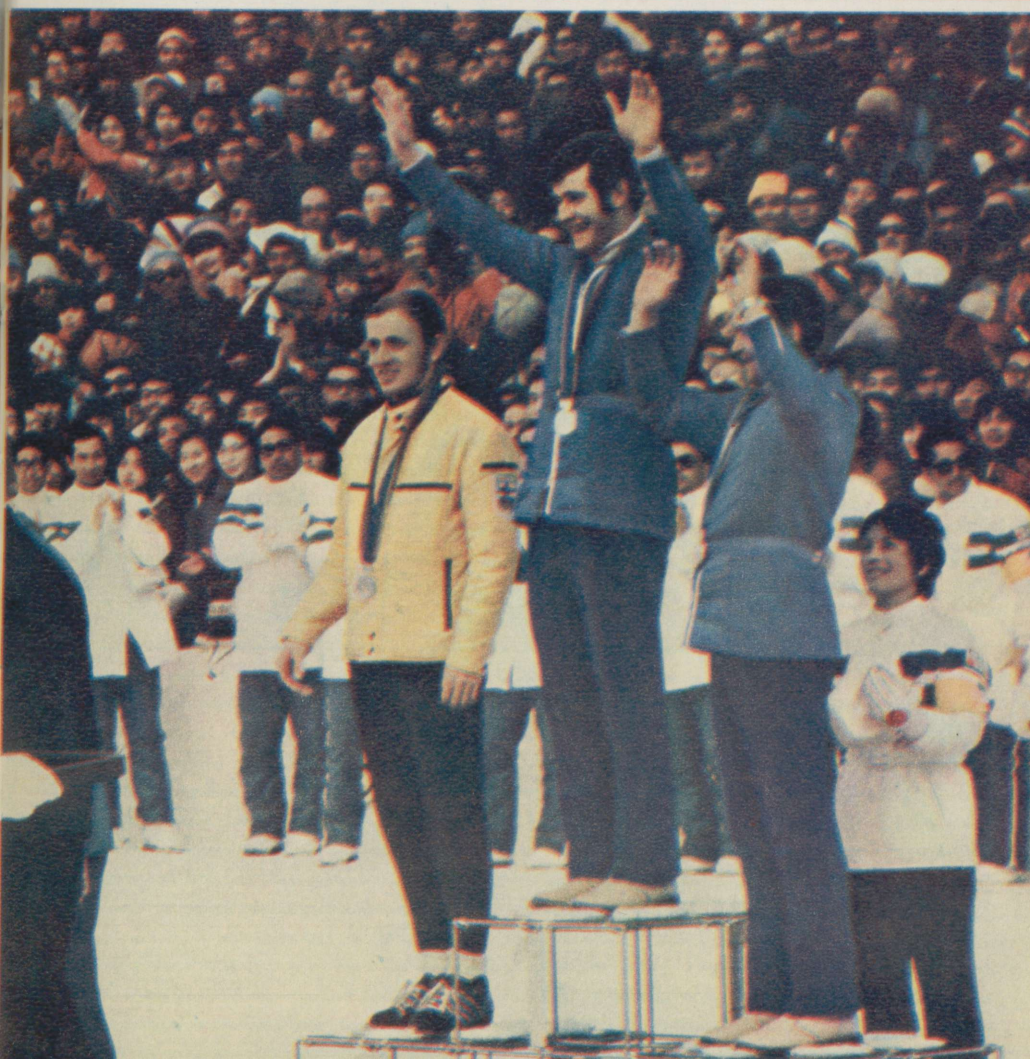
1 Seda au jätkus vähestele. Pjedaalil on naiste suurslaalomi kolm paremat: olümpiavõitjana Marie-Theres Nadig, tema sekundantidena Annemarie Pröll ja Wiltrud Drexler.

2 Mäesuusatamine meelitas jaapani spordipublikut enam kui võistlused murdmaarajal.

4 Meeste suurslaalomi medali kolmik: Gustavo Thöni (keskel), Edmund Bruggemann ja Werner Mattle.

5 Kahevõistluses võidutses Saksa DV: 1. Ulrich Wehling, 3. Karl-Heinz Luck. Favoriit Rauno Miettinen jäi teiseks.

1	3	4
2	5	

1 Janet Lynn, parim vabakava esitaja.

2 Alla Smirnova ja Andrei Suraihin.

3 Hõbemedalipaar vastu võtnud õnnitlusi.

4 Olümpiavõitjad Irina Rodnina ja Aleksei Ulanov.

5 Autasu. Vasakult: Smirnova—Suraihin, Rodnina—Ulanov, Gross—Kagelmann.

1	4	
2		6
3	5	

1 Rootslaste kord rõõmu tunda.

2 NSV Liit—USA.

3 NSV Liit—Tšehhoslovakkia.

4 Sapporos jäi võitmatuks Nõukogudemaa hokiesindus.

5 Kõige ohtlikum vastane kuldmedalimeeskonnale oli Tšehhoslovakkia.

6 Hokimängijad alustasid võistlust medalitele esimestena ja lõpetasid viimastena. Mõni tund pärast nende autasustamist toimus samas hallis XI talimängude lõputseremoonia.

hüppekooli arengust ja teiste tagasiminekest rääkimiseks vähe alust?

Siiski. Jaapani suusahüppajate edu on vaieldamatu. Nad olid valmistunud koduseks esinemiseks tõsiselt, tegid kõigest prestiižiküsimuse. Ainult nende kogu jõu- ja närivivaru läks ilmselt käiku Miyamonoril. Ja olgu teise võistlusega kuidas oli, esimene 70 m mäel igatahes loterii ei olnud.

Mitteametlik punktiarvestus järjestab riigid nii:

	K.	H.	P.	4.	5.	6.	Punkte
1. Jaapan	1	1	1	—	—	—	16
2. Poola	1	—	—	—	—	1	8
3. Saksa DV	—	—	1	—	1	—	6
4. Šveits	—	1	—	—	—	—	5
5. Soome	—	—	—	1	—	—	3
Norra	—	—	—	1	—	—	3
7. Tšehhoslovakkia	—	—	—	—	1	—	2
8. NSV Liit	—	—	—	—	—	1	1

Suusahüppes, nagu näeme, hakkab kaasa rääkima üha rohkem maid. Norralased on järjekordselt tagaplaanile surutud. Ka NSV Liit langes pärast võite Grenoble'is ja Štrbske Plesos tagasi oma Innsbrucki-positsioonile (IX olümpiamängudel saavutati samuti üksainus punkt).

SAKSA DV
VALLUTAS
UUE
TIPU

Juba mõnda aega on nn. põhja kahevõistlus Kesk-Euroopa ala olnud. Squaw Valley's ja maailmameistrivõistlustel Holmenkollenis võitis kulla Georg Thoma, Grenoble'is Franz Keller (mõlemad Saksa FV-st), Štrbske Plesos Ladislav Rýgl (Tšehhoslovakkia). Paremiku hulka on küündinud teisigi Kesk-Euroopa esindajaid. Keegi poleks imeks pannud, kui seekord oleks saanud kuldmedali näiteks Karl-Heinz Luck Saksa DV-st, juba tuntud ja kogemustega meister. Aga võidu päris hoopis nooruk, keda varem selle suure au vääriliseks ei peetud.

Kahevõistluse hüppeid tulid kümned tuhanded jaapanlased vaadata erilise huviga. Ja see oli ka Nipponi päev. Kaheksa parema hulgas olid kõik nende neli kahevõistlejat. Jaapanlase Hideki Nakano hüpped küündisid seejuures kõige kaugemale, 82 meetrini. Stiilihindedki olid kõrged — keskmiselt 16,5 punkti. Liidri tulemuseks hüppevõistluse järel märgiti 220,5 punkti. Saavutatud edu lubas arvata, et seekord tuleb tuntud kahevõistlejatel medali jagamisel arvestada ka Tõusva Päikese Maa poegadega.

Pjedestaali kõrgemale astmele aga näis tõusvat üle tüki aja jälle põhjamaalane — soomlane Rauno Miettinen. Tema hüpped ulatusid 79 meetrini ja andsid 210,0 punkti ning teise koha. See oli soodne ründepositsioon võidu taotlemiseks. Olümpia-aastal kehtestatud uue punktitablei järgi maksis üks minut 15 kilomeetris

9 punkti. Hideki Nakanot, hüppevõistluse tugevaimat, pidi Miettinen võitma 1 minuti ja 10 sekundiga. Paremusjärjestuses kannul seisvatele konkurentidele Aleksandr Nossovile (NSV Liit) ja Ulrich Wehlingule (Saksa DV) aga võis ta kaotada pisut üle minuti, ilma et see allajäämine kullašansse ohustanuks. Karl-Heinz Lucki ees oli varuks 3¹/₂, duelliks Ladislav Rygliga koguni 6¹/₂ minutit. Ja Miettinenil arvati murdmaa jaoks tuntud soome sisu olevat. Ta oli seda ka juba korduvalt näidanud (tuli 1968. ja 1969. aastal Euroopa juunioride meistriks). Nüüd oli noormees ilmselt küps olümpiamängude võitmiseks.

Medalivõitluses on tihti kaasa rääkinud Nõukogudemaa kahevõistlejad. Seekord mindi välja vägagi ebakindlalt.

Olümpiakoondisse oli arvatud esialgu ka otepäälane Tõnu Haljand. Kuid viimasel jõuproovil Lõuna-Sahhalinil vedas teda pärast paljulubavat algust alt tervis. Pealtvaatajate hulka jäi viimastel võistluse-eelsetel päevadel tervise pärast ka Nikolai Nogovitsõn, maailmameistrivõistluste hõbemedalimees. Enne Jaapanimaale sõitu oli treeningul kukkunud ja tükk aega lamanud Aleksandr Nossov. Arvati juba, et olümpiast tuleb tal loobuda. Aga kui Nogovitsõn kaheteistkümnendal tunnil rivist välja langes, läks teda asendama Nossov. Ja varumees esineski meie kahevõistlejatest kõige lootustäratavamalt. Esialgu hüppas ta 70 m, lõpuks aga küündis 79,5 meetrini. Teisele võistluspäevale läks Nossov vastu kolmanda koha, 201,3 punkti ja medaliväljavaadetega. Arvati, et Miettinenile vannub küll alla, aga jaapanlast võidab nahunii. Kannul olijatest oli teadaolevalt tugevam tšehh Tomas Kučera, kuid minutiline edu ja jälitajana rajale minek andis eelise meie sportlasele. Suurvõistluste veteran Vjatšeslav Drjagin, NSV Liidu karikavõistluste võitja Mihhail Artjuhov ja olümpia-aasta meister Anatoli Zaitsev olid kaotanud väljavaated juba hüppevõistlusega.

Teist võistluspäeva alustati n.-ö. soome päevana. Soome lehemehi ja turiste õnnitleti ette. Lehed kirjutasid, et Miettinen kihutab täisauruga pjedestaalile. Kuidas teda peatada, seda ei tea keegi.

Võistlus 15 km rajal aga ei kulgenud kalkulatatsioonide järgi. Luck oli küll ettearvatult parim mees murdmaal, kuid 48.24,9-ga ta Miettineni ei ohustanud. Ohtu kujutas aga hoopiski soomlase võistlejanärv. Murdmaarajale tulnud ta väljamagamatult, sest suure võidu ootus polevat andnud unerahu. Miettineni ajaks fikseeriti 51.08,2. Tuli välja, et ta pidanuks sõitma peaaegu minuti võrra kiiremini. Vastaste seas leidus üks üllatusvõimeline mees. Selleks oli Lucki noor kaasmaalane Ulrich Wehling. Mullust Euroopa juunioride meistrit peeti varem rohkem hüppespetsialistiks (oli esimese päeva järel neljas). Kuid nüüd osutus ta üllatavalt tugevaks ka murdmaasõidus. Tema aeg 49.15,3 oli kolmas tulemus kahevõistlejate 15 kilomeetris. Ühesõnaga — ideaalne kahevõistleja.

Ja kuldmedal riputatigi kaela 19-aastasele Saksa DV sportla-

sele. Soomlasele, kes kogus ligi 8 punkti vähem, jäi hõbe. Nii haihtus põhjanaabrite kindlaim kullalootus Sapporo mängudel.

Pronksmedali näol saavutas oma suurima võidu Karl-Heinz Luck, viimaste maailmameistrivõistluste kuues. Saksa DV oli niisii jõudnud maailma spordi tippu ka sellel suusaalal. Meenutame, et esimestena tõid neile võidurõõmu suusahüppajad eesotsas Harry Glassi ja Helmut Recknageliga, 1970. aastast alates murdmaasuusatajad (Gerhard Grimmer, Gert-Dietmar Klause jt.), järgmisel talvel aga võitis Dieter Speer maailmameistritiitli laskesuusata-mises.

Nõukogudemaa kahevõistlejad, kes varem on maailma paremikule ikka tugevat konkurentsi pakkunud, jäid seekord hoopis punktita. Aleksandr Nossov oli parimana seitsmes.

Teist korda talimängude ajaloos ei olnud kuue parema hulgas ühtegi Norra kahevõistlejat. Varem aga olid just nemad peapretendendid medalitele, rääkimata sõjaelsest perioodist, mil ei jätnud teistele ühtegi autasu.

Grenoble'i taliolümpiamängude kahevõistluse liidreid Saksa FV-st, Šveitsist, Itaaliast ja Poolast asendasid Saksa DV, Soome, Jaapani ja Tšehhoslovakkia sportlased. Esmakordselt tõusis kuue parema hulka jaapanlane (4. Erkki Kilpinen, Soome, 5. Yuji Katsuro, Jaapan, 6. Tomas Kučera, Tšehhoslovakkia). Punktiarvestuses reastuti nii:

	K.	H.	P.	4.	5.	6.	Punkte
1. Saksa DV	1	—	1	—	—	—	11
2. Soome	—	1	—	1	—	—	8
3. Jaapan	—	—	—	—	1	—	2
4. Tšehhoslovakkia	—	—	—	—	—	1	1

LASKE- SUUSATAMINE — ÄPARDUSTE TROTSIMINE

ÕNN JA ÕNNETUS KÄSIKÄES

Laskesuusatamist kui vähempopulaarset taliala oleme pidanud teisejärguliseks. Korraldajad sellesse nii ei suhtunud. Kõik oli ette valmistatud ja sisustatud kiiduväärselt, kulutusi oli tehtud kaks korda enam kui murdmaavõistluste tarvis — 366 miljoni jeeni eest. Ja jätkus siiagi pealtvaatajaid, kes kõigest lugu pidasid.

Ometi läks võistlus ettenähtud päeval aia taha.

Lund oli Sapporos ohtralt, ent ilmataat pakkus võistluspaikade väljanägemise värskendamiseks ikka lisa. Juhtus, et üks tihedam lumepuistamine tabas 20 km võistlust alustanud laskesuusatajaid.

Kui startis nr. 1, jaapanlane Shozo Sasaki, hõljus õhus lai lumeräitsakaid. Kui ta 4,5-kilomeetrisele ringilt tagasi tulejonele tuli, oli juba sadu, mis nähtavust halvendas. Võib-olla ka sellest tingitult kaks möödalasku. Järgmistel läkski laskmine ilmselt saju nahka. Paar minutit hiljem alustanud norralane Kåre Hovda teenis korraga 9 trahviminutit. Vaevalt paistis veel tulejonele siluett, mustast südamikust sellel ei maksnud enam rääkidagi.

Rinnat Safin ja Yrjö Salpakari (nr. 8 ja nr. 9) tulistanud enda sõnade järgi juba päris huupi. Mis teha, lasta tuli. Aga trahvminuteid kogunes ka maksimaalselt. Võimeteproov niisugusel kujul oli mõtet kaotamas. Kutsuti kokku žürii, kes otsustas võistluse katkestada ja üle viia järgmisele päevale.

Laskeusmatamine on kaua, 1958. aastast peale, mil peeti esimesed maailmameistrivõistlused, olnud Nõukogudemaa ja Norra üks võidualasid. Viimasel ajal on sekkunud tippheitlusse ka Saksa DV (1971. aastal võitis maailmameistritiitli). Kuid mitte kordagi ei olnud Nõukogude sportlased sel alal ei olümpiamängudel ega MM-võistlustel veel medalita jäänud. Nüüdki asetati neile suuri lootusi, eelkõige 24-aastasele Aleksandr Tihhonovile, Grenoble'i mängude hõbedale ja kahekordsele maailmameistrile individuaalkonkurentsis (Zakopanės 1969 ja Östersundis 1970).

Laskeusmatamine on vastuoksuslik ala. 20 kilomeetri läbimine aja peale sunnib sõitma kõikeväljapanevalt, laskmine neljal tulejoonel aga nõuab endatalitsemist, rahu.

Tihhonov startis 29-ndana. Juba kogenud sportlane alustas suhteliselt aeglaselt ja tegutses rahulikult ka tulejoonel (kulutas esimesel ligi minuti), kuid sai kõigele vaatamata kohe 3 trahviminutit. See muidugi ahistas, sest ees oli veel kolm laskevooru. Teisel, püstiasendist tulistamisel lisandus neijas trahviminut, mis, nagu hiljem selgus, otsustaski. Lõpukilomeetritel Tihhonov möödus küll minut varem startinud nimekast konkurendist Magnar Solbergist, kuid norralane oli lasknud mööda ainult kaks korda (teisel ja kolmandal tulejoonel). Tabloole tulid paremusjärjestuse esimeste ridadena: Solberg, Norra 1:15.55,50 (2); Tihhonov, NSV Liit 1:16.48,65 (4).

Enne viimast tulejoont oli võistluse edetabelis liidriks itaallane Willy Bertin, kes sõitis väga hästi ja kelle ajale lisandus vaid üksainus trahviminut. Kuid temperamentse lõunamaalase närvid vedasid otsustaval momendil alt. Korruga tuli juurde 4 trahviminutit.

Saksa DV sportlasel Dieter Speeril, 1971. aasta maailmameistril, polnud samuti õnne: viimasel tulejoonel raiskas ta möödalaskudele neli padrunit ja kokku kogunes 7 trahviminutit. Aga tugevad ja MM-võistluste kogemustega olid ka Speeri meeskonnakaaslased. Ja ühel jätkus õnnegi. Selleks oli 27-aastane Hansjörg Knauth, kes finišeeris üheainsa trahviminuti ja koguajaga 1:16.07,60. Tabloole tuli uus järjekord: 1. Solberg, 2. Knauth, 3. Tihhonov. Aga vara oli veel medaleid jagada. Lõpuspurdiga võis mõndagi muuta rootslane Lars-Göran Arvidsson, kes teise etapi järele asus muide liidrikohal. Viimane oodatu finišeeris 1:16.27,03-ga (2 trahviminutit) ja sai pronksmedaliomanikuks.

Aleksandr Tihhonov, kõige rikkam mees saavutustelt, oli lõppkokkuvõttes neljandaks tõrjutud. Pronksmedalist jäi puudu 21—22, kullast 53—54 sekundit. Seega vähem kui üks trahviminut, üksainus möödalask. Et märgitabamisel oli minimaalseid väärtusi, võib öelda ka nii: olümpiavõidust jäi puudu millimeeter.

Aleksandr Tihhonov tunnistas sõnatult tablood, justkui ei suudaks kõike uskuda. Sportlane oli ju elanud ja vaeva näinud jätkuva triumfi ootuses.

Õnneliku võitja rollis ei olnud siiski mõni uustulnuk. Oma kunagist suurpäeva kordas Norra esinduse lipukandja, Grenoble'i mängude kuldmedalimees Magnar Solberg. Meenutame, et toona pääses ta võistlema üle noatera, sest oli Prantsusmaale kaasa võetud varumehena. Vahepealsetel maailmameistrivõistlustel pidi Solberg piirduma kahe pronksiga (Zakopanes 1969 ja Hämeenlinnas 1971). Nüüd oli 35-aastane Trondheimi politseinik jälle vajalikus vormis ning võitis. Mis seal salata, mehel on spordirajal ka parajalt õnne olnud.

Hansjörg Knauthe hõbemedal kinnitas veel kord Saksa DV saavutatud taset sellelgi spordialal ja oli sportlasele elu suurim kordaminek. Nii nagu pronksmedal Lars-Göran Arvidssonile. Kahe eksmaailmameistri, Aleksandr Tihhonovi ja Viktor Mamatovi (7.) vahele platseerusid soomlased Yrjö Salpakari ja Esko Saira.

VIPERUSTE KIUSTE

Rajatagused asjatundjad olid enne Sapporot kuulutanud, et panevad imeks, kui laskesuusatamist ei võida mõni NSV Liidu esindaja. Medalita jäämist tõepoolest ei kardetud. Nüüd aga oli niisugune asi siiski juhtunud ja meie laskesuusatajatel jäi veel üle rehabiliteerida end 4×7,5 km lasketeatesuusatamises.

Seegi algas viperustega ja kulges närvesöövalt.

Startisid kolmteist meeskonda kolmeteistkümmel eraldi rajal. Peaaegu üheaegselt kadusid kõik nõlva taha, kus rajad ühinesid. 2,4-kilomeetrine võiduajamine tõi mehed tagasi parajalt hajutatult. Kõige ees tuli Tihhonov. Heitis tulejoonele ja laskis rahulikult puruks oma õhupallid.

Teisele, 2,5-kilomeetrisele lõigule siirdus Tihhonov esimesena. Lars-Göran Arvidsson ja Willy Bertin jäid samal ajal karistusringe sõitma.

Ka püstilaskmisele tuli eksmaailmameister esimesena. Kuid tulejoonel ta ei kiirustanud, oli justkui liigagi pikaldane. Ja nii paugutasid temaga üheaegselt jaapanlane Isao Ohno, Hansjörg Knauthe, norralane Tor Svendsberget, ameeriklane Peter Karns, poolakas Josef Rozak... Edu praktiliselt ei olnudki.

Viimastel laskudel ei püsinud Tihhonovil sihik enam märgil. Möödalask järgnes möödalasule ja tuli sõita kaks trahviringi. Samal ajal lõpetas suurepäraselt oma laskmise jaapanlane ning pealtvaatajate meeleheaks läks ta etapi viimasele ringile liidrina. Tõesti, üllatajaid võis oodata samuti jaapanlastest. Eelolümpia lasketeatesuusatamise võitmisest oli nähtavasti innustust saadud.

Ohnot asus jälitama Arvidsson. Tihhonovi aga edestasid veel mitmed. Asjatundjad lootsid, et eksmaailmameister finišeerib kõigele vaatamata viiendana. Aga ei, tuli hoopis üheksandana...

Püüdes veel kihutamisega tulejoonel kaotatud heaks teha, juhtus hull viperus. Pöördel pärast laskumist haakus üks suusaside

teise külge. Kaotanud hetkeks tasakaalu, astus sportlane risti suusaninale ja see murdus. Ligidal ei paistnud mitte kedagi, kes oleks võinud aidata. Konkurendid möödusid temast üksteise järel. Niisiis kõik! . . .

Aga kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähem. Önn oli, et Tihhonovi õnnetust märkas soojendussõitu teinud Saksa DV kolmanda vahetuse mees Dieter Speer, ning önn, et viimane polnud ainult konkurent (aasta eest võttis Tihhonovilt tiitli), vaid ka ammune sõber ja abivalmis seltsimees. Speer oli Tihhonovil ja Mamatovil Novosibirskis külas käinud ning nendega koos ka tree- ninud. Ja ta nagu ei olnudki kahevahel, kui võttis oma juba mar- keeritud suusa ning selle konkurendile ulatas. Side küll hästi ei klappinud, kuid Tihhonov sõitis sellega edasi terve kilomeetri, siis sai sobivama.

See Dieter Speeri siiras spordimehelik tegu pälvis hiljem palju tähelepanu. Sakslane pidas oma käitumist endastmõistetavaks ja tundis end ebamugavalt, kui kõigest n.-ö. number tehti.

Kõigi viperuste tulemusena lõpetas eksmaailmameister etapi alles üheksandana. Tabloo tõi pingereas ajad: Jaapan 27.35, Saksa DV 28.11, Rootsi ja Norra 28.23 . . . NSV Liidule fikseeriti 28.54. Ees oli veel kolm etappi, vara oli lootusi kustutada.

Järgmise vahetuse mees Rinnat Safin, kes individuaalvõistluses teenis 7 trahviminutit ja platseerus 19. kohale, esines nüüd ülla- tavalt kindlalt. Pärast ladusat laskmist lamadesasendist läks ta teisele ringile juba kolmandana — norralase Kåre Hovda ja Saksa DV sportlase Joachim Meischneri järel. Sellises järjekorras saabuti ka tulejoonele.

Safin laskis kiiresti ja, peaasi, hästi. Norralastel aga algas draama — Hovdal tuli teha möödalaskude pärast 3 trahviringi. 40 sekundit jäi aeglasema laskmise arvel maha ka Meischner. Ime küll, Safin oli toonud oma meeskonna kohe üheksandalt kohalt esimeseks.

Kolmandana startis Nõukogudemaa meeskonnas suurvõistluste debütant Ivan Bjakov. Ta alustas rohkem kui minutilise edumaaga järgmise ees, aga tiirus jäi vajaka täpsusest ja tuli teha üks trahvi- ring. Selle ajaga suutsid Dieter Speer ja norralane Ivar Nordkild oma laskmise lahedalt lõpetada ja Bjakov läks rajale ainult 15-sekundilise eduga Speeri ees. Teisel tulejoonel oli see vahe tasa tehtud. Algas tasavägine duell: Speer tabas, Bjakov vastas samaga . . . Nii kuni neljanda lasuni. Edasi tabasid märki vaid Bjakovi kuulid. Alt vedas niisiis hoopis nimekama mehe närv. Speeril tuli sõita kaks karistusringi. Samuti norralasel.

Enne Speeri läksid rajale veel ameeriklane Dennis Donahue ja soomlane Heikki Ikola, kuid etapi lõpetas teisena ikkagi maailma- meister.

34-aastast Viktor Mamatovit tuntakse külmaverelise võistlejana. Tema kui ankrumehe edu lähtes oli küllalt suur — 1 minut ja 40 sekundit, mistõttu võis tegutseda rahulikult. Mamatov laskis

täpselt nii lamades kui püsti ning suurendas edumaad veelgi — peaaegu kolme minutini.

NSV Liidu koondis sai viperustele vaatamata kulla. Aga seda lõpuks eeldatigi. Kuld võideti Grenoble'is ja vahepealsetel maailmameistrivõistlustel, kuidas oleks võinud ühtlaselt tugev meeskond selle nüüd käest lasta.

Hõbe- ja pronksmedali saatus selgines alles viimasel tulejoonel. Siia maani sõitis teisena Saksa DV mees Horst Koschka, ent lõplõigul näitas oma soome sisu Mauri Rökkänen. Soomele hõbe, Saksa DV-le pronks. Norralased jäeti neljandaks.

Nõukogudemaa laskesuusatajad tulid seekordsestki vastutusrikkast jõuproovist välja auga, olles mitteametlikus punktiarvestuses koos norralastega parimad:

	K.	H.	P.	4.	5.	6.	Punkte
1. NSV Liit	1	—	—	1	—	—	10
2. Norra	1	—	—	1	—	—	10
3. Saksa DV	—	1	1	—	—	—	9
4. Soome	—	1	—	—	1	1	8
5. Rootsi	—	—	1	—	1	—	6
6. USA	—	—	—	—	—	1	1

TEED PJEDESTAALILE ALUSTATAKSE LAPSEPÕLVES

MURE JA VAEVATA VÕIDULE

Mäesuusatajatele olid XI taliolümpiamängud kaheksandad. Esmakordselt lülitati slaalom ja kiirlaskumine (esialgu kahevõistlusena) olümpiakavva 1936. aastal Garmisch-Partenkirchenis. Viimasel ajal on firmadest ja ettevõtetest sõltuvad mäesuusatajad Rahvusvahelise Olümpiakomiteega pahuksis olnud ja tüliküsimustest on ähvardatud järeldusi teha. On tahetud nende ala isegi olümpiakavvast likvideerida. Austerlasest eksmaailmameistri Karl Schranzi kui ühe poolprofessionaali diskvalifitseerimine pidi saama karmiks hoiatuseks.

Olgu lood olümpiaharta nõuete või harrastajate süüdlusega kuidas on, slaalom kui spordiala on olümpia vääriline. Peab rõhutama, et just tänu mäesuusatamisele hõlmavad talimängud ka mitmeid lõunapoolseid riike. Kõrgeid lumega kaetud tippe kohtame soojal maalgi. Peaasjalikult või üksnes mäesuusatajate näol läkitasid Sapporosse oma saadikud Argentiina, Austraalia, Uus-Meremaa, Filipiinid, Taivan, Liibanon, Iraan, Hispaania, Kreeka...

Ent kõigele vaatamata oleme kogenud, et slaalom ja kiirlaskumine on jäänud ikkagi n.-ö. alpi aladeks, sest domineerivad Alpide jalamil kasvanud sportlased. Sealmail on see hulkade harrastuseks, mäed algavad õueväravast. Kui käimine selge, alustatakse ka mägede alistamisega.

Slaalomirajal kihutaval suusatajal kulub tänapäeval pöördele ainult 0,3—0,5 sekundit. Kiiresti vahelduvale laskumisolukorrale suudab sportlane õigeaegselt reageerida vaid siis, kui tehnika on n.-ö. veres.

Iga aastaga avardatakse tingimusi mäesuusatamise harrastamiseks. Hooaja pikendamiseks võetakse sügiskuudel, kui õhutemperatuur langeb öösiti alla nulli, appi lumekahurid. Usinalt täiendatakse treeningumeetodeid ja rakendatakse uusi vahendeid tehnika lihvimisel.

Laskumismeisterlikkus ja -kiirus kasvavad käsikäes. Kui viiekümnendatel aastatel kihutati nõlvadel keskmise kiirusega kuni 90 km/t., siis 1966. aastal oli Jean-Claude Killy rekordtempo 101,5 km/t. Et on veel varu, näitavad spetsiaalsed kiirusvõistlused ideaalsetes tingimustes. Nii näiteks saavutas jaapanlane M. Morosito Itaalias peetud rahvusvahelistel võistlustel keskmiseks laskumiskiiruseks 183,392 km/t.

Muidugi suurendab kiiruse kasv ka ohtusid. Mäesuusatamises on esinenud surmajuhumeid, vigastuste ohtu rääkimata. See on tingitud vajaduse trasside tasandamiseks, aukude ja kühmude kaotamiseks. Aga teiselt poolt minnakse nii radade lihtsustamise teed, mis on mäesuusatamisele kui julguse, osavuse ja meisterlikkuse proovile vasturääkiv. Slaalom ja kiirlaskumine peavad nõudma kiirele kihutamispingele vastupidamist, virtuoosset koordineerimist ja reaktsiooni. Ohtlikkus teatud piirini peab tahtmatult säilima.

Meisterlikkuse üldisest kasvust räägib fakt, et medalivõitjaid lahutavad praegu sajandiksekundid. Raske on üht võitjat teisele eelistada. Kas on see juba aja nähe?

Aganäiteid üksikute ülevõimust ei maksa mäesuusatamises otsida kaugest minevikust. Väljapaistvaid meistreid on olnud sel alal palju. Mägede kuningana läksid ajalukku siiski vaid kaks meest, austerlane Tony Sailer ja prantslane Jean-Claude Killy. Esimene võitis kõik mäesuusatamiskuilad 1956., teine 1968. aastal. Ja tuleb tunnistada, et ka pärast Sapporo mängu kehtiks nagu nende valitsus, etalonina säilivad nende meisterlikkus ja tehniline täiuslikkus.

Teistest kõlavama nime ja suuremate väljavaadetega sõitsid Jaapanimaale kaks viimaste aastate mitmekülsemat mäesuusatajat — austerlanna Annemarie Pröll ja itaallane Gustavo Thöni. Kõige tugevam mäesuusatajate kollektiiv aga arvati olevat Prantsusmaal. Alusteelnevateks hinnanguteks andsid maailma karikavõistlused, mis viiakse läbi iga talv paljudest startidest koosneva seeriana.

Olümpiakatsumised algasid naiste kiirlaskumisega Eniwa mäe 2110 m pikkusel rajal (kõrguste vahe 534 m). Talve hakul kirjutati, et ilma eksimist kartmata võib siin ennustada võitu Prantsusmaa või Austria mäesuusatajatele, sest olümpiahooaja eel olid kümnest paremast üheksa pärit just neilt mailt. Favoriidiks nr. 1

arvati Annemarie Pröll, kes oli kindel liider ka olümpia eel keerlema pandud maailma karikavõistluste karussellil (seljataga oli juba tosin võistlust).

Ala 15 tugevamale (varasemate esinemiste põhjal) anti võimetus startida esimeses grupis, veel lõhkumata lumepinnal. Seda muide kõigil mäesuusatamiseladel.

Esimeseks tähiseks sai austerlanna Berni Rauteri aeg 1.39,84. Sellest sai jagu nr. 8, juba kogenud olümpiavõistleja Isabelle Mir (Prantsusmaa) — 1.38,62. Tema mitte vähem tuntud kaasmaalane Annie Famose, kelle olümpiavõistkonda arvamine viimasel momendil (nooremate arvel) olevat Killy ja paljude teiste arvates Prantsusmaa mäesuusatajate kollektiivi lõhkunud, sõitis sekund nõrgemini (1.39,71).

Kohe kurvastas eelnenuid Susan Corrock (USA) — 1.37,68. Ja ameeriklanna järel nr. 13, uljalt kihutanud Marie-Theres Nadig (Šveits). Kui neiu finišijoone ületas, näitas elektritabloo aega 1.36,68.

Keegi ei võinud veel arvata, et see on ka kuldmedalitulemus. Laskumist oli alles alustamas nimekamatest nimekaim — Annemarie Pröll. Aga kellele pettumus, kellele meeldiv üllatus, šveitslanna saavutus jäigi päeva parimaks. 1.37,00 andis Pröllile üksnes hõbeda. Kuld riputati Nadigi, pronks Corrocki kaela.

Vist igasse pikemasse olümpiasõnumisse leidis koha üllataja siiras rõõmuavaldus: «Ma lihtsalt ei usu, et olen olümpiavõitja.» 17-aastane kaubanduskooliõpilane oli kandnud justkui tahtmatult hoolt selle eest, et olümpiavõistlused ei kulgeks igavalt, kõike-teadjate ettekirjutuste järgi.

Nüüd tehti kirjatükkides kuhjaga tasa kõik varasemas informatsioonis puudujäänud.

Marie-Theres Nadig on võrsunud Šveitsi väikelinnast Flumsist. Sealtsamast, kus elab ja treenib tuntud mägedelistaja Edmund Bruggmann. Bruggmann oli ka see, kes avastas suurele spordile enda jälgedes sõitva julge tüdruku ja viis ta Šveitsi mäesuusatamiskoondise treeneri Hans Schweingruberi kätte alla.

Tulevase olümpiavõitja tõus maailma paremikuks toimus üllatavalt kiiresti. 15-aastasena (1970) võitis ta kõik kolm ala oma maa juunioride meistrivõistlustel. See andis õiguse startida järgmisel hooajal juba täiskasvanute meistrivõistlustel. Kuid kukkumine kiirlaskumisrajal katkestas karjääri. Siiski tehti andekale noorele erand, ta arvati olümpiakandidaadiks ja kutsuti Šveitsi koondise ühistreeningutele.

Olümpiahooja algul peetud esimese lume võistlustel võitis arenev suusaneiu kodumaised konkurendid kiirlaskumises, suurslaalomis oli kolmas. Maailma karikavõistluste sarjas aga hõivas ta enne Sapporot neljanda koha Annemarie Prölli, Françoise Macchi ja Isabelle Miri järel. Suuremaid lootusi polevat Nadig hellitanudki. Tänu sellele startis erutuseta, kaotada polnud lõpeks midagi. Seda suurem oli rõõm ootamatust võidust.

Meenutamisvääreks jääb olümpiavõitja «kokkuvõtlik seletus» pressimeestele:

«Esimesed suusad sain kolmeaastaselt, mistõttu mul oli küllalt aega olümpiavõistlusteks valmistumiseks.»

Ka kõige suurem spordivõit näib sääraсте kordaminekute korral lihtsamast lihtsam. Liicati kui ettevalmistus on olnud sunniva vaba mäng. Peaasi, et olid olemas suusad ja mäed, ja eeskujud. Ei takistanud vähematki, et vanemad ei andnud raha tõstuki kasutamiseks ning märke tuli lihtsalt ronida.

Nadigi trump seisis uljaspäises kihutamises. Seepärast oli talle eriti sobinud kiirlaskumine. Aga suurslaalom? Kas ka siin võis vastu saada Pröllile? Austerlanna oli eelmisel hooajal maailma parim nii ühel kui teisel alal, peale selle slaalomis kolmas. Eelnenud võistlused kinnitasid, et 19-aastane neiu oli sportlike võimete seniidis.

Tugevamate grupp tegi oma laskumised paksus lumesajus. Halb nähtavus suurendas ohtusid. Vähemalt kõrvalseisjale paistis selline sõitmine riskantsena.

Austerlannad startisid seekord esimestena ja püstitasid ka medaliorientii rid. Kõigepealt kihutas 1240 meetrit lumesajus läbi Wiltrud Drexel — 1 minuti ja 32,35 sekundiga. Nr. 2 all aga Annemarie Pröll — 1.30,75. Kuid Nadigile oli ükskõik, kas sõitis ta enne või pärast konkurente. Seekord tuli neiu mäest alla kumendana ja oli jälle parim — 1.29,90.

Mida kostsid nüüd usutlejatele kolm väljavalitut ise?

Nadig: «Nähtavus oli kole halb. Raske oli väravaid lumesajust eraldada, tuli sõita äärmiselt keskendunult. Võib-olla nende tingimuste tõttu ületasingi Pröll.» Ilmne kaasatundmine. Aga mis seda viga teha, kui ise oled kõik raskused veel paremini ületanud.

Pröll: «Mis siin rääkida halvast nähtavusest! Mind ületas võistleja, kes on praegu must parem. Kaks hõbemedalit ei vääri ühte kulda.» See oli öeldud läbi pisarate. Kolmandal alal — slaalomis — tal ju suuri lootusi ei olnud.

Pronksmedalivõitja Wiltrud Drexel tundis ainult rõõmu: «Pronksmedal esimesel olümpial — enamast ei võinud ma unistadagi!»

Naiste slaalomis olid saavutanud varem suurt kuulsust prantslannad õed Goitschelid. Christine tuli olümpiavõitjaks Innsbruckis, Marielle Grenoble'is. Nüüd olid neid oma kodumaal hakanud asendama Britt ja Isabelle Lafforgue. Britt võistles ka Sapporos, kuid mitte eriti edukalt. Võistluses olümpiakulla pärast suutsid läbi lüüa õed Barbara ja Marilyn Cochranid ookeani tagant.

Barbara Cochran (USA) startis nr. 1 all ja jäi juba esimesest laskumisest peale teistele kättesaamatuks. Teises nõelumises 52 värava vahel oli küll temast ühe sajandiksekundi võrra kiirem prantslanna Daniele Debernard, kuid kokkuvõttes tuli mikroskoopilise (0,02-sekundilise) paremusega peale ikkagi ameeriklanna.

Barbara Cochran ise ütles, et ta hoidunud konkurentsile mõtle-

mast, mõelnud üksnes väravate läbimisele. Kuigi Debernard sõitis enne teda, saavutas hiilgava aja ja ohustas ameeriklanna võitu, polevat treenerid sellest liidrit informeerinud. Niisugune taktika on põhjendatud. Aga kas ei kisu see sportliku võistluse lihtsustamine meie silmis alla võidu väärtust?

Debernard'i kõrval tõi Prantsusmaa medali ka Florence Steuer. Hõbe ja pronks, mille need naised slaalomis võitsid, olid ja jäid Prantsuse mäesuusatajatele Sapporos muide ka ainukesteks. Ja alles nad võimutsesid...

ILMA KUNINGATA

Meeste kiirlaskumises olid viimastel olümpiamängudel võitnud kordamööda kulda Austria ja Prantsusmaa sportlased: Cortina d'Ampezzos Tony Sailer, Squaw Valley's Jean Wuarnet, Innsbruckis Egon Zimmermann, Grenoble'is Jean-Claude Killy. Ent Sapporo valge olümpia eel tõusis maailmameistriks ja peapretendendiks olümpiakullale šveitslane Bernhard Russi. Samas leidis ka neid, kes pidasid ta võitu Val Gardenis juhuslikuks näkkami-seks.

Meesteraja pikkus Eniwa mäel oli 2640 m, kõrguste vahe 772 m. Kohati ületas siin võistlejate kiirus 100 km/t.

Esimese tähise püstitas maailmameistri kaasmaalane Andreas Sprecher — 1.53,11. Nr. 2-le, kuulsale itaallasele Gustavo Thönile jäi see juba kättesaamatuks. Tasemel aga seisis Russi — 1.51,43. Kahe nimetatud šveitslase vahele suutsid end kiiluda veel nr. 5 — Heinrich Messner (Austria) 1.52,40, ja nr. 11 — Roland Collombin (Šveits) 1.52,07-ga. Niisiis šveitslaste kaksikvõit! Peale selle said nad veel 4. ja 6. koha. Säärane väljaastumine oli juba midagi triumfitaolist. Prantslaste esindajad ei jõudnud samal ajal kümne parema hulkagi.

Kuldmedalimees avaldas siiralt: «Ma valmistusin olümpia võitmiseks, valmistusin selleks palju aastaid. Kuid ikkagi pean tunnistama, et olin hämmastunud, kui kõik nii hästi läks.» Ajakirjandusest võisime veel lugeda, et olümpiamängude võitmine mäesuusatamises on olnud juba Russi lapsepõlveunistusi. Veelkordne kinnitus, et mäesuusatamises saab kõik alguse varases nooruses. Ainult antud juhul ei tulnud edu kiiresti. 23-aastane Bernhard Russi oli muide mäesuusatajatest olümpiavõitjate hulgas kõige vanem.

Meeste suurslaalom eksisteerib olümpiakavas 1952. aastast. See-kordne võistlus meenutas mõneti esimest. Kaksikümmend aastat tagasi oodati suurslaalomis itaallasest maailmameistri Zeno Colo võitu, aga kõiki ületas hoopis tookordsete peoperemeeste norralaste soosik Sten Eriksen. Ka nüüd oli teoks saamas analoogiline juhtum.

Peamiseks kullapretendendiks peeti 21-aastast itaallast Gustavo

Thõnit, omaaegse olümpiavõitja Jean Vuarnet' kasvandikku. Noormehe tehnika slaalomis ja suurslaalomis oli veatu, temast oli saanud olümpiatalveks maailma universaalseim mäesuusataja (võitis 1971. a. maailma karikavõistlused).

Detsembris oli karikavõistluste ühel etapil Val d'Iseres'is asjatundjaid üllatanud 19-aastane Norra kehakultuuriüliõpilane Erik Häker. Esmakordselt oli ta jõudnud siin maailma kümne parema hulka ja koguni esimeseks tulnud. See saavutus jäi siiski ühekordseks, prognoose ei kõigutanud.

Ja ometi — esimese sõidu olümpiakonkurentsis võitis seesama uljaspäine Häker, kes startis tugevamate grupis viimasena, 15-ndana. Ajalehed kuulutasid kõmulisest sündmusest suurte pealkirjadega.

Kõik see kruvis pinget ja noormehele ei jäänudki nagu taganemisteed. Ta pidi jätkama mängu täispangale.

Järgmisel päeval suurslaalomi teises voorus starditi ümberpööratud järjekorras. Ja noor norralane sööstis rajale, kuld silme ees. Sööstis ja balansseeris kogu aeg riski piiril, kuni kiirus ületas kriitilise... Ja favoriidi finišeerimist ei nähtudki.

Võidumeheks osutus ikkagi Gustavo Thõni (koguaajaga 3.09,62). Esimeses laskumises oli ta Häkeri (1.31,70) ja Saksas FV sportlase Alfred Hagni (1.31,78) järel kolmas (1.32,19), kordamisel aga šveitslase Edmund Bruggmanni (1.37,32) järel teine (1.37,43). Pressimeestele ütles itaallane, et pärast Häkeri kukkumist tundnud juba võidumaitset. Kaks medalit said hiilgevormis olnud šveitslased ka suurslaalomis: 2. Edmund Bruggmann (3.10,75), 3. Werner Mattle (3.10,99).

Suuremakaliibriline üllatus ei jäänud teoks saamata ka meeste mäesuusatamises.

Slaalomis eelnesid medaliheitlusele kvalifikatsioonivõistlused, millest olid vabad 15 väljavalitut. Kaheringiline finaali toimus viimasel olümpiapäeval ja kõik sai klaariks alles kaks tundi enne lõputseremooniat. Võitjana pakuti välja kas Gustavo Thõnit või mõnda Austria ja Prantsusmaa meestest. Aga esimese ringi järel läks hoopis juhtima nr. 2 all startinud Francisco Fernandez Ochoa Hispaaniast (ajaga 55,36).

Meenus Häkeri-lugu. Kas kordub midagi selletaolist? 530-meetris kiires nõelumises rohkem kui 70 värava vahel juhtus viperusi eriti palju. Aga Ochoa oli tugev igati (aeg põlemiseks oli ka lühem). Teises voorus läbis hispaanlane raja veel kiiremini — 53,91.

Gustavo Thõni, kes kaotas esimeses sõidus liidrile rohkem kui sekundiga (56,69), pani küll teises kõik mängu ja edestaski rivaali, kuid ebapiisavalt — 53,59 asemel pidanuks olema tulemus 53,47.

Pronksmedali sai samuti Vahemeremaa mees — Rolando Thõni, eelmise unupoeg. Rolando koguaeg jäi Gustavo omast ainult 0,02 sekundit nõrgemaks.

Prantslaste au päästmiseks oli sel alal mõningaid šansse veel

Henri Duvillard'l, kes esimese ringi järel oli kolmas. Kuid tema üritus ei kandnud vilja, lõpptulemuseks jäi neljas koht.

21-aastane Francisco Fernandez Ochoa oli ühtlasi talimängude viimane üllataja. Kuldmedal riputati tema kaela Makomanai jäähallis suure spordipeo üleval lõputseremoonial. Kuid saavutus oli samuti erakordne. See oli esimene talimängude kuldmedal, mille võitis sportlane Pürenee poolsaarelt. Ja kõik see justkui rõhutas, et olümpiamängud saavad järjest enam kogu maailma omaks.

Rääkida võiks sellestki, et Ochoa võit ei olnud juhuslik. Temagi on olnud slalomist lapsest saadik. Francisco Fernandez Ochoa isa olevat olnud Madriidi lähedal Guadarrama nõlvadel asuva slalomikooli juhataja. Olümpiahoajaks aga valmistus hispaanlane Tšiili, Argentiina ja Prantsusmaa trassidel. Ja meistriks sai prantslaste eeskuju varal. Teda tunti mõningal määral ka mäesuusatajate kõrgemas seltskonnas — maailma karikavõistluste sarjas kuulus Ochoale 1971. aastal 12. koht. Olümpiahoajal oli hispaanlane korduvalt kümne parema hulka platseerunud. Ja olümpiamängudel tunnistas Jean-Claude Killy ise, et võitjal on suurepä-rane stiil.

*

Kokkuvõttes jääb öelda, et alpi aladel võimutsevad endiselt sportlased Alpide jalamilt. Aga ettearvamatu oli seejuures šveitslaste nii suur edu. 1968. aastal Grenoble'is võitsid nad kolm medalit, seekord kuus (pooled neist kullad). Ka mitteametlikus punktide arvestuses oli Šveits kõigist üle:

	K.	H.	P.	4.	5.	6.	Punkte
1. Šveits	3	2	1	1	—	1	36
2. Austria	—	2	2	—	1	—	20
Prantsusmaa	—	1	1	2	2	1	20
4. Itaalia	1	1	1	—	—	1	17
5. USA	1	—	1	—	—	—	11
6. Saksa FV	—	—	—	1	2	3	10
7. Hispaania	1	—	—	—	—	—	7
8. Kanada	—	—	—	2	—	—	6
9. Norra	—	—	—	—	1	—	2

Šveitsi koondise treenerid tunnistasid, et neid on vaimustanud prantslaste edu ja nad on võtnud neilt üle ka ettevalmistussüsteemi põhiprintsiibid. Aga mida tegid jäljendatavad? Sapporost naasid kahe kahvatu medaliga. Tarvitseb vaid meenutada, et Grenoble'is olid nende päralt 4 kulda, 3 hõbedat ja 1 pronks.

Mõningal määral kannatas Prantsusmaa koondis ka paari favoriidi (Patrick Russelli, Françoise Macchi) vigastuste tõttu. Leiti, et see mõjus kogu kollektiivi võistlusmoraalile. Aga viga nähti ka

füüsilises väsimises — seljataga oli juba arvukalt võidukaid esinemisi maailma karikavõistluste sarjas.

Poolakad lootsid mõndagi Andrzej Bachledalt, kes Grenoble'is jõudis kuue hulka ja 1970. aasta MM-võistlustelt tõi pronksmedali. Kuid see saavutus on jäänud tänaseni üksildaseks. Peaaegu samuti nagu Jevgenia Sidorova pronksmedal Cortina d'Ampezzost. Hiljem pole ükski Nõukogudemaa mäesuusataja suutnud maailma tugevamatele konkurentsi pakkuda. Kindlaks tõusuks ei ole veel küllalt laia kandepinda, ei ole ideaalseid tingimusi mäesõiduks kõige väiksematele suusahuvilistele. Tõstukitega mäed jäävad neist praegu kaugemale.

Nagu juba öeldud, niisugust mägede kuningat nagu Sailer ja Killy esile ei tõusnud. Kõige rohkem andis üldistamisteks alust Marie-Theres Nadigi kahekordne (pealegi üllatuslik) võit. Aga lugupidamist pälvisid ka niisugused universaalsed mäesuusatajad nagu Gustavo Thöni ja Annemarie Pröll. Kolme ala tulemuste eest arvestatud punktide põhjal selgub olümpiamängudel maailmameister alpi kolmevõistluses. Ja sellise tiitli pälvisidki need kaks.

AU JA KUULSUST TULPIDE JA TUULIKUTE MAALE

PEIBUTAV SPRINT

Kiiruisutamine on ainus talispordiala, kus registreeritakse rekordeid ja peetakse edetabeleid. Nagu kergejõustikus, nii saab ka siin võrrelda võimeid lahus võisteldes. Huvipakkuv on jälgida samuti sportlaste arengut, võitlust sekundite, sekundikümnedike ja isegi -sajandike pärast.

Kuigi olümpia eel oli juba olnud printsipiaalseid kohtumisi, kuigi edetabelis olid kiiruisutajad paremusritta seatud, eksisteeris veel palju «agaside» ja «kuisid». Eriti palju näis neid olevat võrdvõimeliste medalipretendentide tõttu sprindis.

Maailma- ja Euroopa meistri tiitleid kiiruisutamises jagati kuni viimase ajani üksnes mitmevõistluse parematele. Olümpiamängudel aga võisteldi varem ja võisteldakse edaspidigi üksikaladel. See nõudis võistlejailt ühe või teise ala eelistamist. Et nelja-aastane ajavahemik ei soodustanud uisutajate spetsialiseerumist, otsiti lisastiimuleid. Ja nii toimuski Grenoble'i ja Sapporo mängu lahutaval ajavahemikul mõjurikas sündmus — sprindi iseseisvumine: alates 1970. aastast korraldab ISU maailmameistrivõistlusi sprindi-mitmevõistluses (2×500 ja 2×1000 m).

Veel hiljaaegu oli 40 sekundi piir 500 m kiiruisutamises kättesaadav üksikutele väljavalitutele. Enne Sapporosse kogunemist aga oli hooaja edetabelis juba 34 sprinteril tulemus 38,0—39,9 vahel. Kui eelnenud talvel fikseeriti vaid kuus korda ekstraklassiaega

(alla 39,0), siis Sapporo mängude eel suudeti paari kuu jooksul sedasama 31 korral.

Etaloniks uisusprinteritele sai Grenoble'i taliolümpia võitja ja ametliku maailmarekordi omanik Erhard Keller. 27-aastane Saksa FV stomatoloogiaüliõpilane oli valmis tiitlit kaitsma. Seda kinnitasid ka tulemused. 14 korda oli ta jõudnud sel talvel 500 m 40 sekundist kiiremini uisutada, 7 korral alla 39,0. Juba esimestel suurvõistlustel detsembri lõupäeval kärpis Keller maailmarekordit, uisutades aja 38,3. Aga konkurents oli ka üleöö ähvardavaks muutunud ja dikteeris edasiminekut.

Kümnete tuntumate seljatagant oli paiskunud tippheitlusse soomlane Leo Linkovesi. Juba 13. novembril, olümpiahooaja avavõistlustel Inzellis, Baieri kuulsal uisustaadionil jõudis ta koos kaasmaalase Seppo Hännineniga 39 sekundi piirile. Erhard Keller vastas sellele väljakutsele novembrikuus 38,8-ga. 27-aastane jaapanlane Takayuki Hida omakorda õrritas eurooplasi kodusaarel Karuizawa kõrgrajal saavutatud 38,7-ga, veidi hiljem koguni tollest maailmarekordit ületava 38,4-ga. Enne Hidat oiid saanud Tõusva Päikese Maa meestest tuntuks juba kaks Suzukit — Keiichi (1970. a. 38,5) ja Masaki (1971. a. 38,7). Nemed jõudsid olümpia eel 38,8-ni.

Laengud plahvatasid Davosis, 1560 m üle merepinna asuvas Šveitsi kuurordis. Siin toimus nelja uisuraja turnee kolmas etapp. 25-aastane Leo Linkovesi oli suurmeisterlikku vormi tõusnud ja üllatas nüüd spordiilma juba maailmarekordi viimisega 38,0-le. See tähendab, et ta uisutas kiirusega 47,16 km/t. Säärast tulemust pakuti varasemates prognoosides 1976. aasta parematele. Niisiis oli jälle ajast ette rutatud. Ja hulgaliselt, sest hiilgasid ka mehed, kes jäid Davosis Linkovesi seljataha: Seppo Hänninen — 38,4, Ove König — 38,4, Neill Blatchford — 38,5.

Erhard Keller läbis samal ajal Saksa FV meistrivõistlustel 500 meetrit 38,7-ga. Aga nüüd ruttas ka tema Davosisse, kus 15. jaanuaril kordas soomlase rekordaega 38,0. Kahjuks olid võistlused registreerimata (ometi asub ISU peakorter sealsamas Davosis uisuraja kõrval) ja ametlikku rekorditabelisse Kelleri tulemust ei kantud. Ent usku oma võimetesse tugevdas ta siin tublisti. Päev hiljem saavutasid Keller ja Hänninen aja 38,2, Linkovesi 38,5.

Sprinterite kõrval proovisid Davosis jääd EM-võistlustele kogunenud mitmevõistlejad. Teiste hulgas ka lendav hollandlane Ard Schenk, kes oli olümpiahooajal startidega tagasihoidlik olnud. Räägiti ja kirjutati, et ta oli olnud seotud viimaste ülikoolieksamitega. Aga tagasihoidlikkust võis samahästi tingida vormi ajastamine, selle enneaegsuse vältimine. Davosis, kus Schenk kaardid avas, sai ta kohe aja 39,1. Seega võis mitmevõistleja pista rinda isegi maailma paremate sprindimeestega.

Ennekõike ohustasid Kellerit ikkagi lühimaaspetsialistid. Nende hulgas leidus veel mehi, kes enneaegselt trumpe välja ei käinud. Pinnuks silmas olevat olnud olümpiavõitjale Hasse Börjes, kellele

kuulus Sapporo eelolümpia päevist ka Makomanai raja rekord 39,40. Vigastuse pärast, võib-olla ka taktikalistel kaalutlustel rootslane ei kiirustanud. Alles Davosis tuli ta tuusadega jõudu proovima ja sai aja 38,9. Aga nagu nüüd teame, oli favoriitidel alust Börjest karta — hooaja lõpul jõudis ka tema maailmarekordi 38,0 kordamiseni.

Olümpiamängude eel nähti 500 m edetabeli algusosa niisugusena:

38,0	Leo Linkovesi, Soome
38,0	Erhard Keller, Saksa FV
38,2	Seppo Hänninen, Soome
38,4	Takayuki Hida, Jaapan
38,4	Ove König, Rootsi
38,46	Neill Blatchford, USA
38,5	Valeri Muratov, NSV Liit

Nagu näeme, tuli kõigil medaliikajatel arvestada veel ameeriklasi, kes olümpiasprindis sageli kaasa rääkinud, samuti ISU 1970. aasta sprindimeistrit Valeri Muratovit. Muratov oli pingereas seitsmes ja enamjao ettevalmistusajast varjus püsinud. Kuid vahetult enne mängu ähvardas ta kõiki üheainsa kaaluka teoga...

Et selles loos on kaastegev ka minevikukuulsus, alustagem kaugevalt.

Omalt ajalt, ja hämmastamapanevalt kaua oli maailma uisusprindis imetusobjektiks Nõukogudemaa esindaja Jevgeni Grišin. Tema suur autoriteet on püsinud spordimaailmas tänaseni ja tänu treeneriametile näib Grišin jäävatki korüfeeks. Kui ta uisud võistlejana varna riputas, polnud meie maal olümpiavõitjale veel väärilist asendajat sirgunud. Grenoble'is jäi Nõukogude uisusprindis 36-aastane lipukandja üle noatera medalita, tema tuules tulijad aga teise või kolmanda kümne hulka: Anatoli Lepjoškin 11., Valeri Muratov 18. ja Valeri Kaplan 21. kohale.

Grišinil jäi üle jätkata oma missiooni kogemuste jagajana, treenerina. Ja meistrite šefinagi sai temast varsti autoriteet.

1970. aastal West Allises ISU eksperimentaalsetel maailma-meistrivõistlustel sprindimitmevõistluses võitis Valeri Muratov kõrgeima tiitli, kuigi ühtegi esikohta ei saavutanud. Aga 1971. aasta talvel jäi ta nendelsamadel võistlustel kuuendaks. See pani asjasolised muretsema. Koos Grišiniga nägi Muratov nüüd tohutut vaeva ka treeningu analüüsimisel. Meenutati üksipulgi paari aasta ettevalmistust ja starte. Veenduti, et plaanid on põhiliselt õiged. Kuid millestki jäi ikkagi puudu. Ilmselt kiirustreeningust suvel. Uisurahva hulgas on levinud andmed, et Erhard Keller ja Hans Börjes jooksevad 100 m 10,3, Neill Blatchford koguni 10,2-ga.

Puudust tunti ka heast rajast. Alma-Atas Medeos seda vahepeal ei olnud, Lääne-Euroopasse nelja uisuvälja turneele ei mindud. Üks talv läks peaaegu et raisku. Muratovil aga oli turjal

juba 25 aastat. Seega viimane aeg heade olümpiatraditsioonide jätkaja kohustuste ülevõtmiseks.

Enne Grišinit oli Muratovil olnud mitu treenerit. Neist Orlov oli temaga ka suuremahulist mitmevõistlejatreeningut katsetanud. Grišinil olid seevastu välja pakkuda iseenda sprinterikogemused, oma improvisatsioon. Ja nagu Muratov nüüd leiab, on Grišin õpetanud teda ka iseseisvusele, laseb endal otsustada ja ise kõiges veenduda, ei karda usaldusega riskeerida. Sportlase lugupidamine õpetaja vastu on seetõttu ainult kasvanud. Mõistetakse teineteist juba n.-ö. poolelt sõnalt.

Olümpiahooja alguseks oli seljataga mehine ettevalmistus ja novembris sõitis Muratov Sverdlovski mitte kiirel rajal välja aja 39,9. Nii kiirelt polnud ta hooaega alustanud. See andis kindlust. Sportlane tundis kogu aeg kihku võistlemiseks. Polnud ainult ideaalset kõrgmäestikurada. Konkurendid aga uisutasid samal ajal juba fantastilisi rekordaegu. Ja Muratov jäi paratamatult nende surve alla.

Detsembris lõpetas Muratov n.-ö. musta töö ja hakkas vormi lihvima. Sõideti Inzelli. Siin sai Muratovgi ekstraklassiaja — 38,98, kuid Keller oli temast peajao üle. Muratov piidles maailmarekordimeest mõni aeg eemalt. Ettevalmistus olümpiaks jätkus range plaani järgi.

Tuli nelja uisuvälja turnee, viimane võimalus tõsisemaks jõuprooviks enne Sapporit, ja Muratov astus jälle välja. Esimesel etapil, kus Keller rekordi 38,3-le viis, oli Muratovi aeg 38,86. Teisest jäi Keller eemale, ent Nõukogude uisutaja oli ikkagi võitja vari — teda edestas Blatchford. Davosis võistlemisest otsustas Muratov loobuda. Aga viimasel etapil Cortina d'Ampezzos üllatas ta kõiki järsult tulnud tippvormiga. Seda kinnitasid NSV Liidu rekordid sprindimitmevõistluses (157,515 p.) ja 500 meetris (38,5) ning vahetu võit suurte rivaalide üle. Keller jäi Saksa FV tippmargiga (157,870 p.) teiseks ja läbis ka 500 m 0,05 sek. nõrgema ajaga. Muratovile alistusid samas veel Neill Blatchford, Seppo Hänninen, Leo Linkovesi. Võib oletada, et Davosi rajal püstitanuks Muratov veel paremaid rekordid.

Edasi läksid kiiruisutajad teisele Itaalia kõrgliuväljale Madonna di Campigliosse. Teadagi kiskus nüüd Muratovit suur tahtmine võistelda, kuid Grišin tema šefina ütles kõigest ära ja tõi oma hoolealuse Moskvasse.

Miks siis ei tahetud veel kasutada võistlusi võimete realiseerimiseks, vastaste löömiseks, enda maksmapanekuks, enesekindluse tõstmiseks? Vorm oli ju suurepärane. Kas kardeti riskeerida? Küllap sedagi. Ka Keller loobus Madonna di Campigliost. Sinna läksid rahuldamatud, need, kes ei tundnud end olümpiakatsumisteks valmis olevat. Nagu näiteks Hasse Börjes.

See Grišini samm tundus igati põhjendatuna. Aga tagantjärele selgunult ka endapeksmisena. Moskvas oli sel ajal kõva pakane, ei saadud harjutada, Alma-Atas jälle liiga soe — jää sulas. Neil jaa-

nuaripäevil kaotas Muratov mõnel määral kiirustunde ja märkamatuult pääses võimule ka võistlusekartus.

Grišinil olid hoolealuse piinad teada ja tuntud. Ja kui kiiruisutajad saabusid olümpialinna, püüdis ta oma «pattu» heastada.

Oma ülemaailmse autoriteedi juures ei olnud Grišinil sugugi raske uisusprintereid Sapporos veel enne olümpiastarte jõukatsumisele veenda. Tema initsiatiivil organiseeritigi siin «jää proovimiseks» rahvusvahelised võistlused.

Ühes paaris läksid rajale Muratov ja Linkovesi. Soomlane söötis pisut ees, Muratov kaotas meetri või kahega. Teise kurvi minnes aga Muratov kukkus. Uisutajaid häiris tol päeval tugev lumesadu ja tuul, küllap see ka tulemusi mõjutas. Linkovesi finišeeris 39,1-ga, mida Grišin hindas neis tingimustes «fantastiliseks». (Muratovi aeg võinuks lõpetamise korral olla järelikult 39,2.) Tulemuste hindamisel ei võinud unustada, et tegemist oli lõppudelõpuks ka hariliku rajaga, mitte kõrgmäestikutingimustega. Senise Makomanai raja rekordi (39,4) omanik Hasse Börjes läbis 500 m 40,2-ga.

Ka Kellerile oli olümpiaeelne periood muret teinud, teda oli kurnanud gripp. See 30. jaanuari start Sapporos andis sprindifavoriidile aja 39,9. Kas niisugusest tulemusest piisas enesekindluse taastamiseks?

«Jää on siin liiga kõva. Sellel on raske jalul seista. Arvan, et tuleb palju kukkumisi,» seletas Erhard Keller esimeste proovide järel. See oli nüüd nagu põhjendus ka Valeri Muratovi kukkumisele.

Tingimused tingimusteks. Need on uisusprindis kõigile enam-vähem ühesugused. Suurvõistluste 500 meetriks on vaja ka küpsust, meistri keskendumisoskust. Sa ei või lasta end millestki häirida, pead olema võimeline 40 sekundi jooksul endast kõik kaalule heitma.

Päev enne meeste 500 meetrit märkasid vist paljud Kellersi omapärast ettevalmistust. Ta sõitis uiskudel stardijoone taha ja seisis seal liigutamatuult kaua-kaua. Võib arvata, et sportlane kujutas endale ette, kuidas ta võistleb. Aga väga võimalik, et meenutas ka sportlaseteed, mis tõi teda siia kaugesse Sapporosse. Kui palju oli selleks tööd tehtud. Oli olnud rõõmuminuteid, aga veel enam erutuses põlemist. Ja nüüd tuli jälle valmis olla, tuli end maksimaalselt kokku võtta, sest ta oli Grenoble'i olümpiamängude kuldmedalimees. Tal oli kaalul au.

Kellersi mõtteid püüdis muide umbes niimoodi lugeda teine olümpiamängude sprindivõitja — Ludmilla Titova.

Meeste 500 meetriks tuldi Makomanai uisustaadionile 5. veebruaril. Täpselt nädal pärast eelproovi. Pühapäev ja suurepärase ilm tõi tribüünidele rekordarvu pealtvaatajaid — 46 000 ringis. Aga kas ainult pühapäev ja ilm? Sprint on pealtvaatajatele uisualadest ikkagi kõige huvipakkuvam. Ja kaasa rääkis — küllap vist kõige enam — asjaolu, et kaasmaalastest uisusprinterite varase-

mad võidud ja tulemused olid jaapanlastes medalilootusi ära-
tanud.

Uisustaadionile oli toodud koolide viisi tumedates vormimant-
lites õpilasi. Siia tuldi ka perekonniti. Arvukalt nägi noori emas-
sid, lapsed seljas. Kel vähegi võimalust, tahtis olümpiast osa
saada.

Silmatorikavalt palju oli kiiruisutamist jälgivaid turiste mõle-
mast Koreast ja Nõukogudemaalt. Jaapanlaste meretagused naab-
rid tulid kohale oma laevadega, ja need andsid mängude ajaks
turistidele ka elukorterid. Sapporo hotellid ei suutnud vastu võtta
olümpiast huvitunud maailma kuigi nimetamisväärselt. Seda kurt-
sid näiteks Soome spordisõbrad.

Startis 39 osavõtjat 16 maalt. Lühidistantsidel lubati kaasa teha
igast riigist kuni neljal võistlejal, pikematel otstel aga kolmel.
Esimeses paaris läksid rajale favoriit Hasse Börjes (Rootsi) ja noor
norrallane Johan Lind. Tugeva kehaehitusega Rootsi üliõpilane oli
alustanud sportlasekarjääri heitjana (kaalus varem ligi 95 kilo),
kuid isa soovitusel hakanud kehakaalu kärpima kiiruisutamise-
ga. Kui ei oleks seganud vigastus... Börjes mõistagi närveeris, tegi
valestardi. Ebaõnnestus ka teine lähtekatse — varastas norralane.
Kolmas pauk vallandas heitluse.

Ühest silmanurgast jälgisime võistlejaid, teisest Jaapani tuntud
kellafirma «Seiko» omapärast, seninähtuist täiuslikumat elektri-
tablood. Selle vasakpoolne osa näitas rajal olevate võistlejate
jooksvat aega (sajandiksekundilise täpsusega, arvud aina vahetu-
sid), jäädvustas vaheajad 100 m kohal, ringi järel jne. — olenevalt
distsantsist. Paremal seisid pingereas momendi kuus paremat tule-
must. Tabeliseis muutus peaaegu märkamatuks.

100 m kohal fikseeriti Börjesele aeg 9,93 sekundit, finišis 39,69.
Võistlus algas niisiis uue olümpiarekordiga (vana — 40,1 — kuulus
Innsbrucki päevist ameeriklase Richard McDermotti nimele).

Teises paaris köitis kõigi tähelepanu Ove König. Oli ju temagi
edetabeli põhjal üks medalikütte. Aga finišeeris 40,25-ga. See tõs-
tis Börjese poolt saavutatatu kaalukust. Rada polnud järelikult su-
gugi kerge, selle peegelsiledus pimestavas päikeshelgis oli petlik.

Königi partnerina startis James Lynch, üks kanguruembleemi
kandjaid. Tähelepanu äratasid Rohelise Mandri esindajad veel vii-
maste kohtadega. Lynchil 43,51 oli muide kättesaadav isegi kiirei-
male naissoo esindajale. Aga ka sellise tulemuse saavutamine nõu-
dis 23-aastaselt mehaanikult erakordset entusiasmi. Kodus, Aust-
raalia suves polnud ammu enam uiskude proovimise võimalust ja
Lynch tuli Sapporosse detsembris, kuu aega varem, kui avati
olümpiaküla. Et taskus oli vaid mõnisada dollarit, kasutas ta peo-
peremeeste lahkust ja oli külaliseks jaapani perekondades. Sappo-
ros nägi Lynch muide esmakordselt ka õiget rada, sest Sidney
hallis piirdus raja pikkus ainult 110 meetriga.

Kolmandas paaris tuli rajale Erhard Keller. Tuli suurt favoriiti
ümbritsevas nähtamatus aupaistes, mis kõigi pilke teritas.

Kaks korda kutsuti lähtepakku ennetanud võistleja tagasi startidijoonele. Küllap see manitses ettevaatusele ja Keller alustas lõppkokkuvõttes Börjesest aeglasemalt, läbides stardisirge 10,06-ga. Aga ülejäänud 400 meetril oli see-eest väledam, üldse kiirem kui kunagi varem. Nii tunnistas sportlane ise pärastisel pressikonverentsil.

Tulemus — 39,44, uus olümpiarekord. Börjes oli niisiis löödud. Raske oli aga veel uskuda, et see aeg jääbki Sapporos ületamata.

Järgmises paaris olid loosiga kokku sattunud kaks kõvemat: Takayuki Hida ja Valeri Muratov. Alles neljandal stardikatsel said mehed võistlust alustada. Ja tundus, et ikkagi läks jaapanlasel läbi väike vargus, ning Muratov jäi stardis maha. 100 m läbis pealtvaatajate soosik 9,8, Muratov 9,9-ga. Enne teist kurvi oli see vahe kadunud ja lõpusirgele tuli esimesena juba Muratov. Hida jäi siin publiku suureks kurvastuseks maha iga sammuga. Aga Muratovgi nagu kaotas finiši eel kiirust. Ja vahetult pärast lõpujone ületamist löi ta käega. Televisioon näitas videolindilt seda sõitu ja Muratovi rahulolematuse žesti korduvalt. Moskvas olevat üks sõber sportlasele hiljem öelnud: «Kui sul jätkus jõudu käega lüüa, tähendab see, et sa pole veel õppinud kõike endast jäägitult võistlusele andma. Sa tõenäoliselt mõtlesid juba enne sõidu lõpetamist, kuidas end õigustad...» Ja Muratov tunnistas, et selles seletuses võis omajagu tõtkki olla. Talle polevat meeldinud enda esinemine ning ta tajunud kaotust juba sõidul...

Muratovi tulemuseks fikseeris elektriajamõõtja 39,80, Hidale 40,62. Niisiis Börjesele jäi Nõukogudemea rekordimees alla 0,11, Kellerile 0,36 sekundiga. Keller tunnistas hiljem ajakirjanikele, et pärast seda paari tundnud ta end hoopis kergemalt.

Viies paar: Ard Schenk ja Neill Blatchford. Ameeriklane alustas küll kiirelt (100 m 9,8), aga finišeeris tagasihoidliku 40,67-ga. Kuulsat hollandlast seiras jälle ebaõnn: kohe stardist väljudes ta kukkus, kuid sellele vaatamata sõitis distantsti läbi. Tulemus 43,4 ületas ikkagi austraallaste ajad. Nagu lohutuseks leiti ka see tulemus rekord olevat — nii kiiresti pole keegi veel kukkumisega 500 meetrit uisutanud.

Ja siis tuli Leo Linkovesi kord. Soomlaste sümpaatia oli sel päeval sitketelt susameestelt uisuraja välejalgadele kandunud. Maailmarekordimees alustaski kõigist kõige kiiremini (100 m 9,75). Näis, et liigutas end kiiresti ka edasises võistluses. Aga liikumiskiirus ei olene ainult liigutuste nobedusest. Ja tulemus valmistas suure pettumuse. Aeg 40,14 tõi soomlase nime tabloole kõigest neljandana. Lõpuks ei jäetud maailmarekordimehele sedagi kohta. Kaks sajandiksekundit oli kiirem ta kaasmaalane Seppo Hänninen ning väledaim norralane Per Björangki uisutas veel alla 40 sekundi piiri (39,91).

Aga jaapanlased? Nende võimalusi tuletas meelde üksnes pealtvaatajaskonna hetkeline elavnemine. Ja olümpiavande andja paljukõlanud nimi. Ei Keiichi (41,28) ega Masaki Suzuki (40,35)

jõudnud medali ligi. Jaapanlaste suur pettumus jäi peaaegu märkamatuks, niivõrd peetud oli nende käitumine. Ka üks kohalikke ajalehti piirdus ainult võistlusi jälginud imperaatori tähendusega tabloo silmitsemisel: «Ei ainsatki jaapanlast selles nimekirjas.»

Pettumusi oli palju. Nõrдинud võis olla veel ameeriklane John Wurster, kes pärast üht ebaõnnestunud starti jäi teiseski ootama rajale sööstnud partneri tagasikutsumist. Kuid see lähe osutus määrustepäraseks ja vihaseks virutas mees mütsi vastu jääd. Võistlus lõppes temale juba stardijoonel. Milleks kogu ettevalmistus!

27-aastane Erhard Keller tuli tuleproovist välja auga, kaitses tiitlit ja võis rahumeeli mõelda spordirajalt lahkumisele. Sellele ta intervjuudes nüüd viitaski.

Kiitust pälvis ka Muratov, mees, kes tõi pärast mõningast vaheaega Nõukogudemaa meeskiiruisutajatele jälle olümpiamedali. Ent sportlane ise polnud pronksiga rahul, sest mängudel ta tundis, et oli võimalusi enamaks. Veel sügisel, olümpiaettevalmistuse ajal ei julgenud Muratov pronksistki unistada. Niisiis, süües kasvab isu. Ehk jätkub seda järgmiste mängudeni.

VÖRRATU SCHENK

Kui Ants Antson Innsbrucki taliolümpial kuldmedali võitis, tutvus spordimaailma tema varjus ka hollandlase Cees Verkerkiga (sai 1500 meetris hõbeda). Edaspidi hakkaski see nimi kiiruisutamises domineerima. Järgmisel hooajal astus maailma uisusporti tulpide ja tuulikute maalt veel nooruke Ard Schenk. 1966. aastal vaimustus spordimaailm juba 20-aastasest Schengist kui Euroopa meistrist. Neist kahest räägiti nüüd edaspidi ikka koos, kuid edukam oli eslotsa vanem. Ka Grenoble'is jõudis Verkerk kullani, Schenk pidi rahulduma hõbedaga. 1969. aasta talvel ei tõusnud viimane suurvõistlustel üldse pjedestaalile. Aga Schengi päevad alles tulid. 1970. aastast hõivas ta maailmameistritrooni ja ei taganenud sellest ei järgmisel talvel ega olümpiahooajal.

4. veebruari hommikul kell üheksa, kui alustati kiiruisutamisevõistlustega, oli Sapporos jälle lumepuistamisestund. Lumi tikkus sportlastele silma, segas nägemist ja kattis jääpeeglit. Väga ebamugav oli esimestel paaridel. Hiljem sadu vaibus, kuid rahul polnud ilmaga ka võistlejate lõpuots.

Esimesena läksid jääle itaallane Giovanni Gloder ja Ard Schenk. Maailmameistrile kuulusid nii maailmarekord 7.12,0 (püstitatud 1971. a. Inzellis) kui ka hooaja tippmark 7.17,94 (saavutatud Davosis), kuid Sapporos, 72 m kõrgusel merepinnast, olid need liiga kõrged orientiirid. Isegi Fred-Anton Maieri olümpiarekord 7.22,4, sest varsti pärast stardipauku lumesadu ja tuul tugevnesid ning sõideti peaaegu tuisus. 190 sm pikkune hollandlane justkui murdis

end läbi saju, rahulikult ja võimsalt. Sõidugraafik, mille tulikiri tabloole tippis, oli umbes võrdne Maieri omaga Grenoble'is. Aga tempo dikteerijaks oli Schengile siiski iseenda tempotunnetus rasketes tingimustes. Reaalseks orientiiriks Sapporo võistlusele sai tema 7.23,61. See jäi tähiseks Schengi tugevatele kaasmaalastele Cees Verkerkile ja Jan Bolsile, Norra uisuspetsidele Sten Stensenile ja Roar Grönvoldile, rootslasele Johnny Höglinile ja Göran Claessonile. Esimest nelja lahutasid hooaja edetabelis Schengist vaid 1—5 sekundit. Järelikult eksisteeris mitmekordne ületamisoh.

Kolmandas paaris sõitnud Norra meister Grönvold võitles samuti lumesajuga. Aeg tuli 7.28,18, peaaegu viis sekundit nõrgem kui hollandlasel.

Iga nelja paari järel puhastati rada. Võistlus venis. Kui 24-aastane Stensen seitsmendas paaris rajale läks, oli ilm tunduvalt muutunud, sadu lakanud. Kuid norralase katse Schenki ületada jäi ikkagi viljatuks. 7.33,39 andis pronksmedalikoha. Ent kauaks?

Ilm läks järjest ilusamaks... ja tulemused üha kahvatumaks. Ei saanud esimeste ligi Grenoble'i mängude võitja Johnny Höglin ega eksmaailmarekordimehed Jan Bols ja Cees Verkerk. Meile üllatuseks uisutas viimastega võrdselt ainus Nõukogudemaa esindaja pikkadel maadel, väiksekasvuline (163 sm) Valeri Lavruškin. Tema 7. koht tähendas nihet paremusele. Grenoble'is, kus oli NSV Liidust sel alal väljas kolm meest, platseerus Lavruškin parimana kümnendaks.

Tuligi nii välja, et lumesajus, näiliselt hoopis halvemates tingimustes võistelnud mehed osutusid lõpuks võidumeesteks: 1. Schenk, 2. Grönvold, 3. Stensen. Pressikonverentsil särasid kõik kolm rõõmust. Kuid Schenk säilitas talle omast tagasihoidlikkust. Muu hulgas tähendas ta, et kuigi sõitis paksus lumes, ei või ta ilma üle kurta, sest võitis ikkagi kulla. Tema arvates sõitnud Bols ja Verkerk hoopis halvemates tingimustes, ilmselt pehmemal jääl. «Pole võimalik, et Bols ja Verkerk minust niipalju nõrgemad olid.»

1500 m uisutamiseks võistluste kolmandal päeval oli ilm ilus ja jää hiilgas. Küllap jälle tuttavalt petlikult, kuid peaasi, seekord oli kõigile ühesugune. Selgi alal oli Schenk maailmarekordimehena favoriit nr. 1. Tema ja Verkerk olid ka ainsatena saavutanud aja alla kahe minuti piiri (vastavalt 1.58,7 ja 1.58,9). Kuid konkurents oli neile järele jõudmas. Kui eelmistel hooaegadel suutsid Verkerki olümpiarekordist 2.03,4 kiiremini uisutada 8 meest, siis nüüd said ühe pooltalvega sellest jagu 15 kiirusutajat. Hooaja edetabeli eesotsas seisid küll Schenk (2.00,57-ga), aga vähem kui sekundiga järgnesid talle pingereas Daniel Carroll (USA), Roar Grönvold, Kimmo Koskinen (Soome), Jan Bols.

Schenk sõitis kaheksandas paaris. Seekord jõudsid enne teda rajal käia mitmed konkurendid. Esimeseks orientiiriks sai kõigile Jan Bolsi graafik: 28,8 — 59,3 — 1.32,4 — 2.06,58. Kuuendas

paaris oli Grönvold märgatavalt parem: 26,1 — 57,7 — 1.30,6 — 2.04,26.

Arvestada tuli kõigil veel Claessoni 2.05,89-ga.

Varem oli 1500 m olnud NSV Liidu meeste ala. Veel Sapporo eelgi meenutati Jevgeni Grišinit, Juri Mihhailovit ja Ants Antsonit kui olümpiavõitjaid. Lavruškinile aga ei pandud sel alal vähe- maidki lootusi, sest EM-võistlustel Davosis oli ta kümnes ja hoo- aja edetabelis asus 2.04,01-ga 18. kohal. Kuid mõningal määral Lavruškin siiski üllatas: võitis oma tugevat paarimeest, 22-aastast USA rekordi omanikku Carrolli (ajad vastavalt 2.07,16 ja 2.07,24). Lavruškini nimi tuli tabloole ja jäi ka kuue parema hulka võist- luse lõpuni.

Kaheksandas paaris uisutanud Schenk alustas rahulikumalt kui Grönvold, kuid lõpetas kiiremini: 26,75 — 57,95 — 1.29,91 — 2.02,96. Uus olümpiarekord. Ja see jäi ka võiduajaks. Medalid olidki praktiliselt välja jagatud. 27-aastaselt norralasel Björn Tve- teril jäi pronksist puudu kõige napimalt, ainult 0,05 sekundit.

Teist korda tõusis Sapporos pjedestaali kõrgeimale astmele Ard Schenk ja teist korda seisis ta kõrval Grönvold, 26-aastane Dram- meni üliõpilane. Aasta vanem Claesson aga võttis vastu oma esi- mest olümpiaautasu.

Jälle küsiti pressikonverentsil Schengilt, kas ta kavatseb võita ka 10 000 meetrit. Ja nagu ikka vastas Schenk tagasihoidlikult, et on rahul ka pronksmedaliga. Kuigi oli maailmarekordimees sel alalgi (14.55,9-ga, püstitatud Inzellis 1971. aastal). Võib-olla pidas favoriit silmas ka seda, et EM-võistlustel, samuti hooaja edetabeli edestasid teda Verkerk ja Bols.

10 000 m algas sellega, et Valeri Lavruškin kärpis Sergei Selja- nini üleliidulisest rekordist korraga 15 sekundit ja sai 15.20,88-ga olümpiarekordi omanikuks. Kuid teadagi oli see järgmistele mees- tele ületatav ajapiir. Lõppkokkuvõttes jäetigi Lavruškin viien- daks.

Juba järgmises paaris läbis Sten Stensen 25 ringi 15.07,08-ga. Ja tema järel 29-aastane Euroopa meister Verkerk 15.04,70-ga. Kas ka olümpiavõitja?

Ei. Schenk kasutas järelstartija eelist ja ei loovutanud midagi oma parimale sõbralegi. Sport on sport.

Maailmarekordimees läbis ringe stabiilselt 35—36 sekundiga. Võis juba arvata, et ta saab jagu 15 minuti piirist, võib-olla isegi oma tippajast. Kuid viimased ringid läksid raskelt ja lõppajaks jäi 15.01,35. Siiski, harilike radade rekord.

Niisiis oli Schenk korranud Ivar Ballangrudi ja Hjalmar Ander- seni vägitegu, võitnud ühel taliolümpial kulla kolmel distantstil. Kuulsate norralaste järeltulijad aga jäeti üle hulga aja hoopiski olümpiakullata.

Mõistagi oli Schenk ajakirjanike jälitusobjektiks. Kui ei saadud kätte olümpiavõitjat ennast, intervjueeriti Verkerki või ta teisi kaasmaalasi.

Täiendagu ettekujutust olümpiavõitjast veel paar küsimist-kostmist.

«On kirjutatud, et te vältite spordi pärast abiellumist?»

«Ma armastan perekonnaelu ja just sellepärast väldin abiellumist. Mis perekond see on, kui meest või isa ei saa näha pool aastat? Ma ei taha sellist perekonnaelu. Tähendab, tuleb valida: kas sport oma rändurieluga või perekond. Ei, perekond ei sega sporti, vaid sport segab perekonda, ja sellepärast ma jäangi spordi juurde poissmehena...»

«Kuid sport ei takistanud teil saada arstiks?»

«Nüüd võib öelda, et peaaegu tõesti mitte. Ma ei ole veel saanud diplomit, sellepärast on teade veidi enneaegne. Eksamid on tehtud, kuid ees on pooleaastane ravipraktika ja alles siis saan arstidiplomi. Kuid ikkagi, sport segas minu õpinguid — viie aasta asemel õppisin seitse aastat.»

Suuresti on Schengist muidugi vaimustatud ta kaasmaalased. Kogesime, et alati ei olnud vaja küsimusi esitada. Vesteldes ühe vana Hollandi ajakirjanikuga kergejõustiku teemadel hakkas see ise vaimustuses Schenki kiitma, rõhutades, et harukordset füüsilisust täiendab harukordne vaimsus.

VÕITJATE VANUSEVAHE LIGI KAKS AASTAKÜMMET

Meeldiv tunne võib olla sportlasel tuhandete lemmikuna. Kui tead, et sind usaldatakse, sulle hoitakse pöialt. Aga suur tähelepanu võib koormaks saada. Kas suudad seda õigustada.

Mällu on sööbinud kaks vastandlikku pilti Nõukogudemaa parematest naiskiirusutajatest. Üks neist on meeles Moskva lennujaamast enne olümpialinna sõitmist. Meie naiskond oli alles naasnud Euroopa meistrivõistlustelt. Võidukatena olid nad saatjate lemmikud. Kõik uskusid meie naiskiirusutajate edusse ka Sapporos. Aga silme ees on veel teine pilt. Sellest, kuidas needsamad sportlannad saatjateta võistlusareenilt enne teisi ära läksid ning bussis üksteise najal pisaraid poetasid ja silmi peitsid.

Kas nad nutsid sellepärast, et neile töötatud olümpiatrofeed saamata jäid? Kas mõneti tühjaläinud pingutuste pärast? Võib-olla pidid taluma jämedaid etteheiteid? Kas haletsesid end? Või nutsid pettumuse pärast, mida valmistasid paljudele? ... Küllap nii ühel kui teisel põhjusel — nii sportlaslikust auahnusest kui ka kohuse-tundest.

Kas pole rumalus sportlikust esinemisest niisugust numbrit teha? Ei. Sport pole paljudele enam mäng. Ainult veel võhik võib arvata, et võidud ja kaotused on ületähtsustatud.

Põhjendatult usuti meie naiskiirusutajate triumfi Sapporos. Sest veel värskest olid meeles neile järjekordselt edukad EM-võistlused Inzellis, kust toodi NSV Liitu 11 medalit 15-st (kui arvestada

olümpiaalasad, siis 9 12-st). Ei osatud karta ka vormi võimalikku langemist. Treenitud oli meeletult. Eriti raske tööügamisega püsis asjaosalistel meeles olümpiaeelne suvi. Niisugune vaev ei võinud jääda viljatuks.

Naiste kiiruisutamiselega alustati Makomanais pärast meeste võistlemisi. Hakati peale 1500 meetriga.

Esimeses paaris uisutas värske Euroopa meister hollandlanna Attje Keulen-Deelstra. Sõitis rahulikult ja ühtlaselt. Tema aeg 2.22,05 sai uueks olümpiarekordiks. Kuid Nõukogude kiiruisutajatele, kes edetabelis samuti headel positsioonidel asusid, ei paistnud niisugune tulemus sugugi kättesaamatuna.

Viiendas paaris sõitis kahekordne maailma- ja Euroopa meister Niina Statkevitš. Uisutas koos 20-aastase ameeriklanna Dianne Holumiga, keda seniajani tunti rohkem sprinterina. Holumi tippaeg 1500 meetris (2.19,5) oli hooaja edetabelis kõigest üheteistkümnes.

Eeldati, et algul läheb ette ameeriklanna, Statkevitš saavutab õige hoo alles distantisi keskel. Kuid juhtus vastupidi. Nõukogudemaa esinumber oli juba soojenduse ajal liiga erk ja rahutu olnud. Ja nii ta ka alustas, endale võõras maneeris: läks kohe ette. Kuid 300 m järel Holum möödus ja edasi suurendas vahemaad meetermeetrilt. Finišis oli meie võistleja mahajäämus otse uskumatult suur: Holum 2.20,85, Statkevitš 2.23,19.

Ameeriklanna tulemus oli ta üllatuslikule esinemisele täiesti vastav — harilike radade rekord. Küllap avaldasid senise lühimaauisutaja arengule soodsat mõju Hollandis käimised.

Keegi ei osanud olümpia eel aimata ka seda, et Statkevitšit ületab Sapporos 20-aastane Rosemarie Taupadel Saksa DV-st. Neiu oli üllatavalt kiiresti arenenud ja tõrjus nimeka konkurendi auhinnakohalt.

Tablooseisu ei heastanud meie jaoks põrmugi ka Ludmilla Savrulina (2.25,85) ja Kapitolina Serjogina (2.24,29) etteasted. Viimane sõitis ühes paaris Stien Baas-Kaiseriga. Staažikas Hollandi uisutaja finišeeris väga tugevalt (viimane ring 38,04!) ja teenis hõbemedali — 2.21,05-ga. Kuld jäi Holumile, pronks Keulen-Deelstrale. Statkevitš meie maa parimana pidi leppima kuuenda kohaga. Aga äsjastel EM-võistlustel olid Nõukogudemaa naiskiiruisutajate päralt 2., 3., 4. ja 5. koht.

Räägiti, et Statkevitšile tehti vahetult pärast esinemist etteheiteid. Võistkonna arsti andmeil olla sportlanna juba mitu päeva enne starti kohutavalt närveerinud, keegi ei suutnud teda aidata.

Aga teised? Kas sai ka Serjogina ja Savrulina esinemist vabandada psühholoogilise tõrkega? Niisugune seletus tekitas kahtlust. Küll aga kardeti nüüd, et naiskonnakaaslaste ebaõnnestunud start võib negatiivset mõju avaldada sprinterite Ludmilla Titova ja Veera Krasnova esinemisele.

Järgmine päev algas pimestavalt heleda päikesepaistega. Oli

jälle ilus hommik, selline, mis muremõtteid hajutas ja sportlasi optimismiga laadis.

500 m uisutamises oli olemas vaieldamatu favoriit — 16-aastane Ameerika koolitüdruk Anne Henning. Ainsa naisuisutajana maailmas oli ta saanud jagu 43 sekundi piirist. Ja juba korduvalt. Maailmarekordiks oli Henningi poolt 7. jaanuaril Davosis uisutatud 42,5. Harilikul rajal küündis ta lagi 43,5-ni. Niisugused tulemused on teinekord kättesaamatud kiiruisutamisele spetsialiseerunud meestelegi. Veel 1952. aastal oli olümpiavõitja Kenneth Henry (USA) tulemus umbes sama — 43,2.

Grenoble'is kuulus naiste 500 m kuldmedal Nõukogude Liidu esindajale, Moskva avioinstituudi üliõpilasele Ludmilla Titovale. Nüüd oli ta maailma edetabelis 43,27-ga teine. Alla 44 sekundi piiri olid olümpiahooajal jõudnud veel USA uus uisutäht Sheila Young (43,4), Veera Krasnova (43,78), jaapanlanna Sachiko Saito (43,8) ja Saksa DV meister Ruth Budzisch-Schleiermacher (43,92). Kuigi tulemuste põhjal keegi Henningut ei ohustanud, reserveeriti võiduvõimalus ka tema lähematele konkurentidele, eelkõige kogemustega Titovale. Favoriite on ennegi kõrbenud, ja lühiajalises võistluses võib saada saatuslikuks väiksempi komistus või tasakaalukaotus.

Teises paaris sai uue olümpiarekordi omanikuks Inzellist pärit 17-aastane Monika Pflug — 44,75-ga. Endine (45,0) kuulus Innsbrucki päevist Ludmilla Skoblikovale.

Neljas start tõi rajale tiitlikaitsja Titova koos Keulen-Deelstraga. Õnnestus alles neljas lähtekatse. Võitis Titova, kelle sõidugraafik oli niisugune: 11,12—33,33—44,45, järjekordne olümpiarekordi parandus. Aga Henningi start oli alles ees.

Viienda paari sõit kujunes ettearvatult võistluste keskseimaks. Siin startis Anne Henning koos kanadalanna Sylvia Burkaga. Lähe õnnestus neil kohe. Henning alustas eriti energiliselt, uisutas mehelikult järskude tõugete ja võimsa kätetõõga. 100 m vaheaeg oli tal 10,71, päeva kiireim. Kanadalanna liikus siserajal märgatavalt aeglasemalt ja jäi rajavahetusel pärast kurvist väljumist Henningile ette. Määruste järgi pidanuks ta teed andma. Henningil tuli pidurdada ja ta tõusis nõutult peaaegu sirgu.

Mida teha?

Hetk hiljem ameeriklanna siiski jätkas. Ja võitis vastast suurelt. Mis aga eriti hämmastas — kõigele vaatamata sündis uus olümpiarekord 43,73.

See arusaamatus rajavahetusel tõi võistluse vaheaja. Kohtunikud kogunesid liuvälja keskele nõu pidama. Leiti, et kanadalanna rikkus määrusi. Meie kohtuniku ettepanekul otsustati kanadalanna diskvalifitseerida ja anda Henningile, kui ta tahab, õigus kordusstartiks. Kuid pärast viimase, 15. paari finišeerimist.

Henning jäigi väljakule rahunema ja uueks stardiks valmistuma. Sest mine sa tea, mis teevad ülejäänud.

Järjekord oli sprindimitmevõistluse maailmameistri Ruth Budzi-

schi käes. Sakslanna uisutas vastu igasuguseid ootusi tagasihoidlikult — 45,78.

Kaheksas paar. Siin olid vastamisi jälle kaks medalipretendenti: Young ja Saito. 100 m kohal oli Young pisut kiirem kui Titova (11,09). Siis aga hakkas n.-ö. rabelema. Ja lõppajaks tuli 44,53. Titova tulemusest jäi seega 0,08 sekundit puudu. Saito aga esines samal ajal niisama kahvatult kui Jaapani meeskiiruisutajad. Ilmselt peitus põhjus ettevalmistusvigades, liiga varases vormi minekus.

Ka Veera Krasnovale oli medalilootust süstitud, sest sprindis oli ta rahvusvahelistel võistlustel edukas olnud. Võib-olla lootis Grišin teda starti saates koguni maksimaalset.

Algus oli umbes samasugune nagu Titoval (100 m 11,10), kuid ülejäänud distantsiosa läbimine energilisem (32,91). 44,01 tähendas hõbemedalit ja Titova pronksile tõrjumist. Aga see saavutus oli ka NSV Liidu tippaeg harilikel radadel.

Tuli välja, et Veera Krasnova puht sprindile spetsialiseerumine ja töö tehnika kallal oli head vilja kandnud. Titova aga valutas samal ajal südant: kas ei olnud ehk viga sprinteriettevalmistuse vahetamine mitmevõistleja omaga. Aga ta oli ka NSV Liidu absoluutne tšempion ja kuidas loobuda kaalukatest võistlustest ning reisidest, mida mitmevõistlejatele on enam. Lõpuks ei võinud keegi öelda, kas mitmevõistlusest loobumine antud juhul tulnukski 500 meetrile kasuks. Krasnoval polnud midagi kaotada, Titoval aga küll.

Meie koondise kolmas võistleja Alla Butova oli veel suurvõistluse debütant. Seda silmas pidades võib tema 45,17 ja 8. kohta heaks hinnata. Aga 14-aastane Kay Lunda USA-st osutus 44,95-ga veel kiiremaks ja lootusiandvamaks.

Henningut, Krasnovat ja Titovat Makomanai jääl enam keegi ei ületanud. Siiski, Henning ise...

Pärast viimast paari läks olümpiavõitja uuesti rajale. Mis sellest, et kordussõiduks polnud vajadust. Neiu oli selleks valmistunud ja tõsise sportlasena janunes ka silmapaistva tulemuse järele. Särtsu oli juba pisut vähem, mida kinnitas 100 m vaheaeg 10,89. Aga mida tähendas too stoppamine rajavahetusel, seda laseb oletada teise sõidu lõppaeg 43,33. Mõningasele väsimisele vaatamata esimesest parem, koguni harilike radade tipp tulemus. Jääb veel lisada, et varasemad, mängude-eelsed saavutused olid fikseeritud enamasti käsitsi, olümpial aga rakendati elektriajamõõtjat ja saadi keskeltläbi 0,15 sekundit nõrgemad tulemused, kui need oluks tavalisel ajavõtul.

Veera Krasnova ja Ludmilla Titova medalid tõstsid meie uisukoondise tuju ning järgmisele alale — 1000 meetrile — mindi vastu lootusrikkamalt. Siin oli ühtmoodi alust oodata kas Dianne Holumi, Anne Henningi või Ludmilla Titova võitu. Kõik kolm olid rekordiomanikud. Titovale kuulus olümpia eel ametlik tippmark 1.27,7. Anne Henning oli selle küll Davosis üle sõitnud (1.27,3),

kuid vahetult polnud nad veel jõudu mõõtnud. Kolmas, Holum, võis pidada samal ajal omaks harilike radade rekordit 1.29,2. Maa-ilma hooaja edetabelis järgnesid neile kolmele tihedalt Nõukogude-maa uisutajad:

1. Anne Henning	1.27,3
2. Dianne Holum	1.28,7
3. Ludmilla Titova	1.28,81
4. Niina Statkevitš	1.28,82
5. Ludmilla Savrulina	1.28,95

Kümne parema edetabeli lõpetas Monika Pflug 1.29,7-ga. Kolmandas paaris sõitnud sakslanna sai ka esimesena jagu Garry Geisseni olümpiarekordist (1.32,60). Kuid nagu endastmõistetavalt võeti tema aega 1.31,40 ja sõidugraafikut (200 m 20,5, 500 m 54,7) kui esialgset orientiiri. Kõik keskendasid tähelepanu hoopis järgmisele paarile — Henningile ja Titovale. Siit oli oodata printsiipiaalset arveteklaarimist. Meie meister tundnud koguni rõõmu, et sattus kokku kõige tugevama vastasega. Tema arvates vedanud veel sellepolest, et loosimisel tuli siserada, mis 1000 meetris lugevat palju. Seda distantsi pidas Titova kui maailmarekordinaine enne Sapporit oma põhialaks.

Kahe ja poole ringiline võistlus algas võrdselt. 500 m läbis Titova kümnendiksekundi võrra kiiremini (54,3-ga Henningi 54,4 vastu), edasi püsis väikses eduseisus ameeriklanna. Aga lõpuosas selgus, et Henningi jõuvarud olid suuremad. Ta võitis paarilist 0,23 sekundiga (1.31,62 ja 1.31,85).

Titova tunnistas konkurendi paremust ja avaldas, et selles sportlannas on varjul ebatavalised võimalused, mille olemasolu neiu ise võib-olla ei teagi.

Tulemuste reastamisel ilmnes kurioosne tõik — mõlemad favoriidid jäid alla varem sõitnud Monika Pflugile. Ja neid ületas napilt ka Keulen-Deelstra. Henning osutus hollandlanna poolt lööduks 0,1 sekundiga. Titova aga jäeti neljandaks, hoopis medalita.

Järgmiste hulgas tegi katset kõiki ületada Ruth Budzisch-Schleiermacher. Ta läbiski 200 m kõige kiiremini, 19,92 sekundiga, aga siis kukkus.

Niina Statkevitš polnud ka sel päeval võimeline konkureerima medali pärast. Tema ajaks fikseeriti 1.32,21.

Kõik ootasid veel Dianne Holumi starti. 200 m 20,2, 500 m 55,2 ja lõppaeg 1.32,41 — 6. koht. Seegi oli vastu ootusi. Nii nagu Pflugi esikoht ja Titova medalita jäämine.

Noore sakslanna olümpiavõit oli ühtlasi kiirusutamise võistluste suurim sensatsioon. Tema stardi lasksid kõik mööda kui autsaideri esinemise. Üksnes videolindi rakendamine televisiooni poolt võimaldas seda tähelepanematust heastada. Ja Pflugi sõitu korrati televiisoriekraanil mitmel korral.

Võitjaneiu ise säras suurest rõõmusest, mis sadas sülle päris ootamatult. Aga et võit polnud juhuslik, seda tõendas ta kõige pare-

mini pärast olümpiat, tulles maailmameistriks sprindimitmevõistluses.

Mõndagi Pflugi edust pandi Erhard Kelleri arvele. Neiu armas-tanud tihti kuulsa kaasmaalase järel sõita ja olevat temalt üht-teist õppinud. Kui Keller läks Davosisse, sõitis Pflug järele.

Küllap on oma meesuisutajatelt abi saanud ka hollandlannad. Ludmilla Titova aga kurtis, et meie mees- ja naisuisutajad on har-jutanud eraldi ning meenutas õhates möödunud aegu, kus Grišin abistas Skoblikovat, Kossitškin Artamonovat.

Jäi veel sõita 3000 meetrit, naiste uisumaraton. Hooaja edetabeli juhiks oli siin Statkevitš 4.48,83-ga, maailmarekord 4.46,5 aga kuulus varasemast ajast Stien Baas-Kaiserile. Võis eeldada Nõu-kogude uisutaja kui noorema üleolekut. Baas-Kaiseril hooaja tipp-tulemus oli 4.56,66. Alla 4.50,0 olid seni jõudnud ainult need kaks. Arvestada tuli siiski ka Euroopa meistri Keulen-Deelstraga (4.50,69) ja NSV Liidu koondise ühe debütandi Ludmilla Savrulina-ga (4.52,37).

Statkevitš uisutas teises paaris ja sai ajaks 5.01,79. Et tulemus jäi kaugemale olümpiarekordistki (4.56,2 — Ans Schut, Holland), olid sportlanna lootused lõplikult purunenud. Ja Statkevitši nimi hakkaski tablool üha langema.

Järgmises stardis proovis oma vastupidavust Dianne Holum. Ta oli siin peaaegu niisama kiire kui Davosi jääl — 4.58,67.

Ameeriklanna sõidugraafikut ületas Keulen-Deelstra. Sel 29-aas-tasel sportlannal, kolme lapse emal olid olemas juba kõik tiitlid peale olümpiavõitja oma. Nüüd jäi selle saavutamiseks veel üks võimalus. Kuid distantsi lõpposa läbis ta loodetust nõrgemini ja vandus Holumile ikkagi alla. Aeg 4.59,91. Lõppkokkuvõttes andis see 3. koha. Nii lahkus maailma- ja Euroopa meister Makomanai jäält kahe hõbe- ja ühe pronksmedaliga.

Aja alla 5 minuti piiri võttis sihikule samuti Kapitolina Ser-jogina. Kuid temalgi vajus lõpp ära ja tulemuste kirja läks 5.01,88.

Kümnendas paaris uisutasid kaks tugevamat: Baas-Kaiser ja Savrulina. Hollandlanna näitas, et vanuse pärast sportlasi arhiivi kanda on tänamatu tegevus. Nelja aasta eest oli ta sõitnud olüm-piale kahekordse maailmameistrina, kuid pidi leppima Grenoble'is ainult kahe pronksmedaliga. 34-aastasena võitis Baas-Kaiser uuesti õiguse olümpiast osavõtuks ja seekord sai unistus lõpuks teoks — viimasel päeval ja kõige pikemal võistlusmaal. Tema paremus kaasvõistlejate ees oli suur. 4.52,14 tähendas ka uut olümpia-rekordit. Teistele polnudki Ans Schuti vana võidutulemus muide kättesaadav.

Savrulina lõpetas 5.06,61-ga. See oli 8. aeg. Aga 20-aastase Sav-rulina paremad ajad peaks veel ees seisma. Pealegi olid Sapporo võistlused talle alles teiseks rahvusvaheliseks katsumuseks.

*

Kiiruisutamise tase on üha tõusnud ja seda tõsteti ka olümpiajääl. Ületati harilike radade tiptulemusi ja saadi jagu kõigist olümpiarekorditest, välja arvatud meeste 5000 m. Kuid selles vajakajäämises oli süüdi ilm.

Pidu oli jälle hollandlaste leeris, kes teist korda olümpiaajaloos osutasid mitteametlikus punktiarvestuses kõigist kõige paremaks. Veel suurema ülekaaluga kui Grenoble'is, ja nii meeste kui naiste aladel. Hollandi kiiruisutajate 9 medalit ja 64 punkti — see on muide rohkem, kui kogusid kõigilt taliolümpiaaladelt kokku USA, Saksa FV ja Šveitsi suurearvulised koondised.

	K.	H.	P.	4.	5.	6.	Punkte
1. Holland	4	3	2	3	1	2	64
2. USA	2	1	1	1	—	1	27
3. Norra	—	2	2	2	1	—	26
4. NSV Liit	—	1	2	1	3	3	25
5. Saksa FV	2	—	—	—	1	—	16
6. Rootsi	—	1	1	1	—	1	13
7. Soome	—	—	—	—	1	1	3
8. Saksa DV	—	—	—	—	1	—	2

USA uisutajad said järjekordselt teise koha. Ainult üks kord varem, 1932. aastal, kui ameeriklased olid olümpiaperemehed ja võisteldi nende maneeris (ühisstartiga), olid nad parimad. Seekord töid Ühendriikidele punkte üksnes naised, ja mitte ainult sprindis. Eriline pidu oli olümpiapäevil just Northbrookis, kust olid pärit Anne Henning ja Dianne Holm.

Kirjutati, et linna kolm peatänavat olevat olnud lipuehtes ning uisukuulsuste õed-vennad jäänud koolist koju, et vastata interjueerijate telefonikõnedele.

Ühtede võit on teiste kaotus. Kullata pidid jääma norralased. Ka punkte kogunes nende kontosse vähem kui Grenoble'is.

Nõukogude Liidu uisutajad said küll ühe medali ja viis punkti enam kui eelmistel taliolümpiamängudel. Kuid ikkagi avaldati rahulolematust, sest on olnud paremaid aegu. Ja naisvõistlejatel oli alust oodata hoopis enamat. Kas eksiti vormi ajastamisega? Võib-olla tuli kahjuks Inzelli jäämine pärast EM-võistlusi?

NSV Liidu mahajäämus sel alal on mõningal määral seletatav ka mahajäämusega ajakohaste tehisejäärade loomisel. Viimased pikendavad jäätreeningut ilmastikust olenemata kaheksa kuuni aastas. Olümpiajärgsetes kirjutistes meenutati, et Nõukogudemaa kiiruisutamises on etendanud varem kaalukat osa ka Eesti (Ants Antson), Läti (Lasma Kauniste) ja Valgevene (Eduard Matussevitš). Kuid nüüd... Tehisradadeta pole kiiruisutajate esilekerkimine tänapäeval nendes liiduvabariikides enam mõeldav.

SPORDI JA KUNSTI VAHEMAIL

ENNE REVOLUTSIONILISI SAMME

Iluisutamine on väga omapärane spordiala. On leitud, et ta asub spordi ja kunsti, uisutamise ja balleti vahemail. Polekski nagu sport, sest on välistatud sellele spetsiifiline juhuslikkus. Olümpiaproгноosides oli väga raske eksida. Asjatundjad ei kahelnud põrmugi Beatrix Schuba, Ondrej Nepela ning Irina Rodnina ja Aleksei Ulanovi võidus. Troonivahetus oli siin toimunud nähtava võitluseta, põhiliselt eelkäijate loobumisel. Kõrvaltvaatajale jäi mulje, et kehtib ülesastujate kindel järjekord. Eksisteeriks nagu mõõdupuu, mis fikseerib aastatega tiikhaaval kasvava meistersikkuse.

Kuid ikkagi — väga paljusid on iluisutamises häirinud kriteeriumide suvalisus. Väga paljusid pahandab hindamise ebaobjektiivsus. Seda ebaobjektiivsust tunnistas autorile muide ka olümpiakohtunik Tatjana Danilenko, rahvusvaheliste suurvõistluste alaline arbiter, keda omal ajal (Lihharevana) tundsimine NSV Liidu meistrina. Tema mõtleb ebaobjektiivsuse all üksnes hinde tahtlikku ülepaisutamist või allakiskumist üksikute kohtunike poolt. Aga kui see erapoolikus paistab hindamisel välja paljude ja ilmselt erapooletute kohtunike tegevusest?

Meenutagem Ludmilla Beloussova ja Oleg Protopopovi iugu. Kahekordseid olümpiavõitjaid paarissõidus imetleti kui ületamatuid meistreid ja kunstnikke üllatavalt pikka aega. Pärast 1968.

aastat hakkasid nad varju jääma, kuid troonile tagasituleku mõt- teid ei suutnud päriselt kustutada. Kui iluuisutamise kunagised iidolid tegid Sapporo olümpia eel rahvusvahelistel võistlustel Riias katset järelkäijatega konkureerimiseks, polnud nad oma kõrget meisterlikkust minetanud ning vaimustus nendest haaras jälle hulki. Kuid külmaks jäi enamik kohtunikke. Puhkesid dispuudid, millesse üleliidulise ajakirjanduse vahendusel sekkusid iluuisutamise kummardajatena isegi teiste alade autoriteedid, nimekad teadlased, näitlejad, kunstnikud. Peale jäi siiski juhtivate iluuisutamiskohtunike ja nende selja taga seisvate spetsialistide ringi ma i t s e . . .

Just hindajate maitsest võis otsida lahkarvamuste tekitajat, esi- nejate tehniline meisterlikkus seda ei mõjutanud. Aga Tatjana Danilenko kui kohtuniku jaoks ei olnud siin tegu ebaobjektiivsu- sega. Tema arvates oli kahetsusväärne, et kunagised spordieba- jumalad ei osanud õigel ajal arenilt lahkuda ja asjade loomu- likku kulgu trotsida püüdsid. Samas avaldas meie iluuisutamis- spetsialist veendumust, et Irina Rodnina ja Aleksei Ulanov lõpe- tavad oma sportlasekarjääri kindlasti pärast Sapporit. Aga selleks ei andnud olümpiaalvel veel kinnitust sportlased ise. Nagu nüüd teame, vahetasid nad üksnes partnereid.

Niisiis valitseb iluuisutamises ka väga kõvasti mood, muutlik maitse suund. Selle ignoreerimine tähendab juba vastuhakku spordiala arengule. Ebaobjektiivsus iluuisutamises on järelikult suhteline mõiste. Ja kui järele mõelda, siis moest või üldisest edasilükkumisest laseb end lõppude-lõpuks mõjutada suuremal või vähemal määral mõni teinegi spordiala.

Iluuisutamise üksiksõit oli seniajani teatavasti kahevõistlus, mis koosneb koolisõidust ja vabakava esitamisest. Kuid otsustav on olnud praktiliselt koolisõit, iluuisutamise ABC. Võistlejaid endid ja pealtvaatajaid kütkestav vabakava jäi tähtsuselt alla ning rää- kis kaasa ainult enam-vähem võrdse koolisõiduhinde puhul. Nii- siis polnud iluuisutamine sisuliselt ka kahevõistlus, vaid pigem koolisõit lisandiga.

Pealtvaatajana köidab meid väga esinejate haaratus, sisseelamine esitatavasse, näitlejalikkus. Aga kohtunikud on pidanud tehnilist meisterlikkust silmas isegi vabakava teist (esitamise) hinnet andes.

Sapporo taliolümpiamängudega on iluuisutamise senine tee lõp- penud. Nüüd lõpuks on tehtud määrustes revolutsioonilisi muu- datusi. Üksiksõidu nn. kolmevõistluses on kärbitud mõnevõrra koolisõidu ja tõstetud vabakava osa. Tahes-tahtmata on liginetud veel enam kunstile. Esialgsete ettekujutuste järgi paistab tuleviku iluuisutamine juba loomingulise võistlusena.

VÕIMUKAS BEATRIX SCHUBA JA LIPUSTUV ETTUR JANET LYNN

Iluuisutamisvõistlused algasid naiste koolisõiduga. Paljud sportlased on tavatsenud neid kujundite joonistamisi ja muud sellist nimetada ka «koolitükkideks». See juba ise näitab harrastajate endi halvaks panevat suhtumist kõigesse. Veel vähem saavad olla siis vaimustatud pealtvaatajad. Aga jaapanlased tulid kaema ka koolisõitu. Kas teadmatusest? Või uudishimust? Aga nad plaksutasid. Võib-olla asjatundlikkusest? Kuid aplodeeriti igaühele. Külalaps viisakusest...

Esimesena läks kohtunike ette 17-aastane Sonja Morgenstern (Saksa DV). Grenoble'is tegi ta olümpia võistluse kaasa õpilasena, siin juba meistrina — Euroopa meistrivõistluste pronksmedali võitjana.

Esimene võistleja, esimesed harjutused, esimesed hinded: 3,6 ja 3,8. Need said orientiirideks. Ennekõike vist kohtunikele endile, sest Vana ja Uue Maailma arbiteride hindamises paistsid esitsa välja erinevad arusaamad.

Eurooplaste tase oli eelnenud kontinendi meistrivõistluste tõttu teada ja tuntud. Kõigile kättesaamatuks jäävale Beatrix Schubale (Austria) järgnesid enam-vähem võrdvõimelistena Rita Trapanese (Itaalia), Sonja Morgenstern ja Zsuzsa Almasy (ungarlaste ainuke saadik Sapporo taliolümpial). Ookeanitagustest iluuisutamistähedest olid tuntud ja jälgitavad Janet Lynn ja Julie Holmes USA-st ning kanadalanna Karen Magnussen.

Kõik medalipretendendid peale ühe väljavalitu (Schuba) said hindeid 3,7—4,4 vahel.

Iluuisutamishuvilisi ja -spetsialiste oli juba ammu, 1967. aasta MM-võistluste demonstratsioonesinemistel Viinis vaimustanud nooruke Janet Lynn. Juba tookord veenduti ta vaieldamatus andekuses. Kirjutati, et keegi jäähallis ei jäänud üksikõikseks. Hämmastasid noore sportlase graatsia ja plastilisus, tema eas harva programmi võetavad iluuisutamise raskeimad elemendid. Kuid kõik, kes tuttavad iluuisutamise spetsiifikaga, mõistsid, et edasine oleneb sellest, kui kiiresti ja hästi omandab tütarlaps koolisõidu kunsti.

Aastad läksid, kuid Janet Lynn ei suutnud saavutada kõrget koolisõidu taset. Ka 1971. aasta MM-võistlustel Lyonis ei suutnud ta pjedestaalile tõusta. Endiselt jäi neiu koolisõidus maha paljudest.

Olümpiaettevalmistuses oli Lynn siiski mõndagi suutnud. Igatahes alustas nüüd hästi — 4,0 ja 4,4-ga. Aga juba MM-võistluste pjedestaalil seisnud Julie Holmesile ja Karen Magnussenile jäi Lynn koolisõidus ikkagi alla. Rääkimata Beatrix Schubast.

Grenoble'is oli 16-aastane austerlanna Beatrix Schuba viies. Kuid pärast olümpiat hakkasid suured favoriidid üksteise järel pjedestaalikohti loovutama. Olümpiakulla võitmisega Prantsusmaal pani oma sportlasekarjäärile punkti ameeriklanna Peggy

Fleming. Sapporos nähti teda iluuisutajate hulgas telekommentaaritorina. Kui lahkusid ka Gabriele Seyfert ja Hana Maškova, oligi vakantne troon aste-astmelt tõusnud Schuba päralt. 1971. aasta MM-võistlustel Lyonis oli austerlanna juba vääramatu meister Julie Holmesi, Karen Magnusseni ja Janet Lynni ees. (Olgugi, et vabakavas jäi üheksandaks!)

Selleks et pisutki läheneda koolisõidus naisugusele haruldasele kalligraafile nagu Schuba, poleks vist piisanud teistel ka kõige ennastsalgavamast tööst. Elementide õige täitmine üksi ei oleks andnud võrdset hinnet. Koolisõiduski on vaja erilist annet, nn. joonisetunnetust ja suurt enesevalitsemist. Kujundeid joonistas Schuba, nii hämmastav kui see ka ei ole, ilma kiirust kaotamata. Ja hinded «koolitükkide» eest olid tal ülimalt kõrged: mõnel juhul 4,8, paar kohtunikku panid välja isegi 5,0.

Kahe koolisõidupäeva järel Mikaho hallis reastusid maailma paremad naisiluuisutajad nii:

1. Beatrix Schuba 1247,0 (kohapunkte 9), 2. Julie Holmes 1128,5 (20,5), 3. Karen Magnussen 1105,7 (29), 4. Janet Lynn 1074,6 (44,5), 5. Zsuzsa Almassy 1066,9 (47), 6. Rita Trapanese 1062,8 (45), 7. Charlotte Walter, Šveits 1034,8 (69), 8. Sonja Morgenstern 1014,9 (71).

Austerlanna edu koolisõidu järel (118 palli) oli veel suurem kui maailmameistrivõistlustel, kus ta niigi konkurentsilt võimutses. Maailmameistril oli kuldmedal juba praktiliselt saavutatud. Hili-semas pressiintervjuus tunnistas olümpiavõitja: «Läksin vabakava sooritama täiesti rahulikuna. Koolisõidu edu lubas mul kas või kolm korda kukkuda, ilma et oleks võtnud võimalust kuldmedali võitmiseks.»

Schuba vabakava oli lihtsam kui ta konkurentidel, ilma efekti ja originaalsuset. Kuigi parem eelmiste aastate omast, hindas vist iga iluuisutamissober seda olümpiavõistluste taustal lihtsaks ja keskpäraseks. Millegagi ei suutnud ta siin varjata oma puisust. Schuba sai hindeid 5,5—5,7 piires (enamik kohtunikke piirdus 5,5-ga) ja oma vabakava esitamisega oli paremusjärjestuses ainult seitsmes. Ent see ei lugenud kõige vähematki!

Temperament Magnusseni ja graatsilise Lynni tehnilises arsenalis oli hoopis keerulisemaid hüpeid ning mõlemal jätkus originaalseid leide, aga kõigest sellest piisas ainult Holmesi edestamiseks. Võimalik, et viimasele said saatuslikuks korduvad kukkumised. Asjatundjad kirjutasid, et ei täheldatud ka tema arengut.

Nagu varem nii seekordki olid vist kõik võlutud väikese ja hapra (157 sm, 48 kg) Janet Lynni esinemisest. Tema kava oli mitmekülgne ja hüpeterohke, esinemine tempokas ning hingestatud. Ja nagu Lyonis nii ka Sapporos pälvil Lynn vabakavas esikoha (hinnetega 1×6,0, 13×5,9 ja 3×5,8). Muidugi pälvil ka kõige suuremaid vaimustuseavaldusi ... ja XI taliolümpiamängude pronksmedali. See oli 17-aastasele, kuid juba staažikale iluuisutajale esimene maailmamastaabiline sporditrofee ja ta oli selle

üle siiralt rõõmus. Kuid rahul polnud iluuisutamissõbrad. Taktitundeliselt avaldati nii Makomanai jäähallis kui ka ajakirjanduses lugupidamist võitjale, kes tõi Austria saajandivanusele iluuisutamiskoolile jälle ühe olümpiakulla, ent kõigi sümpaatiat oli varjamatult Lynnile suunatud. Räägiti ja kirjutati ülekohtusena tunduvalt vastuolust iluuisutamises: vabakava, mis nõuab loomingu- list tööd, fantaasiat, julgust, musikaalsust ja samal ajal ka kõrget tehnilist meisterlikkust, ei maksa kohustuslike harjutuste kõrval peaaegu midagi, võistluste sissejuhatus otsustab tihti ka lõpptulemuse.

Agaga tuleviku jaoks olid juba uued otsused ette valmistatud. Tundub, et edaspidi pääseb mõjule niisuguste iluuisutajate nagu Janet Lynni, Karen Magnussenini ning Saksa DV tütarlaste Sonja Morgensterni ja Christine Errathi talent. 17-aastane Morgenstern, kes debüteeris juba Grenoble'is, tuli vabakavas kolmandaks ja tõusis selle arvel lõppkokkuvõttes kahe koha võrra. Tema vooruks loetakse veel head kiirust ja julgeid 2,5- ja 3-ringilisi hüppeid. Neiu ei karda riski. Kahtlemata on Sonja Morgensterni hiilgepäevad alles ees ja õigustatult loodetakse temast Gabriele Seyferti mantlipärijat. Ja ärgem unustagem — Jutta Mülleri käe alt on võrsumas veel üks täht, Christine Errath. Sellegi noorukese tütarlapse trumbiks on vabakava.

Revolutsioonilistele sammudele iluuisutamises mõeldi juba ammu, aga võib arvata, et otsustava tõuke andis just see, et viimastel aastatel võitjas ja parima vabakava esitajas (antipoodide Schuba ja Lynni näol) nii tohutu kontrast välja paistis.

Kõigest teadlik olümpiavõitja, austerlaste ainus kullatooja Saporos, ütles intervjuudes muu hulgas ka seda, et olümpiahoogaeg jääb talle viimaseks. 20-aastane Beatrix Schuba oli võitnud kõikvõimalikud kullad ja, kui otse välja öelda, kaotanud samas ka šansid edaspidiseks. Nüüd köidab kõigi tähelepanu Janet Lynn kui lipustuv ettur.

TŠEHHOSLOVAKKIA ILUUISUTAJATE ESIMENE OLÜMPIAKULD

Kui Wolfgang Schwarz Grenoble'i mängude võitjana oma sportlasekarjäärile punkti pani, päris meeste üksiksõidus maailmatrooni olümpiahõbe Timothy Wood (USA). Agaga tema peamiseks konkurendiks polnud mitte prantslane Patrick Pera, järgmine mees olümpiapjedestaalilt, nagu arvati, vaid Ondrej Nepela Tšehhoslovakkias. Euroopas loeti Nepelat juba ületamatuks meistriks nii koolisõidus kui ka vabakavas. Kuid MM-võistlustel ta Woodi vastu ei saanud. Alles olümpiaeelisel talvel sai tšehhist maailma-meister.

Tšehhoslovakkia oli andnud maailmale juba mõnegi kuulsa iluuisutaja, kuid olümpiajääl polnud keegi veel päris triumfini jõud-

nud. Karel Divinil ja Hana Maškoval tuli rahulduda hõbe- ja pronksmedalitega. Aga Sapporos oli alust kulla lootmiseks. Nepela järel pretendeerisid medalitele ennustustekohaselt Patrick Pera, Sergei Tšetveruhhin (NSV Liit), Jan Hoffmann (Saksa DV) ning ameeriklased John Petkevitch ja Kenneth Shelley.

Tšetveruhhini näoi oli NSV Liidu iluuisutamiskool suurendanud märgatavalt autoriteeti maailma mastaabis. Varem oli saavutatud olümpiatel edu üksnes paarissõidus (MM-võistlustel ka jäätantsus, mis olümpiakavva pole veel jõudnud), 1971. aastast alates aga oli medalimees EM- ja MM-võistlustel ka Sergei Tšetveruhhin.

Noormehe tee pjedestaalile oli olnud küllalt pikk ja raske. Kontinendi meistrivõistlustel debüteeris Tšetveruhhin juba 1965. aastal, mil tuli kümnendaks. Grenoble'is kuulus talle 9. koht. NSV Liidu koondise staažikaimal iluuisutajal oli seljataga juba 16 aastat ennastsalgavat tööd jäänud ja võimlates.

Aeg aina jooksis, Tšetveruhhin kordas ikka ja jälle tõsiseid vigu koolisõidus, oli ebastabiilne vabakavas. Ja kõik hakkasid temas juba kahtlema: kas ta suudab üldse omandada ja täpselt täita neid keerulisi elemente, millela on mõttetu võidelda võidu pärast? Teatud eas tekib ju arengus seisak, kus pingutused annavad tunduvalt väiksemat efekti kui varem.

Tšetveruhhin suutis. Tuli otsida, tõsiselt kõige üle mõelda. Ta vahetas kollektiivi, vahetas treenerit — seegi võib seisakute korral kasu tuua, sportlast uuele teele viia.

Ja esimese Nõukogude meesiluuisutajana raius Tšetveruhhin akna Euroopasse: 1969. aastal sai Garmisch-Partenkirchenis Vana Maailma meistrivõistlustel pronksmedali. Siis tuli seisak. Ja 1971. aastal jälle medalid — nii EM- kui ka MM-võistlustel. Tšetveruhhinil on olnud kahtlemata raskem kui näiteks tema tuules maailma meesiluuisutajate etteotsa rühkival Vladimir Kovaljovil (jäi Sapporos kaheksandaks).

Koolisõit reastas liidrid ettearvatult: 1. Nepela 1176,1 (kohapunkte 9), 2. Pera 1121,6 (20) ja 3. Tšetveruhhin 1101,9 (26).

Ühendriikide meister Kenneth Shelley, kes on väärinud eriti imetlust sellega, et esineb nii üksik- kui paarissõidus, alustas seekord ebakindlalt. Esimese koolisõiduharjutuse järel oli ta kuues, teisega tõusis viiendaks ja kolmandaga neljandaks. Koolisõidu lõpus loovutas selle positsiooni siiski 0,1-punktilise allajäämisega 16-aastasele Jan Hoffmannile.

Spetsialistid tunnistasid, et meeste iluuisutamises on näha märgatavat progressi: väga paljudel on hea «kool», nende vabakava on täis keerulisi hüppeid ja piruette. Kolmeringilised hüpped on nüüd meeste kavas täiesti tavalised.

Liidrid tulid vabakava sooritama viimases nelikus, esimesena Tšetveruhhin. Tema esinemine oli kiiduväärne. Väga hästi õnnestusid ka kõige raskemad hüpped ja kombinatsioonid. Aga peamine, mis Nõukogudemaa tšempioni etteastes silma torkas, ei seisnenud keerulistes elementides. Neid leidub nüüd iga tugevama iluuisu-

taja etteastes. Tähelepanuväärsem Tšetveruhhini kavas oli keeruliste elementide harmooniline kooskõlastamine, kujundamine üheks tervikuks ja väljenduslikkus. Tema liigutustes oli elegantsust, žestides ökonoomsust, hoiakus väljapeetust. Tema esinemist toetas väga hea muusikaline saade. «l'Equipe», «Československy Sport» ja mõned teised spordiväljaanded nimetasid Tšetveruhhinit «maailma üheks kõige elegantsemaks uisutajaks».

Väga sageli on räägitud tohutust aja- ja energiakulust, mida nõuab iluuisutamine. Et ta on noorte, algul koguni laste ala, tuleb aega leida lemmikharrastuseks õppetöö kõrvalt. Ja veel palju aega. Tundub, et Tšetveruhhini vaev ületab paljude tema konkurentide oma. On kirjutatud, et ta treenib ettevalmistusperioodil iga päev 7—9 tundi: päeva esimesel poolel harjutab viis tundi jääl, öhtul aga tegeleb veel kolm tundi spetsiaalse kehalise ettevalmistusega.

Aga raske on meil kas või umbkaudseltki määrata aega, mis kulub näiteks uue vabakava koostamisele ja muusikasaate leidmisele. Sellele mõtleb sportlane ka vabadel hetkedel, vahetab mõtteid treeneriga, vaidleb. Teatud arvu keeruliste elementide ja nende täitmise kvaliteedi kõrval nõutakse ju, et kava oleks huvitavalt ja originaalselt koostatud, et viieminutilisse kompositsiooni oleks lülitatud ka enda poolt loodud või lihtsalt uut moodi täidetud elemente, samme või kombinatsioone.

Aga kas Tšetveruhhinil üldse on vabu hetki? Lõppude lõpuks on ta tudeng ja õppimine ise võtab palju aega — iluuisutamismeister valmistub lõpetama Moskva Baumani-nimelist Kõrgemat Tehnikakooli.

Oma esinemisjärjekorda oodanud Patrick Pera põies Tšetveruhhini esinemise ajal n.-ö. psühholoogilises tules: venelane ründas tema positsiooni. Ja ilmselt mõjus see ebasoodsalt, tegi prantslase närviliseks. Ta esinemine oli ebakindel, kolmekordne *salchow* lõppes koguni kukumisega. Oma vabakavaga sai Pera ainult kaheksanda koha.

Ondrej Nepelal oli saavutatud koolisõiduga küllaldane edu ja närveerimiseks polnud põhjust. Siiski, kohe esinemise algul kukkus ka tema. Kuid see ei viinud noormeest rööpast välja. Edasi jätkas Nepela eksimatult ja tõestas, et iluuisutamise kahevõistluses oli ta parim.

Niisiis, kuldmedal kuulus 2739,1 punktiga Bratislava õigus-teaduskonna üliõpilasele Ondrej Nepelale. Hõbemedal riputati Sergei Tšetveruhhini kaela (2672,4). Sedapuhku jälle pronksiga pidi leppima Patrick Pera (2653,1). Aga vabakavas, võistluse köitvamas pooles oli Nepela vaid neljas. Kolm paremat: 1. Tšetveruhhin, 2. Petkevich ja 3. Shelley. Mõlemad ameeriklased elasid oma esinemisele kaasa nagu näitlejad. Nii Tšetveruhhini kui ka ameeriklaste esinemine oli kahtlemata nauditavam kui kullavõitjal. Kuid seekord kallutas koolisõit vaekausi veel Nepela poolele.

TRIUMFI JÄTK

NSV Liidu iluuisutajate tõus maailma paremate hulka algas paarissõidust. Esimestena astusid EM- ja MM-võistluste pjedestaalile meie maalt Niina ja Stanislav Žuk (1958). Triumfi alguseks aga sai Ludmilla Belousova ja Oleg Protopopovi võit Innsbrucki taliolümpial. Järgnenud aastate jooksul pole Nõukogudema paa-rissõitjatel tulnud kordagi liidrikohta loovutada. Pärast Grenoble'i mängu said kahekordsete olümpiavõitjate Belousova—Protopopovi suurte tegude jätkajaks Stanislav Žuki õpilased Irina Rodnina ja Aleksei Ulanov. Seegi duett on seisnud ülesannete kõrgusel, on tiptaset edasi viinud, modernsemaks muutnud. Enne Sapporo valgele olümpiale tulekut oli nende aktivas neli võitu EM- ja kolm MM-võistlustelt.

Rõõmustav on seegi, et meie paarissõitjatel on olnud ka tugev seljatagune. Grenoble'is said Tatjana Žuk ja Aleksander Gorelik hõbemedali, Tamara Moskvina ja Aleksei Mišin tulid viiendaks. Ka kahe olümpia vahelisel perioodil on naastud suurvõistlustelt kaksik-, isegi kolmikvõitudega.

Seekord pretendeeriti kuld- ja hõbemedalile. Pronksi võitmise võimalusest loobuti, kolmandana saadeti välja kogemusi omandama noored — 16-aastane Irina Tšernjajeva ja 17-aastane Vassili Blagov. Ka tulevikku oli vaja silmas pidada.

Paarissõidus olid kohustusliku kava põhikomponentideks kuus nõutavat elementi. Nende põimimine ühtsesse terviklikku programmi ja saatemuusika valik oli vaba.

Favoriidid esinesid pisut ebakindlalt ja Ulanovil jäi kahekordne *salchow* hoopis sooritamata. Siiski sai paar nr. 1 küllalt kõrgeid hindeid. Ent edu Smirnova ja Suraikini ees oli sedapuhku kõige minimaalsem — 0,1 punkti (kogusummad vastavalt 104,5 ja 104,4 p.).

Kolmekordsed maailmameistrid said näidata seekord ka oma häid võistlejaomadusi. Isegi Irina Rodnina kukkumine vabakava algul ei löönud neid rööpast välja. Ülejäänud osa kavast sooritasid moskvalased kiire tempo, sünkroonselt, hingestatult. Leningradlaste Ludmilla Smirnova ja Andrei Suraikini esinemine oli nende omaga võrreldes lüürilisem, ent kohtunike hinnete järgi kraad nõrgem. Hõbepaar jõudis kullapaarile vägagi ligi. Kui 1971. aasta MM-võistlustel oli kohtunike antud kohapunktide summa 11:17 esimese paari kasuks, siis Sapporos vahe vähenes — 12:15. Aga seda võis panna kuldmedalivõitjate mõningate vääratuste arvele. Järgnenud MM-võistlustel Calgarys näitasid Rodnina—Ulanov endist suurt üleolekut.

Kolmandale kohale pretendeerisid kaks paari: Manuela Gross ja Uwe Kagelmann Saksa DV-st ning Alicia Starbuck ja Kenneth Shelley USA-st. Ameeriklased olid tõusnud 1971. aastal kümne koha võrra, jõudnud MM-võistluste pronksmedalini. Võis oletada, et nad on veelgi edasi arenenud. Aga noored Saksa DV uisutajad

olid samuti pretensioonikalt harjutanud. Kohustusliku kava järel platseerusidki nad kolmandaks, kuid nende edu ameeriklaste ees oli niivõrd napp, et kas või üksainuke viga, ootamatu komistus oleks matnud medalilootused. Gross—Kagelmann esinesid siiski hästi ja kindlalt, nende ettevalmistus oli olnud tugev. Sakslased olid omandanud ratsionaalse uisutamisstiili, põiminud vabakavasse uusi originaalseid kombinatsioone, rikastanud oma esinemist efektsete ja väga raskete elementidega. Sealhulgas oli isegi sääraseid, mis seni teistel peale nende polnud veel õnnestunud. Saksa DV noort duetti peetakse nüüd tulevikupaariks. Nad ei tee endale ka hinnaalandust. 15-aastane Manuela Gross on öelnud: «Meie eesmärk on kõrgeim maailmaklass. Me ei salli keskpärasust. Kui sellega leppida, siis ei näe iialgi medaleid. Ainult rasked treeningud rajavad aluse stabiilsetele tulemustele.»

Starbuck ja Shelley, kuigi esitasid oma vabakava väga hingesetatult ja meelikõitvalt, ei suutnud ometi ette rebida. Nende esinemine oli muide publiku seisukohast kõige vaimustavam ja originaalsem, kuid kohtunikud ei lasknud end sellest mõjutada. Ameerika paari kavas olid mõned nn. jõunumbrid (akrobaatikaelemendid), mis määruste uuendustega keelatud. Selle arvel võidigi hinned kärpida. Nii pidid ka paarissõidus kõige originaalsema ja kõitvama kavaga esinenud sportlased leppima tagasihoidliku kohaga:

1. Rodnina—Ulanov 420,4, 2. Smirnova—Suraikin 419,4, 3. Gross—Kagelmann 411,8, 4. Starbuck—Shelley 406,8.

USA paar leidis siiski tunnustust. Neile aplodeeriti koos võitjatega veel mängude lõpetamisele eelnenuid demonratsioonesinemisel. Ja MM-võistlustel Kanadas said Starbuck—Shelley taas pronksi omanikeks.

*

Oli aeg, kus meisterlikkust iluuisutamises mõõdeti põhiliselt ookeanitaguste kriteeriumidega. Nüüd viidi Uude Maailma vaid üks hõbe- ja üks pronksmedal. Seejuures tuli USA olümpiale täisarvulise võistkonnaga: kolm võistlejat (paari) igal alal. Ja kuigi olümpiakavva pole veel võetud üht meile edukat ala — jäätantsu —, saavutas NSV Liit mitteametlikus punktiarvestuses esmakordselt juhtpositsiooni:

	K.	H.	P.	4.	5.	6.	Punkte
1. NSV Liit	1	2	—	—	—	1	18
2. USA	—	—	1	3	1	—	15
3. Austria	1	—	—	—	—	—	7
Tšehhoslovakkia	1	—	—	—	—	—	7
5. Saksa DV	—	—	1	—	—	2	6
6. Kanada	—	1	—	—	—	—	5
7. Prantsusmaa	—	—	1	—	—	—	4
8. Ungari	—	—	—	—	1	—	2
Saksa FV	—	—	—	—	1	—	2

Iluuisutamises oleme kohanud kõrvuti küpsete meistritega ka lapseohtu esinejaid, kes võivad olla tehniliselt üsnagi tublid, kuid kel jääb veel vajaka naiselikust või mehelikust võlust. Aga paljudest neist (alates Sonja Heniest) on hiljem saanud iluuisutamise edasiviijad. Ja võib-olla on tänu niisugusele avansile võlgu paljud.

Nüüd on läinud seda teed ka NSV Liit. Naiste iluuisutamises näiteks pandi välja üksnes 13-aastane Moskva koolitüdruk Marina Sanaja. Paarissõidus loovutati võib-olla isegi medal, punkte igal juhul. Aga nii talitame lõpuks sageli — homsele mõeldes ohverdame mõndagi tänasest.

AVAPÄEVAST LÕPU- TSEREMOONIANI

Esimestena avapäeva pidulikus õhkkonnas lülitusid olümpiaheitlusse hokimängijad. Lõpetasid selle aga viimastena, mõni tund enne olümpiatule kustumist.

Hokivõistlused Sapporos olid eriti pingelised. Olümpiaturniir, erinevalt maailmameistrivõistlustest, on lühiajaline, üheringiline, ei jäta revanšivõimalusi. Mängijad ei saa jõu säästmisele mõeldagi. Siin tuleb nagu sprindis kõik kohe mängu panna. Seetõttu etendab psühholoogiline keskendatus, mängijate häälestatus tunduvalt kaalukamat osa kui näiteks MM-võistlustel, võidutahe võib teha suuremat imet kui muidu. Sellest tingitult tuleb olümpiaturniiril rohkem ette sensatsioonegi.

Sportlikku pinget ei nõrgendanud märgatavalt ka asjaolu, et olümpiaturniir viidi esmakordselt läbi lahus MM- ja EM-võistlustest. On ju olümpiavõitja tiitel ikkagi kõige ihaldatavam sportlik autasu, mida võib võita vaid nelja aasta tagant. Olümpia kaalukust laseb välja paista ka ameeriklaste esinemine.

Sapporosse kogunes 11 meeskonda. Igaühele, kes hokisündmuse jälginud, oli selge, et medalitele pretendeerivad neist tõsimeeli neli-viis: EM-võistluste koorekiht NSV Liidu, Tšehhoslovakkia, Rootsi ja Soome näol ning heal juhul ka USA. Viie riigi hokisündmusele anti võimalus tugevamatega rinda pista peasjalikult kvalifikatsioonimängudes, mille abil selgitati põhiturniiri kuus meeskonda. Järelekatsumisest jäeti kõrvale tiitlikaitsja NSV Liit.

Suurturniiri algus kannab endal alati pidulikkuse pitsert. Mis sellest, et tegemist oli kvalifikatsioonimänguga — avakohtumine Tšehhoslovakkia—Jaapan koondas peoperemehi Makomani jäähelli ja televiisorite taha ikkagi ootusärevuses.

Võitja oli ette teada. Aga teada oli seegi, et Jaapani hokikoondis pole enam meeskond, kellele värvavaid lüüakse kahekümne ringis.

Esimesel kolmandikajal mängisid jaapanlased tõesti südilt, näitasid, mida suudavad. Tšehhoslovakkia kontosse kirjutati üksainus värv. Hiljem aga jaapanlased väsisid ja mängu lõpptulemuseks jäi 8:2.

Jaapanlaste töökusest ja edusammudest, jõudmisest hokis nn suurte kannule rääkis veel selgemalt nende esinemine B-grupis. Nii juhtisid peoperemehed kohtumist šveitslastega 3:1 ja lõpetasid viigiga 3:3. Mäng-mängult nende esinemine üha paranes, lõpuks võideti Saksa FV 7:6. (Olgu siinkohal meelde tuletatud, et Šveits ja Saksa FV mängisid olümpia-aasta MM-võistluste põhiturniiril.) Jaapanlased olid võtnud ettevalmistust olümpiaks tõesti tõsiselt. Meenutagem, et treeneriametisse toodi moskvalane Nikolai Karpov, hokimees, kes kuulus NSV Liidu olümpiaesindusse Squaw Valley's.

Teine kvalifikatsioonimäng avapäeval toimus Rootsi ja Jugoslaavia vahel ning see oli peaaegu esimese koopia. Siingi ei suutnud favoriit Rootsi esimese 20 minuti jooksul oma paremust maksma panna. Tulemus aga oli analoogiline — 8:1. Ainult jugoslaavlased olid värvavaloomises abitumad kui jaapanlased. Auvärv saabus alles 11 sekundit enne lõpusignaali.

Kolm põhiturniiri meeskonda astusid oma õigustesse teisel olümpiapäeval, 4. veebruaril.

Soome, kelle prestiiž hokis oli niivõrd tõusnud, et meeskonda peeti Sapporo eel isegi medalikandidaadiks, võitis Norrat 13:1. Ühendriikide hokikoondis kinnitas oma treeneri avaldusi. Šveitsit võideti 5:3. Veel selgemalt rääkis ameeriklaste üleolekust nende ründeaktiivsus: 43 pealeviset šveitslaste 11 vastu.

Üllatuse moodi oli paremustabelis kaheksandal kohal seisnud poolakate jõudmine põhiturniirile. Saksa FV alistus neile 0:4. Seejuures mängisid poolakad vastased üle isegi arvulises vähemuses olles. Muide, ka Poola hokimeeskonna ettevalmistust on juhtinud NSV Liidu treener — Anatoli Jegorov.

Taliolümpia kolmandal päeval algas põhiturniir.

NSV LIIT—SOOME

NSV Liidu esimene vastane oli Soome. Tänu mehistele värvavahtidele ja sellistele silmapaistvatele edurivimeestele nagu Matti Keinonen ja Lasse Oksanen on mänguõnn naeratanud põhjanaabritele mõneski kaalukas kohtumises.

NSV Liidu koondise treener Arkadi Tšernõšov on partnereid iseloomustades öelnud:

«Me oleme alati pidanud Soome koondist väga perspektiivikaks. Soomlased on head uisutajad. Nad on julged, küllaltki tugevad ka taktikalisest küljest. Kuid kaua aega on Soome meeskonna roolis seisnud välismaised treenerid, kes püstitasid mängijatele ainult ühe ülesande — saavutada neljas koht. Neljandat kohta on loetud soomlastele niisama avaväärseks kui näiteks meile esimest. Enamast ei ole unistatud.»

1970. aasta algul asus Soome koondist treenima oma mees, Seppo Liitsola. Ta alustas sellest, et püüdis sisendada mängijatele: «Te võite võita igat meeskonda maailmas.» Tõsi küll, soomlased pole ikka veel neljandast kohast kõrgemale tõusnud, kuid favoriite oleks nagu hakanud võitma sagedamini. Eeskätt naabreid rootslasi. Aga olümpiahooja algul võideti Moskvas «Izvestija» auhinnaturniiril ka NSV Liidu koondist (4:2).

Meie olümpiaesinduse ettevalmistusprogramm lõppes turneega Soome ja Rootsi. Oli vaja veel kord kõike kontrollida, saavutada kindlust. Sõpruskohtumistes soomlastega seati ülesandeks näidata, et kaotus Moskva turniiril oli juhuslik. See ka õnnestus. NSV Liit võitis esimese mängu 8:1, teise 7:2. Seejärel rootslastega rinda pistes võideti esimene kohtumine kergeit, teises aga lasti ohjad lõdvaks ja kaotati 3:4. Kokkuvõttes oli kasu sellestki kui õppetun- nist, mis manitses ettevaatusele. Niisuguste väheoluliste kaotuste korral võib tõesti öelda: ebaõnnestumised on ka varjatud kordaminekud.

NSV Liidu koondise treenerid on paljude silmis kadestamisväärses olukorras, sest neil on valida häid mängijaid. Hoki suur populaarsus meie maal tagab võimsa reservi. Aga niisugune paljus tekitab ka omamoodi raskusi meeskonna komplekteerimisel: keda võtta, keda jätta. Arkadi Tšernõšov ja Anatoli Tarassov võtsid meeskonda mängijad, kellega olid palju aastaid töötanud, keda hästi tundsid, kellele olid kindlad. Treenereid katsuti küll mõjutada, soovitati mitmeid teisi mängijaid, kuid šefid jäid oma arvamustes kõigutamatuteks. Ja ei eksinud.

Peeaaegu pool meeskonda olid osalejad ka 1968. aasta olümpia- võidus: Anatoli Ragulin, Vitali Davõdov, Anatoli Firsov, Viktor Kuzkin, Vladimir Vikulov, Jevgeni Mišakov, Igor Romiševski ja Jevgeni Zimin. Neli esimest olid kullatoojad juba Innsbruckis, Ragulin ja Davõdov üheksakordsed, Firsov ja Kuzkin kaheksa- kordsed maailmameistrid; kuus meest vanemad kui 30 aastat. Kuid kellel oli õigus neid tõrjuda? Nad kõik pidasid sammu hoki arengu- ga, kiiruse, atleetlikkuse ja mänguklassi tõusuga. Noorusesärtsu vastu oli vilumus, tohutu kogemustepagas.

NSV Liidu ja Soome matšis hakkaski kohe silma meie koondise üleolek mänguklassis. Vastastel jäi üle appi võtta käed ja hoki- kepid ning meeste mängust kõrvaldamisega tehti algust juba ava- minutil. Kui NSV Liidu hokimeestel tuli olla neljakesi platsil 6

minutit, siis soomlased said karistada kaks korda enam — 12 minutit. Sellesama, sisuliselt ikka mänguklassi arvele võib kanda ka kaks esimest väravat. Gennadi Tsögankov ja Valeri Harlamov löid need just meeskonna arvulises ülekaalus olles.

Meie esimene ja teine viisik lasksid soomlasi harva kaitsetsoonist välja tulla, vastastele jäi alla aga kolmas kvintett.

Soomlaste esimese õnnestunud rünnaku (8. mänguminutil) algatas väikesekasvuline ja elavaloomuline Timo Turunen, kes oli silma paistnud juba Moskva turniiril. Väravaks realiseeris selle aktsiooni Lauri Mononen. Viis-kuus minutit hiljem sooritas õnnestunud pealeviske ka Turunen ise. Neljateistkümnendal minutil oli seis niisiis viigiline — 2:2. Kuid kolmandikaeg lõppes ikkagi Nõukogude hokimeeste kasuks (3:2). Järjekordse värava viskas Vladimir Vikulov.

Teise kolmandiku algul said soomlased jälle kätte viigi, pealegi arvulises vähemuses olles. Nende kapten Lasse Oksanen oli jäänud üks ühe vastu meie noore väravavahi Vladislav Tretjakiga ning osutus olukorra peremeheks. Pärast matši tunnistas Tretjak: «Oleksin ikkagi pidanud püüdma selle pealeviske. Ma ei ole sel hooajal veel kordagi lasknud väravat lüüa üks ühe vastu seistes...» Ei saanud eitada — Oksanen mängis noore väravavahi üle.

Soomlaste südikus meenutas juba Moskvas «Izvestija» turniiril kogetut. Kas tõesti võib midagi säärast korduda ka olümpial?

NSV Liidu koondis käis nüüd välja oma trumbi, tõi väljakule meeskonna tugevaima lüli (Vikulov—Harlamov—Firsov), kes ohjad ka pihku võttis. Ja seis kasvas edasi ainult NSV Liidu kasuks.

Age tuleb au anda ka vastastele. Soome hokimehed ei lugenud end veel niipea kaotanuks, isegi mitte seisul 3:5. Kuigi olid silmanähtavalt väsinud, säilitasid nad endise agressiivsuse.

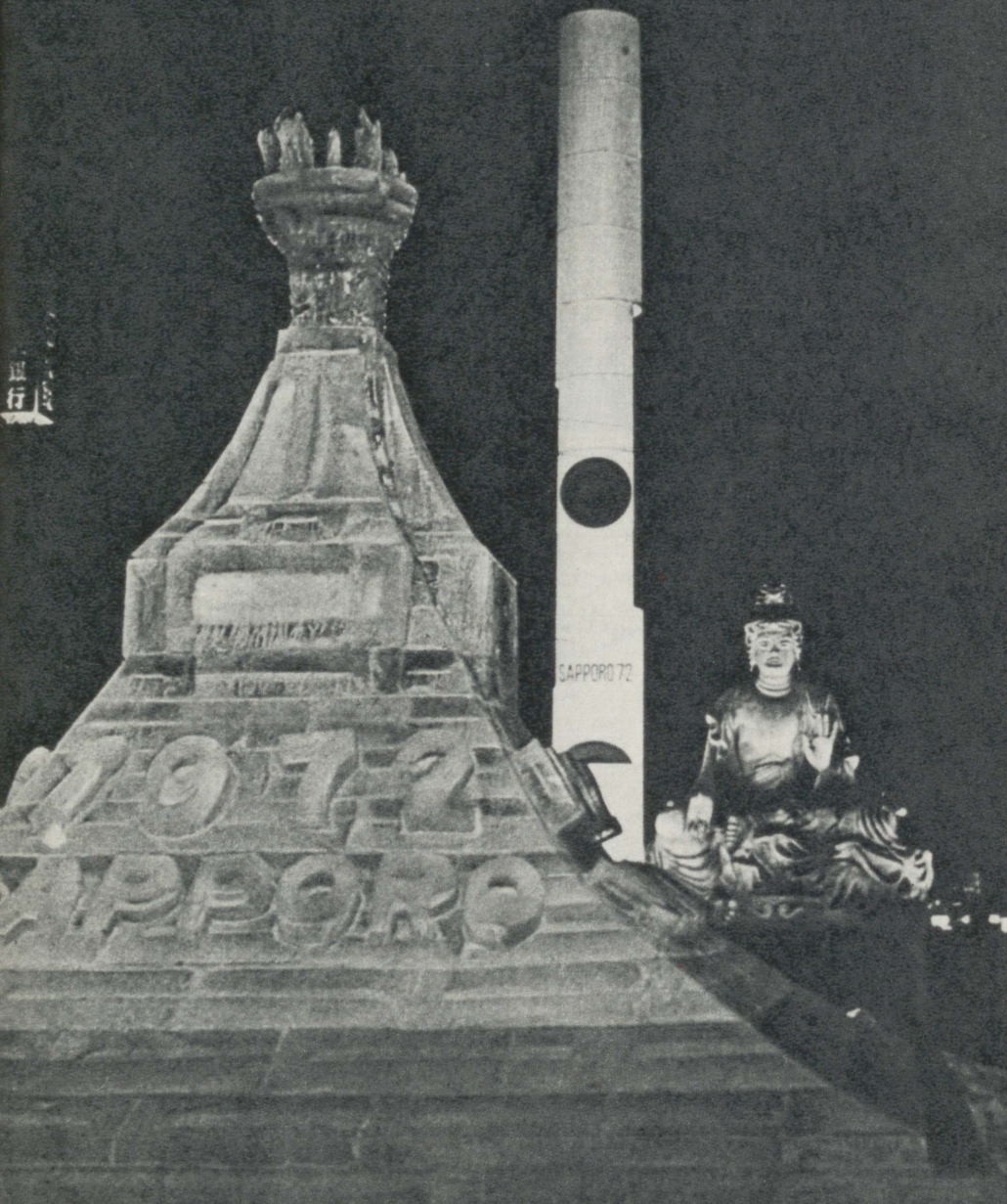
Alles viimasel kolmandikul muutus mäng ühepoolseks. Ja lõpuks seisis küsimus veel selles, kui palju väravaid lasevad soomlased lüüa.

Nõukogude hokimehed kasutasid edukalt jõutaktikat, mis annab efekti just siis, kui vastased jäävad mänguklassilt alla. Meie koondis sooritas selles mängus kokku 54 pealeviset soomlaste 29 vastu.

Matši lõppetapil tuli Jorma Valtonenil tõsta litter väravast veel kolm korda. Lasknud läbi viimase pealelöögi, oli mees hetke hämmelduses, justkui murdnuks pead, kuidas see litter pilu väravasse leidis.

Anatoli Tarassov tunnistas pärast seda esimest mängu Sapporos, et tulemusega on ta rahul, aga viisikute ebaühtlus teeb muret: esimene, Firsovi edurivikolmik võitis minimatši 6:1; teine mängis 1:1; kolmas võitis 2:1.

Samal päeval oli võistlustules ka teine esikohapretendent — Tšehhoslovakkia, kes alistas autsaideriteks peetud poolakad 14:1. See oli olümpiatorniiri kõige suureskoorilisem võit.

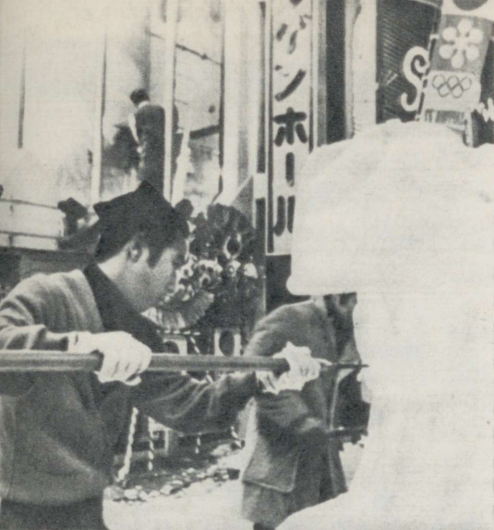

銀行

SAPPORO 72

1972
SAPPORO

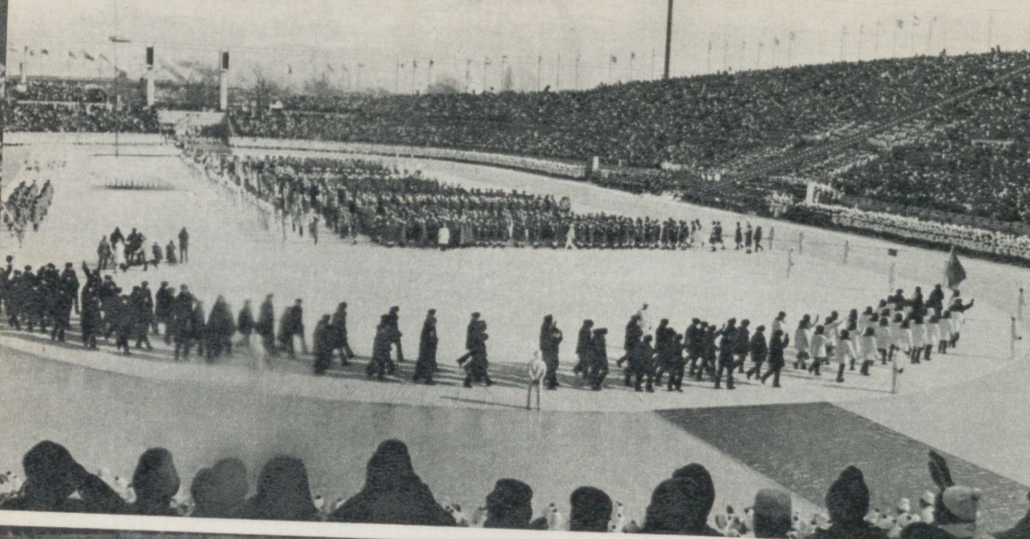
1 | 2 | 4
3 | 5

1—2 Sapporo peatänaval Odoril leidsid saabuvad olümpiakülalised end omapäraste lumekujude riigis. Siin lõppes mängudeelne lumefestival. Järg peole tuli Makomanais.

3 Peoperemeeste loodud Gulliver küündis kaema üle olümpia-staadioni tribüüniserva.

4—5 Lumi ja vesi materjalina on hinnata, linnaelanike ja kunstnike vaev kujude loomisel mõneks talvepäevaks aga ... hindamatu.

1 | 4
2 | 5
3 | 5

Traditsioonilisi akte XI talimängude avamiselt.

1 Olümpiadelegatsioonide sissemarss. Esiplaanil Nõukogude Liidu esindus.

2 Sapporo on Grenoble'ilt vastu võtnud reliikvialipu.

3 Keiichi Suzuki annab olümpiavannet.

4 Olümpiamängude avapidustuste kõige ülevamad hetked on seotud tuletoomisega. Tõrviku löi staadioniovaali 16-aastane iluuisutaja Izumi Tsujimura.

5 Hideki Takada sajandal trepiastmel.

1 | 2 | 3

1—3 Vjatšeslav Vedenini esinemises nähti ennekõike tahtekül-
lust, oodatut ja ootamatut, kor-
duvat ja kordumatut. Mälestus-
väärseid hetki püüdis jäädvusta-
da ka Mati Eliste «Noorte Hää-
lest».

1 | 2 | 3
4 | 5 | 6
7 | 8 | 9

1—3 Vähem või rohkem näinud
pealtvaatajad, vilunud kaamera-
mehed ja enda jaoks maailma
avastavad lapsed — igaüks neist
interpreteeris nähtut omamoodi.

4 Sapporos ootasid Vjatšeslav
Vedeninit tõelised triumfipäevad.
5 Sportlase võit on ka treeneri
võit. Vedeninit juhendanud Pavel
Koltšini usuflejade hulgas nägime
poeet Robert Roždestvenskit.

6 Mootori jõul töötavad sõidu-
riistad on olümpiamängudel tä-
naseni ainult abivahendiks. Hin-
natakse ikkagi higivalamist tree-
ningu- ja võistlusradadel.

7—9 Peaosalisi suusamaratonis:
Magne Myrmo, Werner Geeser,
Pål Tyldum.

1 Suusataja, kes võitu üritab, peab olema võistluse käigust pidevalt informeeritud. Treener raja ääres olevate abimeestega raadiosidet pidamas.

2 Juri Skobov on 4×10 km teisel etapil Nõukogudemaa koondise liidripositsioonile tõstnud.

3 Niimoodi, ühisstardist algas jaht Sapporo viimastele olümpia-medalitele murdmaasuusatamises.

1 | 3
2 | 4

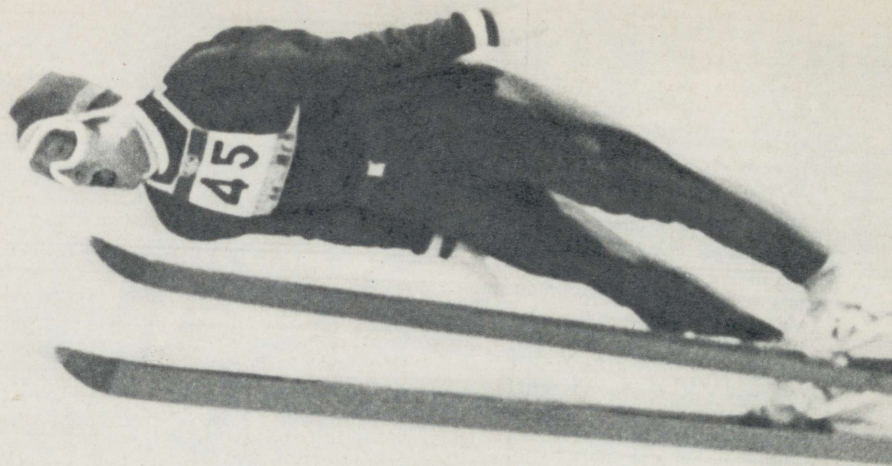
1 Naiste 10 km võitjate autasustamine. Galina Kulakova ja Alevtina Oljunina kõrval mahtus pje-destaalile kolmandana soomlanna Marjatta Kajosmaa.

2 Meie võidukas teatemeeskond (vasakult): Juri Skobov, Vjatšeslav Vedenin, Vladimir Voronkov, Fjodor Simašov.

3 Murdmaaradade naisvalitseja oma kolme kullatükiga.

4 Sedapuhku on maailmameister Alevtina Oljunina väljas naiskonna au eest.

$$\begin{array}{l|l} 1 & 3 \\ 2 & \end{array}$$

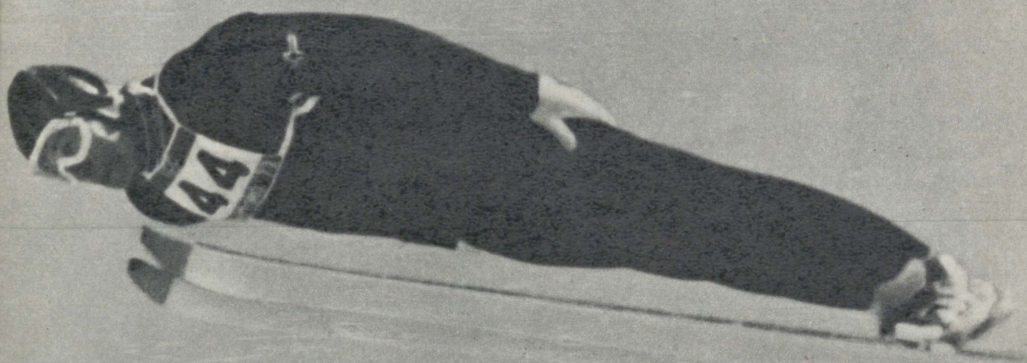
- 1 Favoriit Kasaya hüppel.
- 2 Arvukas kodupublik oli tunnistajaks jaapanlaste enneolematule edule talimängudel.
- 3 Peoperemeestest võidukolmik.

$$\begin{array}{l|l} 1 & 4 \\ 2 & 5 \\ 3 & \end{array}$$

- 1 Rainer Schmidt, hõbemedalimees suurel trampliinil, proovi-hüppajate seltskonnas.
- 2 Maailmameister Gari Napal-kov ja olümpiavõitja Yukio Ka-saya.
- 3 Jiji Raška Grenoble'i hiilge-päev ei kordunud.
- 4 Fortuuna soosik Fortuna.
- 5 Norralane Ingolf Mork, parim eurooplane 70-meetri-mäel.

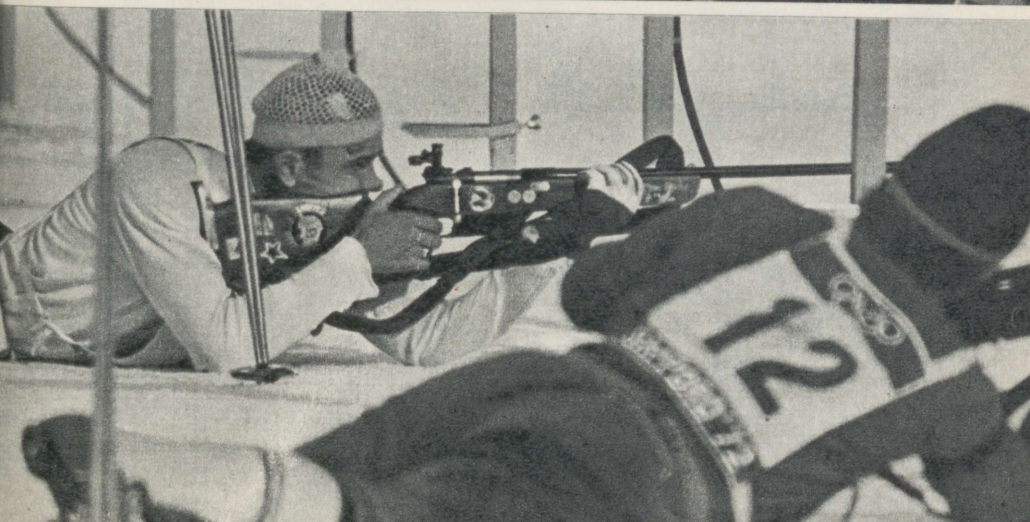

1 | 2 | 3
4 | 5
6

- 1—2 Magnar Solberg rajal ja võitjana.
3 Dieter Speeri spordimehelik käitumine leidis väärilist vastukaja. Tänuõnad NSV Liidu laske-
suusatamiskoondise kaptenilt Vladimir Mamatovilt.
4 Kaotaja jääb oma murega tavaliselt üksi.
5 Võitjat ootavad hulkade ovatsioonid. Pidulaste leeris.
6 Mamatov tulejoonel.

1 | 4
2 3 | 5

- 1 Kõige mitmekülgsemate võimetega slalomist Sapporos oli Gustavo Thöni.
- 2 Roland Collombin, osanik šveitslaste edus.
- 4 Laskub Annemarie Pröll, favoriit nr. 1.
- 5 23-aastane maailmameister Bernhard Russi oli vanim olümpiavõitja mäesuusatamises.

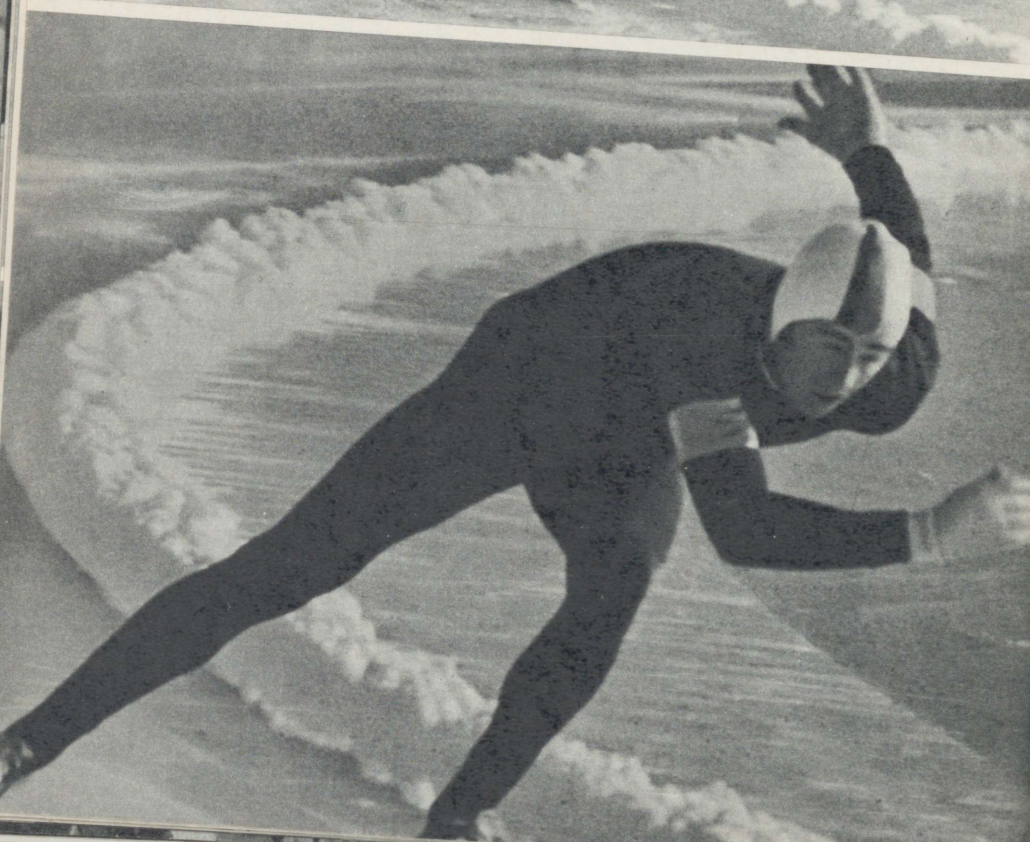

1 | 3
2 | 4

- 1 Vaade mäesuusatajate võistlustrassi finišilõigust.
- 2 Barbara Cochran, olümpiakuld naiste slaalomis.
- 3 Francisco Fernandez Ochoa, üllatusvõitja Pürenee poolsaarelt.
- 4 Ohe võit on teise kaotus. Vasakult: Annemarie Pröll, Marie-Theres Nadig ja Wilfrud Drexel.

1 | 3

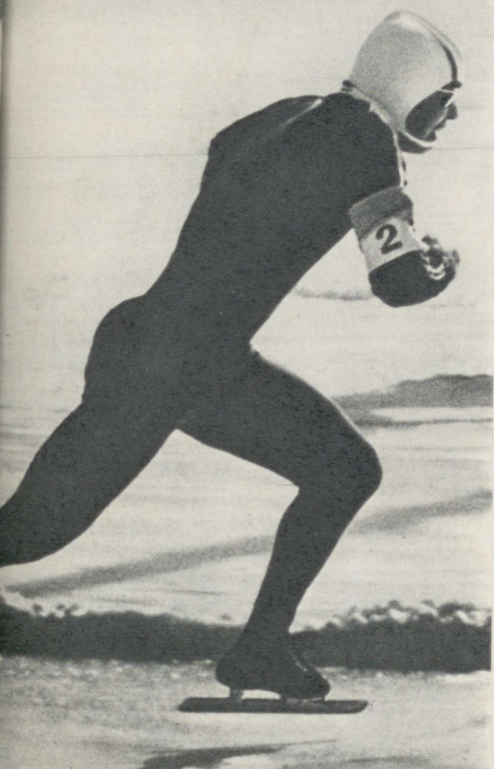
2 | 4

1 Valeri Muratov ja Takayuki Hida startisid medalikandidaati-dena.

2 Rajal on kahe olümpia kii-reim mees, imetlusväärne Erhard Keller.

3 Maailmarekordimees Leo Lin-kovesi.

4 Keiichi Suzuki esinemist rõ-hus kodupubliku ootuste-lootuste koorem.

1 | 2

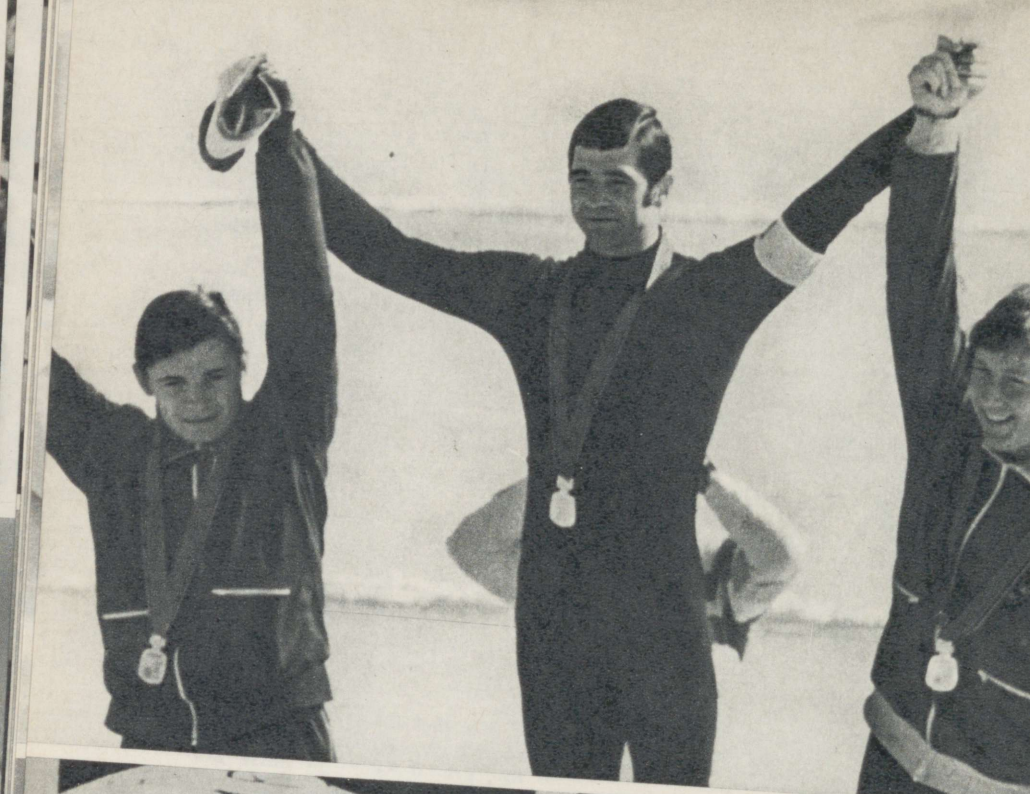
3 | 4

1 Kümnekonnast favoriidist jäid sõelale (vasakult) Valeri Mura-tov, Erhard Keller ja Hasse Bör-jes.

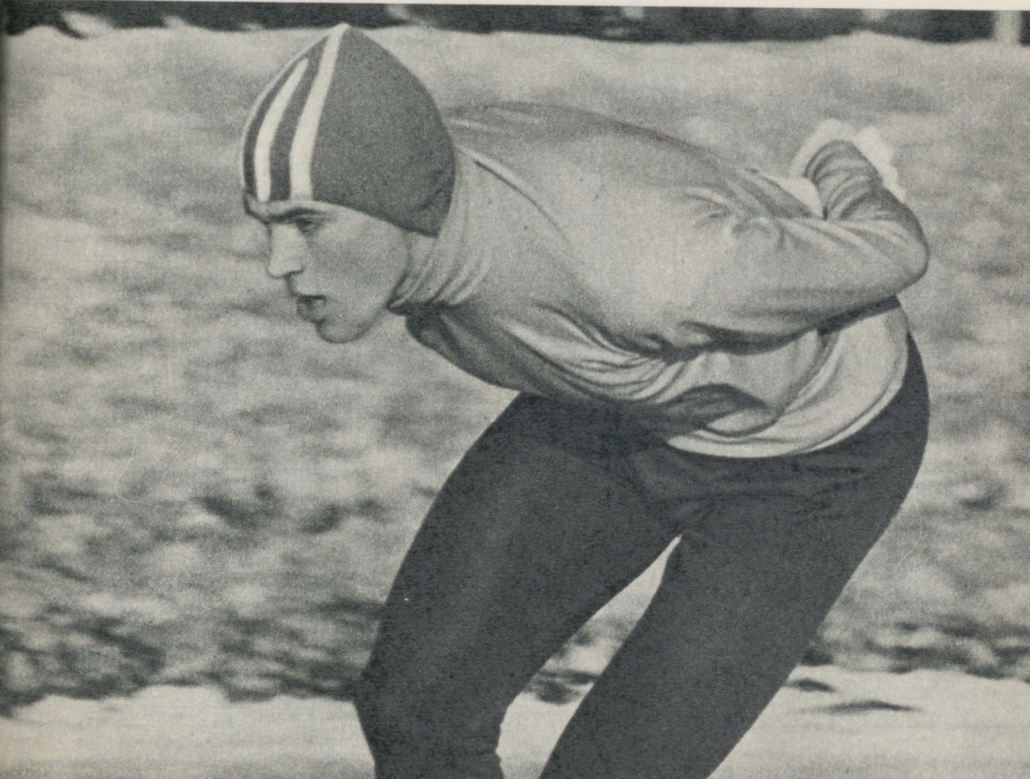
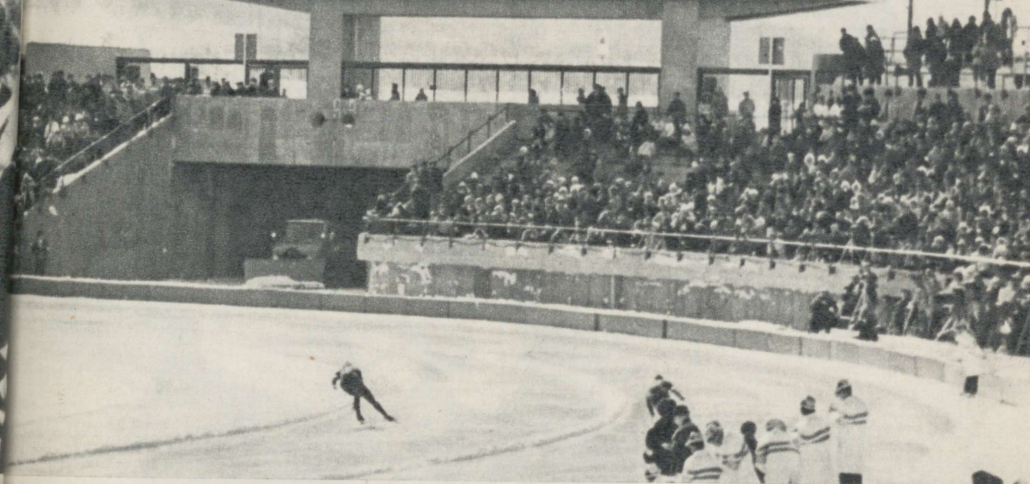
2 Pilk kiirusutamisarenile. Na-gu näeme tabloolt, on meeste 500 m võitjad juba selgunud, ra-jal olijad liidreid enam ei ohusta.

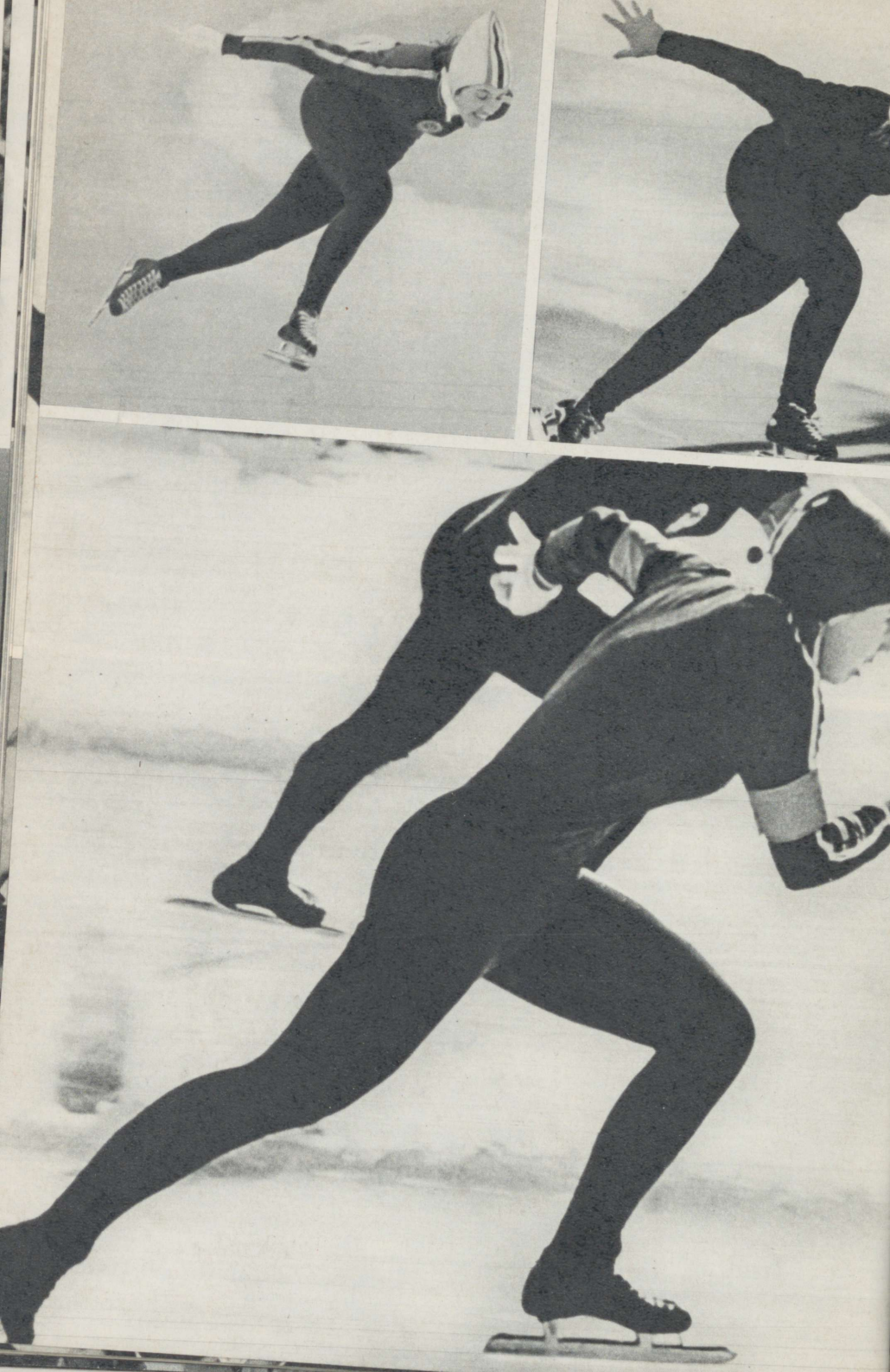
3 Moraalne toetus Ard Schen-gile ja Cees Verkerkile.

4 Kolmekordne olümpiavõitjana tegi Ard Schenk n.-õ. mitme me-he töö.

MEN		500m		SPEED MENS		SKATING 500M	
NO. 28	M	9 ^h 97	⊕	POS	NO	NAT	TIME
ROUND 1 LAP	M	9 ^h 97		1	14	GER	39.44
NO. 61	M	9 ^h 88	⊕	2	54	SWE	39.69
ROUND 1 LAP	M	9 ^h 88		3	73	URS	39.80
				4	52	NOR	39.91
				5	9	FIN	40.12
				6	11	FIN	40.14

1	2	4	5
3			6

- 1—2 Medalinaised Ludmilla Titova (vasakul) ja Veera Krasnova.
- 3 Klass omaette oli 16-aastane Anne Henning.
- 4 Kolmekordse pjedestaalile tõusmisega võitis populaarsust Euroopa meister Attje Keulen-Deelstra.
- 5 Ja oma sihikindlusega 33-aastane Stien Baas-Kaiser.
- 6 Õnneliku olümpiavõitjana kaasmaalaste õlgadel.

1	3	4	7
2	5	6	

- 1 Diane Holum pealtvaataja osas.
- 2 USA treener Ed Rudolph saadab võistlustulle oma hoolealust Anne Henningut.
- 3 Korea RDV arvukas spordisõprade koor täitis uisustaadioni tribüüne kõige märgatavamalt.
- 4 Niisuguse tiheda marlisideme kandmine nohu puhul räägib jaapanlaste suurest lugupidamisest kaaskodanike vastu.
- 5 Lapsed ei takistanud jaapani emasid kaasa elamast suurele spordipeole.
- 6 Autogrammide pargitud loomanahale.
- 7 20-aastane Diane Holum on võitnud medaleid juba kahel olümpial.

	2	5
1	3	6 7
	4	

1 Beatrix Schuba oli kõigutamatult liider naiste üksiksõidus.

2 Iluuisutamispubliku lemmiklaps Janet Lynn.

3 Pronksmedalimees Patrick Pera.

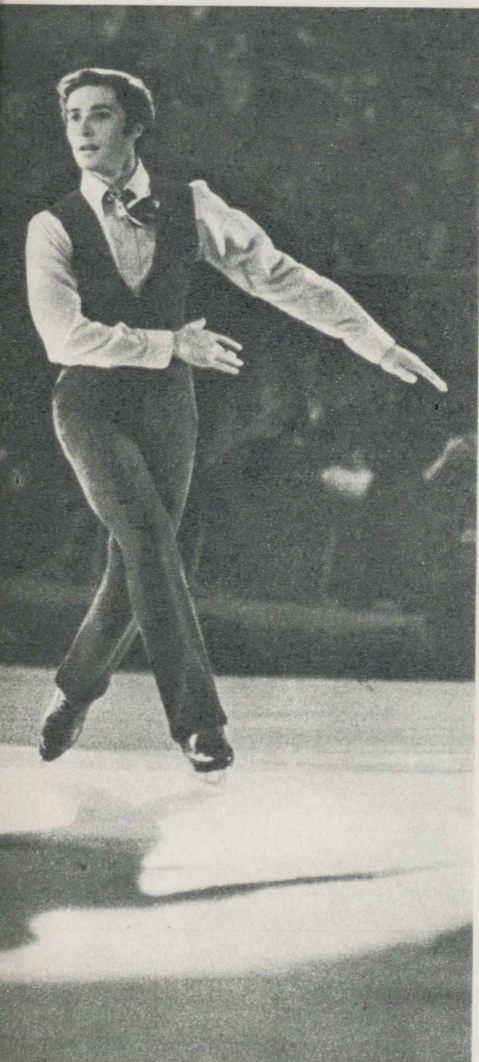
4 Nõukogudemaa koondise pesamunaks oli seekord 13-aastane Marina Sanaja.

5 Ondrej Nepela tõi võidurõõmu Tšehhoslovakkiale.

6 Sergei Tšetveruhhin, teerajaja NSV Liidu meesiluuisutajatele.

7 Saksa DV tulevikulootus Christine Errath koos oma treeneri Jutta Mülleriga.

1 | 3

2 | 4

1 NSV Liidu kuulsate paarisõitjate järelkasvuna olid Sapporos kogemusi omandamas Irina Tšernjajeva ja Vassili Blagov.

2 USA iluuisutajad Alicia Starbuck ja Kenneth Shelley.

3 Paarissõidu hõbemedal oli reserveeritud Ludmilla Smirnovale ja Andrei Suraikinile.

4 Rita Trapanese, EM-võistluste hõbemedaliomanik, jäädvustamas konkurentide esinemist.

1 | 4

2 | 5

3 | 6

1 Arutatakse mängutaktikat. Sõna on Aleksandr Ragulinil.

2 «Gol» Ja USA meeskond on lahinguvalmis.

3 Võitlus väravaesisel (NSV Liit—Soome).

4 Mäng alumisel korrusel (NSV Liit—Rootsi).

5 Hokis juhtub mõndagi (NSV Liit—Rootsi).

6 Võitlus jääväljal lõpeb sõbraliku kätlemisega.

1 | 3 4
2 | 5

1 Meie võidukas meeskond lennutamas treenerit.

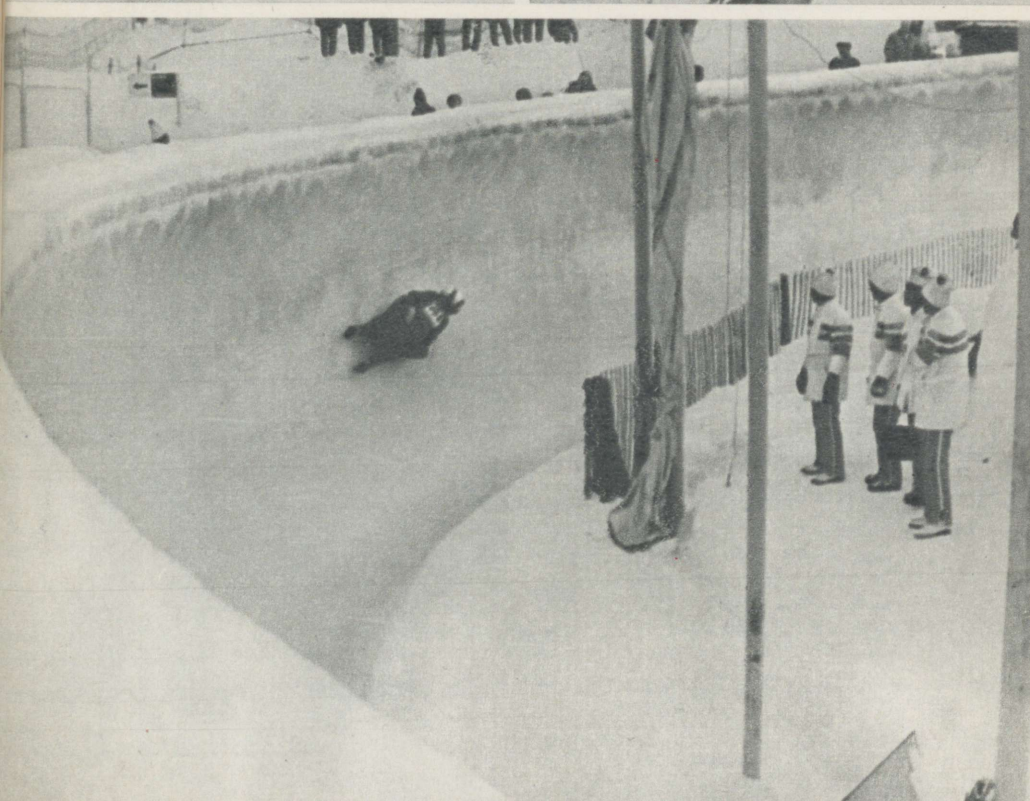
2 Anatoli Firsov.

3 Jäärenn kaheliste bobide pärralt.

4 Wolfgang Scheidel, maailma-meister ja olümpievõitja liulaskmises.

5 Vaade kelgurajale.

1 | 3
2 | 4

1 Soome lehemees oma välja-
ande elava reklaamijana.

2 Olümpiaturistid Ameerika
Ühendriikidest.

3 Mati Eliste olümpiaküla piira-
nud autogrammikogujate küüsis.

4 Jaapani kroonprints, orgkomi-
tee aseesimees, mängude lõpeta-
misel.

1 | 4
2 | 5
3 |

1 Foto olümpiakülast. Näeme kahte kõrghoonet, mis moodustasid naisvõistlejate valduse.

2 Nende uusehitiste esimesteks elanikeks olid lehemehed.

3 Ajakirjanike üks tööruume, Sapporo taliolümpiamängude pressikeskus.

4 Konkurentsi kaamerameestele pakuvad ka mõned ebamugavusi trotsivad naised.

5 Olümpialane jaapani koolipoiste keskel.

1	3	6
	4	
2	5	7

1 Ajakirjanik Rootsimaalt.

2 Näitust talimängude ajaloost rikastasid eksponaadid Norra ja Austria suusamuuseumist.

3 Maa-alune Odori. Kaupluste vahel on varutud ruumi ka elavale loodusele, akvaariumidele ja linnupuuridele.

4 Saksa DV iluuisutaja Sonja Morgenstern ühel jaapanipärasel vastuvõtul.

5 Olümpialasi linnamiljões.

6 Arigato, Sapporo! Tänuõnad külalislahketele korraldajatele.

(Rahvusvahelise Olümpiakomitee president Avery Brundage.)

7 Sapporo taliolümpiamängud on nendest hetkedest alates juba ajalugu.

ROOTSI—USA

Rootsi hokimeeste treeneriks oli Sapporo mängude eel kutsutud kanadalane William Harris. Ajakirjandus kippus irvitama, et uus treener töötas oma hoolealustele peaaegu et olümpiavõitu. Aga mõelgem ise, madalam eesmärk polnudki tavaliselt medalite jaotamises kaasa rääkinud Rootsi koondisele kohane.

Kanadalasest treener oli toonud kaasa ja juurutanud jõumängu. Sapporos aga rajasid rootslased oma mängu põhiliselt siiski kiirusele ja manöövritele.

Rootslased olid tähele pannud, et ameeriklastel tuli šveitslastega mängides puudu vastupidavusest. Ja nüüd püüti seda kohtumises jänkidega ära kasutada. «Tre Kronor» hakkas dikteerima kohe tugevat tempot.

Kolmandal mänguminutil viskas Lars Nilsson 1:0, siis kaitsja Thommy Abrahamsson meeskonna arvulises ülekaalus olles 2:0. Üheksandal minutil oli Kevin Ahearn üks ühe vastu Rootsi väravavahi Leif Holmqvistiga ja sai seisuks 1:2.

Rootslased aga tegid oma meeskonna hooletuks minekust kohe järelduse. Ameeriklastel ei lastud enam hingatagi. Nad olid nüüd umbes samasuguse pressi all nagu šveitslased nendega mängides.

Siiski oli Mark Howe'l (kuulsa Kanada professionaali Gordie Howe' pojalt) võimalus seis viigistada. Ta jäi hetkeks üks ühe vastu väravavahiga. Kuid võta näpust, 16-aastaselt noorukil jäi puudu oskustest. Varsti oli seis juba 3:1 Rootsi kasuks. Värava viskas Tord Lundström.

Viimasel kolmandikajal lisasid rootslased oma kontosse veel kaks väravat. Selle mänguga pälvivad nad isegi rivaalide varjamatut imetlust. NSV Liidu treenerid avaldasid uudishimulikele leHEMESTELE üksnes tunnustavat. Ütlesid näiteks, et William Harris on arendanud rootslastest mängumeestest Kanada kooli paremaid jooni, et «Tre Kronoril» on hea füüsiline ettevalmistus ja kiiruslik vastupidavus. Vastast kiideti peaaegu igast küljest. Kui aga hakati otsima võrdväärset vahetust endistele hokitähtedele Johanssonile-Tumbale, Sternerile ja Nilssonile, nenditi, et nendetaolisi Rootsi noorenenud meeskonnas siiski ei leidu.

NSV LIIT—ROOTSI

Rootsi oligi meie meeskonna järgmine vastane.

Nagu näitab statistika, on Rootsi hokikoondis olnud NSV Liidu esindusele ikka ja jälle väärikas vastane. «Tre Kronori» kiired ja tehniliselt head edurivimängijad on loonud sageli ohtlikke olukordi. Ka väravavahid olid neil tugevad ja tunnustatud — Leif Holmqvist ja Christer Abrahamsson.

Meie treenerite plaan oli mängida kiires tempos ja mitmekesise taktikaga. Tšernõšov ja Tarassov olid jõudnud arvamusele, et kui

võtta vastu rootslastel tavaks saanud madal mängutempo, siis neid võita ei õnnestu. Tehnikas need vastased ju meie meeskonnale alla ei jää. Küll aga oli kõigile selge, et rootslased nii nagu teisedki NSV Liidu rivaalid, on saanud nõrgema füüsilise ettevalmistuse. Ja sellele plaanid rajatigi. Tuli kruttida tempot.

Iga meie viisik mängis erinevalt: kes kasutas jõumängu, kes pressingut, kes segasüsteemi. Niisugune mänguplaan ei võimaldanud vastastel meie taktikaga kohaneda ja n.-ö. rabas neid. Hea plaanitus kandis ka vilja. Kui ainult poleks olnud mõningast enneaegset rahuldumist...

Esimesel kolmandikajal oli pealeviskeid peaaegu võrdselt (rootslastel isegi ühe võrra rohkem), kuid meie meeskonna omad olid raskemini püütavad. Ühe Firsovi hea söödu Harlamov ka realiseeris. Meie kaitsjad mängisid väga ettevaatlikult, ei läinud jõu-võtetele, kui polnud edus kindlad.

Teine mängukolmandik algas seisult 1:0 NSV Liidu kasuks. Mängust kõrvaldati Kjell Milton, kuid meie kolmik Petrov—Blinov—Harlamov siiski väravat ei saavutanud. Ka järgmine vahetus tegutses tulutult.

Harlamovi trahviminutid vastasele edu ei toonud, sest meie nelik tegutses tema eemaloleku ajal kaitses väga aktiivselt, käis isegi vastase väravat ründamas. Kalliks läks vastasele maksma aga Thommie Bergmani eemaldamine. Väljakule tulnud Firsovi kolmik realiseeris meeskonna arvulise üleoleku kohe väravaks. Seis 2:0.

Veidi hiljem oli Vikulov üks ühe vastu Abrahamssoniga, kuid võitis väravahaht.

Rootslased vastasid tormilise rünnakuga, kaitsel aga koondusid nüüd kõik tihedalt oma värava ümber. NSV Liidu eduseis jäi püsima teise kolmandikaja lõpuni. See tekitas meie meestes soovimatult rahulolutunde.

Kolmanda kolmandikaja algul mängis halba nalja juhus. Thommie Bergman sai täiesti ootamatult poordist põrkunud litri, söötis selle Björn Palmqvistile, kes viskas seisuks 1:2. Kuid kulus ainult poolteist minutit, kui Harlamov taastas vahe kaheväravaliseks — 3:1. Ja taastas ka meeskonna üleolekutunde. Sellega ongi seletatud hiljem asetleidnut.

Nõukogude meeskonna võitu uskusid sel silmapilgul ka asjatundjad ajakirjanike tribüünil. Oldi arvamisel, et rootslastel ei jätku lõpu jaoks lihtsalt vastupidavust. «Tre Kronor» tegigi rohkem vigu kui mängu algul. Kuid üha enam hakkasid eksima ka meie kaitsjad. Ja Inge Hammarström lõpetas söötude vahetuse tabavalt — 2:3.

Järgnesid teravad rünnakud ühelt ja teiselt poolt. Olgugi et Vikulov ja Harlamov jõudsid kahekesi ühe kaitsja vastu, väravat ei suudetud visata.

Ja siis pakkus William Harris välja omalaadse uuenduse — Šadrini kolmiku vastu tulid rootslastel neli kaitsjat ja Björn

Palmqvist. Juhtuski midagi ootamatut. Hakon Wikberg viskas väravale, Tretjak lõi litri tagasi, kuid rootslane leidis avause väravasse ja saavutas eesmärgi — 3:3.

Rootslaste imelik viisik jätkas survet meie väravale ka Petrovi edurivi mängus olles. Tempo oli raevukas. Rootslased olid hoogu sattunud ja Tretjakile seati raskeid katsumusi. Kaks korda järjest jäi ta peale kahevõitluses ründajaga. Ennastalgavalt mängis ka meie kaitse. Nii jooksis üks rootslaste rünnak tühja Romiševski vastu.

Ka Maltsevi terav pealevise ei andnud tulemusi. Tee mis tahad! Võimalusi võiduks polnud enam palju. Lõpuks ei julgenud rootslased riskeerida ja võtsid tempo maha. Ja kui kõlas lõpusireen, loopisid nad rõõmuga hokikeppe. Viik maailmameistri vastu säilitas neile kõik lootused.

Anatoli Tarassov rääkis hiljem mängijate muretuks minekust ja kaitsjate süüst, aga kiitis ka vastaseid ja tunnistas, et selle mängu oleks NSV Liidu koondis võinud kergesti kaotada.

Ülekaal matšis oli siiski kokkuvõttes meie poolel. Näiteks väravat tulistati vastastest sagedamini — tehti 60 pealeviset rootslaste 50 vastu. Jäi mulje, et «Tre Kronoril» oli pisut rohkem õnne. Rootslaste treener William Harris tunnistas hiljem, et matš NSV Liiduga kurnas neid, nõudis mängijatelt niipalju jõudu, et seda ei jätkunud enam edaspidiseks esinemiseks.

TŠEHHOSLOVAKKIA—USA

7. veebruar. See päev oli hokisõpradele raputav, puistas pahu-pidi igasuguseid prognoose. Võiks isegi öelda, et sündis sensatsioon — Tsukisamo väljakul matšis Tšehhoslovakkia—USA.

Mis siis juhtus?

Aasta tagasi kaotas Tšehhoslovakkia Bernis USA-le 1:5. See oli tollal lihtsalt uskumatu lugu. Seda mäletasid vist kõik hokisõbrad, aga kaotajad iseäranis. Niisugust asja ei võinud tšehhid-slovakid lasta enam sündida. Aga ometi kordus ajalugu, vaatamata sellele, et Tšehhoslovakkia mänguklassi üleolekut ei saanud keegi eitada. USA väravale visati 81, Tšehhoslovakkia omale 33 korda. Ühendriikide puurivaht Michael Curran tõrjus 51-st väravani jõudnud pealeviskest 50. Jiří Holeček (mängis kaks kolmandikaega) ja Vladimir Dzurilla aga töötasid Tšehhoslovakkia väravas vähem-educalt. Holeček vahetatigi välja kahe esimese mängukolmandiku jooksul sisselastud pealevisete pärast. Ometi ei saanud neid kanda tema arvele, sest Kevin Ahearn, Craig Sarner ja Frank Sanders said rünnata väravat 5—6 meetrilt.

Tšehhoslovakkia hokimehed alustasid seda mängu väga agres-siivselt. Kui James McElmury neljandal minutil väljakult eemal-dati, avas Eduard Novak Tšehhoslovakkia konto — 1:0. Kuid teist väravat ei tulnud ega tulnud. Kuigi varsti olid nad jälle tänu

sellelesamale McElmuryle arvulises ülekaalus. Ebaõnnestumised justkui ärritasid Tšehhoslovakkia mehi ja nad tegid palju vigu. Üldse oli selles mängus meeste eemaldamist ohtrasti — kokku 28 minutiks.

Kuueteistkümnendal mänguminutil kaotas Tšehhoslovakkia väljakult korraga kaks meest — Karel Vohraliki ja Rudolf Tajnari. Mõistetavalt järgnes värav. Selle lõi USA meeskonna kapten Keith Christiansen.

Pärast vaheaega sattus karistuspingile üks ameeriklastest (Charles Brown), kuid Tšehhoslovakkia kuulsate edurivimeeste Vaclav Nedomansky, Ivan Hlinka ja Jiří Kochta pealevisked tõrjus Michael Curran edukalt. Ja siis ei jäänud muud üle, kui Tšehhoslovakkia kaitsjad otsustasid ründajatele appi minna ning näidata, kuidas väravat lüüakse. Läksid otsustavalt viskepositsioonidele... ja kahel korral said peaaegu samas karistatud.

Kevin Ahearn ja Craig Sarnier viskasid teise kolmandikaja keskel kumbki värava. Ja kui Tšehhoslovakkia meeskond jäi kolmandikaja lõpus järjekordselt neljakesi, tuli Sandersi viskest juba 4:1.

Viimasel kolmandikajal oli USA järgemööda neli minutit nelja mängijaga, aga värava maksis hoopis Stastny karistuspingile saatmine.

Niimoodi korduski uskumatu — Tšehhoslovakkia kaotas Ühendriikidele taas 1:5.

TŠEHOSLOVAKKIA—SOOME

Pärast Tšehhoslovakkia ja USA kohtumist, mis oli ka olümpia-turniiri suurim sensatsioon, suhtus Tšehhoslovakkia ajakirjandus skeptiliselt nii Richard Farda, Vaclav Nedomansky kui ka Josef Černý mängu. Justkui oleks meestel parem aeg möödas.

Oli ka teine vaatekoht: «Ameeriklased on muidugi meist nõrgemad, kuid nad on meile lihtsalt ebasobivad vastased, nii nagu näiteks soomlased rootslastele.»

Kõige paremini võis tuua asjasse selgust tegelikkus ise.

Soomlaste vastu alustasid tšehhid-slovakid ägedalt, ründasid peaaegu vahetpidamata. Mängust USA-ga oli tehtud ilmselt järeldusi, näiteks ümberpaigutusi edurivikolmikutes.

Soomlased olid eelmise päeva hilisõhtul kohtunud Poolaga. Kuigi vastane oli selgelt nõrgem (Soome võitis 5:1), väsitas see mäng neid ikka omajagu. Pärast seda jäi veel pikk tee Tsukisamost koju sõita. Magama saadi alles pärast südaöötundi. Järgmise päeva lõunatunnil aga ootas Soome hokimehi juba raske mäng. Seda alustades olid soomlased justkui veel unised, reageerisid kõige halvasti. Aga vastased kandsid nende elustamise eest hoolt. Niipea kui Farda ja Kochta kombinatsiooniga soomlaste kaitsest läbi murdsid ja 1:0 oma meeskonna ette viisid, tulidki põhjamaa-

lased ärkvele. Ja Soome meeskonna edurivi Mononen—Turunen—Repo hakkas nüüd omakorda häirima Dzurilla rahu.

Teisel kolmandikajal õnnestus Tšehhoslovakkia koondise kogenud kaptenil Josef Černyl (võistles neljandat korda olümpiaal!) lüüa mängu teine värav. Nüüd võis juba järeldada, et tšehhid-slovakid on ka oma enesekindluse taastanud.

Mononeni, Peltoneni ja Oksaneni visked ei jõudnud mitte kuidagi eesmärgile. Nende pingutustest oli kasu vaid niipalju, et Valtonen sai väravas vahepeal hinge tõmmata. 33. minutil tuli Ivan Hlinkalt kolmas värav ja Tšehhoslovakkia hakkas üha kindlamini mängu dikteerima. Lõpuvileks kasvas nende võiduseis 7:1-ni.

Tšehhid-slovakid olid jälle kõrget mänguklassi näidanud. Järelikult oli USA neile tõesti ebasobiv vastane.

Soomlaste kohta peab ütleva veel seda, et neil oli mõningal määral ka ebaõnne. Seesama võit eelmise päeva õhtul Poola üle, mis neilt jõudu ja uneaega röövis, põhjustas ka Soome koondise tugevaima kaitsemängija Juha Rantasila vigastuse ja rivist väljalangemise. See mõjutas põhjanaabrite esinemist järgmisteski kohtumistes. Tšehhoslovakkias poleks jõud üle käinud, aga ameeriklastega oleks võidud võidelda edukalt.

ROOTSI—POOLA

Paljusid hämmastas, et favoriidiks peetud rootslased mängisid autsaiderite vastu välja tagasihoidliku resultaadi 5:3. Poolakad tegutsesid seekord väljakul tõesti keskendunult. Aga võib veel oletada, et rootslased lihtsalt ei sundinud ennast. Pealegi olid nad pidevalt eduseisus. Tabloole tulid küllaltki kiiresti arvud 4:1 Rootsi kasuks. Teise kolmandikaja lõpus oli resultaat 5:2.

Pressikonverentsil tunnistas William Harris, et ta pole poiste mänguga rahul, et Rootsi võinuks võita mängu 10:1. Samas avaldas treener ka arvatava põhjuse:

«Meid väsitas väga mäng Nõukogude meeskonnaga. Pidin täna kaitsjale Östlingile puhkust andma.»

Tuli välja nii, et rootslased ei suutnudki enam oma löögijõudu taastada. Viik NSV Liidu meeskonnaga oli osutunud neile ülepingutuseks, see oli «Tre Kronorile» peaaegu nagu olümpiaturniiri finiš. Valmistas küll rõõmu nagu mingi eesmärgi saavutamine, aga kokkuvõttes oli see rõõm siiski enneaegne.

NSV LIIT—USA JA NSV LIIT—POOLA

Tšehhoslovakkia ja USA mäng kinnitas arvamusi, et kohtumist Ameerika hokimeestega ei või võtta kergelt ka NSV Liidu koondis. Et Tšehhoslovakkia kõrgeklassiline meeskond ei leidnud 60

minuti jooksul n.-ö. vastumürki, said ameeriklased sellest võidust täiendava moraalse laengu.

NSV Liidu treenerid tegid järelduse, et jõumängu tuleb USA-ga kohtudes võimalust mööda vältida. Vastaste mängumaneerile tuleb vastu seada kiirus, manööverdamine, hea koostöö, kiired söödud. Ameeriklaste rünnakukiirus aga on tarvis kustutada.

Mängu algus oli USA poolt siiski ähvardav. Nende viisik viskus kohe rünnakule ja oli võimalus ka värava löömiseks. Õnneks jäi see tulemata. NSV Liidu koondisel õnnestus pärast esimest vahetust mängu dikteerimine üle võtta. Ameeriklased ületasid Nõukogudemaa hokimehi küll jõumängus, kuid meie meeste tugevus avaldus olulisemas — pealevisetes. Ülekaal ilmnes nii nende arvulises suhtes (81:41) kui ka tabavuses. Michael Currani hea mäng väravas ei suutnud kuidagi päästa jänkisid suurest kaotusest — 2:7. Oma väravad saavutasid USA hokimehed alles viimasel mängukolmandikul, siis kui mängu saatus oli niisama hästi kui otsustatud.

Järgmine kohtumine Poolaga oli meie meeskonnale justkui hingetõmbeks. 9:3 — see oli ootuspärane tulemus. Poola väravavahidel Andrzej Tkaczil ja Walery Kosylil tuli pareerida 45 pealeviset.

Silma torkas ses mängus väikesekasvuline (167 sm) Valeri Harlamov, kes viskas kolm väravat ja oli veel ühe värava taganud söödu autoriks. Meie A-koosseis (Firsovi kolmik) võitis oma mikromatši 6:0, B oli võimeline tulemuseks 1:0, C-koosseis aga kaotas 2:3.

Kolmandal kolmandikajal otsiti uut varianti meeskonna koosseisus. Mišakov ja Šadrin vahetasid kohti, Vassiljev jäeti välja. Väljakule tuli tagasi Mihhailov, kes vahepeal vigastuse tõttu pealtvaatajapingil istus.

TŠEHHOSLOVAKKIA—ROOTSI

Rootslaste visadus avaldus taas mängus Tšehhoslovakkiaiga. Mängutulemus räägib järjekordselt, et kaks kõva kivi ei jahvata head jahu.

Nii esimene kui ka teine kolmandikaeg ei andnud siin üldse resultaati. 0:0.

Tšehhoslovakkia koondise treener Vladimir Kostka ütles pärast mängu pressikonverentsil:

«Me olime endi võidus veendunud. Oleme sel hooajal tihti rootslastega kohtunud. Peamisena pidasime silmas seda, et ei teeks vigu kaitses. Rünnakul lootsime edurivi improvisatsioonidele...»

Esialgu aga improviseerisid õnnestunumalt siiski rootslased. Dzurillal tuli mitmel korral raskes olukorras päästetööd teha.

Ka Tšehhoslovakkia hokimeestel läks korda mõni neile meelepärane kiirrünnak organiseerida. Ja ühel korral paistis värav

täiesti möödapääsmatuna, siis kui seda ründasid üheaegselt Nedomansky ja Jiří Holik. Imekombel suutis Holmqvist nende kombinatsiooni luhta ajada.

Kolmanda kolmandikaja seitsmendal minutil, kui Vladimir Martinec proovis Dzurilla puuri lähedal peatada litrit, tema hoki-kepp murdus. Litter pörkus Mats Lindhile ja see viskas värava 1:0.

Rootsi eduseis püsis kümme minutit. Mänguaega oli jäänud veel alla nelja minuti, kui tšehhidel-slovakkidel õnnestus seada jalule viik. Nedomansky spurtis ette ja seal õnnestus tal anda hea sööt Jaroslav Holikule, kes viskas ka värava.

Jäi mulje, et rootslased püüdsid nüüd hoida viiki. Neid oleks see rahuldanud. Mäng oligi juba lõpukorral. Kuid siis juhtus, et mängust eemaldati Lars-Erik Sjöberg. Tšehhoslovakkial tuli samas väljakule Jaroslav Holiku vahetus. Viisteist sekundit hoogsat mängu ja tema söödust viskas Horešovský 2:1. Nüüd jäi kohtumise lõpuni veel vähem kui poolteist minutit. Rootslasi ei aidanud enam ka see, et väravavaht mängust välja läks ja kuues mees ründajatele appi tuli...

Mängu kangelaseks loeti Jaroslav Holikut, kes viskas Tšehhoslovakkia esimese värava selles kohtumises ja andis õnnestunud söödu teise värava tarvis. Aga kas ikka kangelane või lihtsalt õnneseen? Ühel mehel lihtsalt läks takke...

Kõike võib seletada veel usutavamalt rootslaste vigadega. Näiteks võib ajada tulemuse «Tre Kronori» väravavahi Holmqvisti süüks. Viimased kolm minutit selles mängus oli ta väga ebakindel ja närviline ning muutis närviliseks rootslaste kogu kaitsemängu. Võib-olla piisas sellest samast, et võit muutus viigiks ja viik kaotuseks.

Pärast seda mängu jäi kuldmedalile veel kaks pretendent — NSV Liit 7 ja Tšehhoslovakkia 6 punktiga.

FINIŠ

Olümpiaturniir on lühike. Võrdleks seda veel kord sprindiga, mis ei luba hetkekski hingetõmbamist, komistamist, ei salli kõrvalevaatamist. Rootslastele näiteks piisas väravavahi tasakaalu-kaotusest lühikesel mänguperioodil ja kullale nad enam ei preteenderinud.

NSV Liidu meeskonnal oli saatust nüüd jälle enda kättes. Kõik otsustas nende mäng Tšehhoslovakkia vastu, muu enam ei lugenud. Nii võit kui viik andnuks kulla, kaotus hõbeda. Tšehhide-slovakkide jaoks aga eksisteeris mitu varianti. Oli isegi medalita jäämise oht: kui nende kaotuse kõrval rootslased oleksid võitnud soomlasi ning ameeriklased poolakaid. Poolakate kaotus oli ka tõenäoline. Küll aga võis eeldada, et soomlased võidavad rootslasi. Seda oli olümpiahooajal juba korduvalt kogetud. Sapporos seisis siiski nende võit küsimärgi all. Ebaõnn, meeste vigastused ja haigestu-

mised olid teinud oma töö ning viimase mängu võitmine poleks naganui soomlaste positsiooni enam parandanud. Aga samas teame, et naabrite, Soome ja Rootsi kohtumised on alati printsiipiaalsed: kes keda?

Rootslastele tähendanuks võit Soome üle, juhul kui NSV Liit alistab Tšehhoslovakkia, hõbemedalit. Kaotus viimases mängus neljandaks jäämist... Olukord nõudis kokkuvõtmist.

Rahul ja rahulikud võisid olla üksnes ameeriklased. Vähemalt pronksmedal, mis Williamson lubanud, oli neil nüüd niisama hästi kui käes. Paistis isegi hõbe.

Võistluste eelviimasel päeval oli üksainus mäng: USA—Poola. Ootuspäraselt said võidu ameeriklased, tulemusega 6:1. Nüüd jäi neil veel üle oodata, enda teha ei olnud enam midagi.

Viimane olümpiapäev algas Soome võiduga Rootsi üle. Mis sellest, et olümpiaturniiril polnud soomlastel enam midagi võita ega kaotada, kohtumist naabritega võeti ikka tõsiselt.

Skoor avati kolmandal mänguminutil. Heikki Järn viskas 1:0 Soome kasuks. Kolmandikaja lõpul kasutasid rootslased oma arvulist ülekaalu ja said ühtejärke kaks väravat. Ent teisel kolmandikajal seadis Juhani Tamminen jalule viigi (2:2). Veel kord viis Palmqvist Rootsi ette — 3:2.

Matši lõpukolmandikul, pärast poolte vahetust, tegid soomlased ootamatu spurdi: Keinonen viigistas seisu 3:3 ja Mononen viis arvulises ülekaalus olles Soome juhtima 4:3. Jäi mulje, et vist alles nüüd taipasid rootslased, mis neil mängus on. Lõpuminutitel toodi «Tre Kronori» väravavahi Holmqvisti asemele kuues väljakumängija. Kuid Valtoneni väravat siiski enam ei ohustatud, soomlased kaitsesid seda osavalt.

William Harris oli kõrbenud.

Tšehhoslovakkia meeskonda huvitas võistluspaika saabudes ennekõike midugi see, kuidas lõppes soomlaste ja rootslaste mäng. Sellepärast tuldi kodunt välja varem kui tavaliselt. Heameelega veenduti, et vähemalt pronks on taskus.

Tšehhoslovakkia hokimeeskonnal oli ka NSV Liidu alistamise kogemusi. MM-võistluste turniiril Šveitsis oli neil välja kujunenud korraga kolm õnnestunud edurivi. Sellest ajast peale polnud treenerid ründekolmikute koosseisudes olulisi muudatusi teinud. Üksnes pärast kaotust USA-le n.-ö. kohendati neid.

Tšehhoslovakkia treenerid Jaroslav Pittner ja Vladimir Kostka saatsid jälle kõigepealt selle kolmiku (eesotsas Jaroslav Holik), kes triumfeeris mängus Rootsiaga. Meie treenerid riskeerisid vastu saata kolmanda koosseisu, olgugi et see viisik (edurivijuht Mišakov) oli olnud ebakindel.

Rünnakuid alustasid tšehhid-slovakid ja näitasid ka kohe, et neil on tõsised kavatsused. Tretjakil meie väravas oli algul päris raske. Kuid ta tõestas, et nn. lähivõitluses talle Sapporo turniiril võrdset ei leidunud (üldse pareeris Tretjak 91,1% pealeviskeid ja oli väravavahtidest paremuselt neljas).

Meie treenerid kasutasid selles lõpumängus varem üksikasjaliselt läbimõeldud mänguplaani, mis oli iga edurivikolmiku jaoks konkreetset ette valmistatud. Üldine ülesanne kõigile oli aga tõsta tempot, sest meie hokimeeste kehaline ettevalmistus käis teadaolevalt üle ka tšehhide-slovakkide omast.

Mänguplaani viidi ellu tulemusrikkalt ja tarvidust taktika muutmiseks ei ilmnenu. Juba esimesel kolmandikajal saavutati edu. Nõukogude hokimehed osutusid veidi kiiremateks, veidi tugevamateks, veidi vastupidavamateks. Ja need «veidid» summeerusid väravataks.

Kuuendal mänguminutil avas NSV Liidu meeskond skoori. Värava viskas koondise debütant Blinov.

«Tundsin, et Volodja Petrov peab mulle söötma... Spurtisin kolmkümmend meetrit. Ja saingi õigeaegselt litri... Dzurilla ei jõudnud ennast veel tõrjumiseks valmis seada, kui litter oli juba väravas.»

14. minutil murdis vasakult äärelt läbi Mihhailov ja seis oli juba 2:0.

Teine mängukolmandik algas jälle Tšehhoslovakkia rünnakuga. Kuid NSV Liidu meeskond tegutses kaitses külmavereliselt ja ohtu see pealetulek ei kujutanud.

23. minutil tõrjus Dzurilla küll Firsovi viske, aga see maandus õhus ta õlale, sealt üles põrkudes seijale ja edasi väravasse. 3:0.

Pärast seda vahetati Dzurilla välja, väravasse asus Holeček.

NSV Liidu meeskond jätkas kindlalt. Peatselt õnnestus pealeviske Mišakovil ja seis oli juba 4:0.

Alles 39. minutil, teise kolmandikaja lõppedes õnnestus Martinecil esimene vastuvärav saavutada — 1:4.

Viimane kolmandikaeg. Teise värava löömiseega Tšehhoslovakkia poolt sai hakkama meeskonna kapten Černý. Ja seda NSV Liidu tugevaima viisiku vastu. Pärast matši tunnistasid meie mängijad, et see oli ka kõige raskem moment mängus. Mis sellest, et oldi edu-seisus 4:2. Mängu lõpuni jäi siis veel ligi 15 minutit.

50. minutil, kui Mišakov viskas viienda värava NSV Liidu kasuks, võidi juba rahuneda. Meie meeskonna kuldmedalivõidus polnud enam kahtlust.

Sellesama väravaga võitis ka Mišakov — võitis lõplikult asjatundjate tunnustuse. Varem oli kaheldud, kas ta on ikka koondise jaoks vääriline mees. Nüüd, viimases kohtumises veenis Mišakov kõiki otsustavalt.

Kuldmedal hokiturniirilt oli meie jaoks tore lõpp-punkt Sapporo talimängudele. NSV Liitu toodi ka XI taliolümpia viimane kuldmedal.

NSV Liidu hokikoondisel läks korda saavutada kolmas olümpia-võit järjest. Seejuures oli võit Sapporos ka ülekaalukas: neli võitu ja üks viik, samal ajal kui teised medalivõitjad kaotasid kaks mängu viiest.

*

NSV Liit võitis olümpia hokiturniiri. Võitis kolmandat korda järjest... Kõik tundub kõrvalseisjale lihtsa ja endastmõistetavana. Teisiti ei võikski nagu enam olla.

Millised on positsiooni loovutamise korral etteheited, ka seda oleme kogenud. Aga isegi olümpiavõidu puhul ei unustatud hokimängijaid kritiseerimast, näiteks Vitali Davõdovit ja Viktor Kuzkinit. Ometi täheldati samas, et vastaste kaitsjatest osutusid nad märgatavalt tugevamateks.

Ees sammuda ei ole kerge. See on küll austav, aga väga raske ülesanne. Kasutame seda rõhutamaks Arkadi Tšernõšovi sõnu:

«Mängijad kurdavad sageli, et me küll võitsime, aga teie muudkui nurisete... Kuid meil on austav ja raske missioon. Me samume eesotsas. Ja me ei tohi paigale jääda. Sellepärast nõunamegi mängijatelt enamat.»

Hoki progresseerub iga aastaga. Nelja-aastaselt ajavahemikul X—XI taliolümpiamängudeni toimunud muutused olid aga eriti silmatorkavad. Märgatavalt kasvas mängutempo. Tõusis spurdi- ja södukiirus, reaktsiooni- ja taktikaliste võtete rakendamise kiirus, pealevisete kiirus ja ootamatus, manööverdamise oskus.

Hokimängu arengu meisterlikkusest on lahutamatu sportlaste keheline ettevalmistus, selle pidev tõhustumine. Mängutempo tõus nõuab sportlastelt üha enam kiiruse arendamist ja tunduvalt suuremat vastupidavust kui näiteks Grenoble'i mängude päevil. Jõu arendamisest aga räägib juba see, et jõumängu rakendasid kõik olümpiakoondised. Mitte keegi ei öelnud sellest ära, kui seda oli tarvis meeskonna huvides.

Kõige märgatavamad muutused toimusidki kahte olümpiat lahutava nelja aasta vältel jõumängu näol. See on ennekõike seotud muidugi hoki võistlusmääruste muudatustega, mis lubasid jõumängu kogu väljaku ulatuses, ka vastase poolel. Sellest muutus võistlus jääll teravamaks ja jõulisemaks, mõnegi silmis tooremaks.

Jaapani keiser Hirohito, kes nägi Sapporos viibides esmakordselt elus hokimatši, olnud sellest šokeeritud. Jaapani rahvusliku olümpiakomitee liige prints Takeda ütles lehemeestele, et keiser olevat olnud haaratud USA ja Šveitsi mängust ja pikendanud oma jäähallis viibimist poole tunni võrra. Keiser avaldanud, et on vapustatud mängijate jõuvõtetest ja paneb imeks, miks seda sallitakse, kas sellela läbi ei saa. Mõnigi lehemees kasutas seda muljeteavaldust ironiseerimiseks. Meenutati näiteks, kuidas keiser liitus omal ajal Saksa natsidega ja oli kaasosaline nende kuritegudes, nüüd aga hämmeldus süütu hokimängu pärast...

Ainult asjatundmatu või pealiskaudne olümpiasündmuste jälgija võis väita, et hokiturniir oli vähehuvitav, midagi uut ei serveerinud. Selline spordisõber mõtles üksnes tulemustele, mis kokkuvõttes tõesti sensatsiooni ei tekitanud. Aga selgi alal võisime olla võlutud arengust, väsimatust võitlusest edasimineku pärast.

AJAVIITE- HARRASTUSTEST MÄNGUDE MÄNGUNI

LÖPPAKORD XI TALIMÄNGUDELE

Üksteist Sapporo võistluspäeva möödusid põnevusfilmi kiirusega, ei jätnud mahti meelisklusteks. Jälgisid pingsalt sündmuste ettekirjutamatut ja tihti väga ootamatut kulgu. Lahedam oli mõtetel jälle lõputseremoonia traditsiooniliste aktide aegu.

Kui Makomanai jäähalli sisenesid kõigi osavõtivate maade lippurid, kelleks olid paljudel juhtudel äsjased kangelased, võisid juba sõeluda oma tähelepanekuid nendest. Mõtted kandusid seejuures igaühe kodumaale, sellele rõõmule ja uhkusele, mida võidi tunda neil päevil ühes või teises maailmapaigas.

Kuigi olümpiamängude ametlikud paberid ei fikseerinud riikide üldist paremusjärjestust (ROK taunib seda), teadsid, et kogu ilmas tegeldakse ka medalite ja punktide kokkulugemisega. Ja polnud midugi Sapporoski teadmata, et maailma tugevaim talispordiriik on käesoleval ajal NSV Liit — Vjatšeslav Vedenini, Galina Kulakova, Irina Rodnina ja Aleksei Ulanovi, maailma tugevaimate hokimängijate, paljude-paljude imetlusväärsete sportlaste kodumaa.

Olümpial domineeris ka lõpetamisel üle kõige deviis: «Citius, altius, fortius!» See on püüdlus spordis, mis kõiki liidab. Tõesti, vastased ei tundu meile mõnikord vastastena isegi võistlusareenil. Tihti on nad olnud teineteisele treeningupartneriteks, ettevalmistuses on rakendatud üha enam ühe maa abi teisele, ei keelata

spordibaase ja inventari, ei öelda ära kogemuste vahetamisest ega treenerite abiks lähetamisest. Nii on kasvatatud ka endale konkurente. Kas ei taotle säärane tegevus lõppkokkuvõttes seda, et sporditipud püsiksid alati raskesti saavutatavatena, et nad säilitaksid oma praeguse võlu? ...

Nii arutades jõuad järelduseni: kokkuvõttes on sport ikka mäng.

Tulikirja, hümnide ja lippude heiskamisega lõputseremoonial rõhutati olümpia järjekestvust: Kreeka... Jaapan... Amecrika Ühendriigid... Sapporo järel oli võitnud Rahvusvaheliselt Olümpiakomiteelt õiguse järgmiste talimängude korraldamiseks Denver.

Aeglaselt-aeglaselt kustus tuli Makomanai staadioni tribüünide kohal kõrguvas urnis. Tohtu suur teleekraan projitseeris selle jäähalli, mis mahutas 9000 pealtvaatajat. Ainult 9000 osalejat... Ei, tänu televisioonile sai sellestki sündmusest osa kogu maailm.

Lõpp-punkti suurele peole panid jaapani koolilapsed võimlemis-harjutustega. Väljakule moodustusid elavad olümpiarõngad ja elavkirjas «SAYONARA» — «Nägemiseni»!

Hüvasti, Sapporo!

MÄNGUD JA HARRASTUSED, LAPSED JA TÄISKASVANUD

Osasaamise määr on suuresti vaimsest ja hingelisest rikkusest. Aga ometi tundsin, et kõige suuremad osasaajad on olümpial lapsed, kõigele avanevate silmade, kõigele avanevate meeltega, kõige vastuvõtlikumad kõigist peolistest. Võõrustajate järelkasv, Jaapani tulevik igatahes sai talimängude korraldamisest üksnes tulu, ainult võitis. Seda oli muidugi ammu taibatud — lapsi toodi võistlusi jälgima tihti tasuta, koolide kaupa, organiseeritult, ettevalmistatult. Sageli olid igaühel käes lipud, millele trükitud kõigi mängudest osavõtivate maailmamaade minilipud.

Täiskasvanud jaapanlased elasid oma kõige suuremale triumfile taliolümpiamängude ajaloos kaasa äärmiselt tagasihoidlikult. Otse jahmatamapanevalt peetult. Kes sõandaks öelda, et jaapanlastel jääb vajaka spordivaimustusest (veel vähem patriotismitundest) või asjatundlikkusest? Kuigi hinnanguandjais külalistes võib täheldada teinekord rumalat üleoleku- või ülekaemistõbe. Sapporos jäi muidu keevaliseks peetud spordipubliku käitumiseski peale jaapanlaste tunnete vaoshoidmise tava. Selles käitumisjoones oleme näinud ja näeme vist ikka ja alati kasvatatust.

Täiskasvanutest puudujäävat elevust ja peosuminat tekitasid tihti just lapsed. Aga nad löid ka laialdase vahetu kontakti külaliste ja võõrustajate vahel. Ajakirjanikenagi ei pääsenud me Sapporos näiteks autogrammide andmisest.

Olümpiaküla Makomanais oli alati piiratud autogrammikogujatest. Eeskätt lastest, keda saatsid vahel ka vanemad. Liigutav oli

laste haaratus sellest tegevusest, nende siiras rõõm ja tänuavaldused.

Kui väike kimonos poiss Yokoso-festivalil Rahvusvahelise Olümpiakomitee presidendile Avery Brundage'ile oli ulatanud lilled, tegi ta sügava jaapanipärase kummarduse. Külaline püüdis kättpidi tänada. See oli lapsele võõras žest, ebateadlikult ulatas ta lõpuks vasaku käe. Jäi mulje, et kätlemine on jaapanlastele üldiselt võõras komme. Aga kõikjal püüti kohaneda külaliste tavade-ga. Lapsi võib-olla isegi õpetati. Väikesed jaapanlased olid igatahes autogrammide saamisel ja märkide vahetamisel tähelepanu-äratavalt viksid kättpidi tänama. Kui mõni unustas, tuletas sõber kõrvalt müksuga meelde. Oli tunda, et see oli veel midagi har-jumatut.

Muidugi olid lapsed haaratud ka märkide kogumisest. Kuid märk maksab ikkagi raha ja siin oldi sõltuvad vanemaist. Kellel oli marke mütsi küljes vahetamiseks, tegi seda uhkelt: millist soovite? Vahetusväärtuste vaagimine oli lastele enamasti võõras. Omasuguste silmis aga oli välismaalase tähelepanu pälvinud kaas-lane kohe justkui auastme võrra tõusnud. Samas pakkusid mõned lapsed vahetuseks peaaegu mitte midagi väärt olevat kümnejeenist münti või šokolaadibatoonikest. Anna ära kas või kogu oma märke-gitagavara! Kui märkasin, et üks väike sõber šokolaadibatooni tundide viisi, sulamiseni käes veeretab ja süüa ei raatsinud, seal-juures rohkem mind kui võistlust jälgis, ei jäänud üle muud, kui veel üks märk loovutada.

Hämmastas laste ausus. Märgivahetusel oli üks minu suveniiri-dest lumme pudenenud. Poisid jooksid mulle mitusada meetrit järele, nad ei tahtnud seda nende silmis hinnalist leidu niisama omaks pidada.

Jäi meelde ka moment, kus sõandasid oma lihtsa märgi vastu soovida samasugust tagasihoidlikku, osutasidki sellele, vanemate soovitusel aga pakuti kõige paremat.

Meeles püsib samuti liigutav olümpiakülalistesse suhtumine Makomanai uisustaadioni tribüünil. Jaapani ema oma kolme-nelja-aastase lapsega sai vaevalt istet võtta, kui tüdruk palus avada käe-koti. Sealt tulid välja tema enda valmistatud paberlelud — suve-niirid, mida ta hakkas jagama võõramaalastele.

Olümpiaküla väravas oli ühel poisil käevangus kandekott täis jaapani käsitöönukke. Iga puunukuke ilusasti pakitud, igaihe ümber sedel ingliskeelse tekstiga: «Minu sõbrale... Hirohide Mae-dalt (12 aastat vana)...»

Olümpiareisilt koju jõudnud, küsiti kord, milline on minu enda silmis kõige armsam suveniir, mille kaugelt Jaapanimaalt kaasa tõin. Ei teadnudki kohe vastata. Vist kõiges jaapanlaste tehtus ja toodetus domineerib ilumeel, maitsekus. Meeldib näiteks väga nende teeserviis. Aga kõige sagedamini on hellitanud pilgud noid käsitöönukke. Küllap hetkede pärast, mida need meenutavad, kül-lap ka pühenduse pärast. Ja peenetundeliselt avaldatud salasoovi

pärast... Sedeli alumisele äärelle maalitud jaapani kirjatähtedest, mida ei oska järelegi teha, võis keeletundjate abiga dešifreerida Hirohide Maeda aadressi.

Agaga kõik see polnud ainult lapsi köitev tegevus, nende harrastus. Selleks on saadud eeskuju ja hoogu täiskasvanutelt. Autogrammide kogumine, eriti aga märkide vahetamine on laialt levinud ka sportlaste ja spordipubliku hulgas. Veel mõne aasta eest nägime internatsionaalse märgikollektsiooni kandjais pildistamisobjekte, veidrikke. Sapporos aga hakkas märkidega kirjutud müts või riietus silma juba sadade, sealhulgas tihti ka väarikate ja asjalike tegelaste juures.

Autogrammikogujate seas kohtab ikka ja jälle neid, kes valmistavad oma lemmikharrastusega endale originaalset suveniiri. Nii äratas ühel päeval olümpiavärvavas tähelepanu soliidne abielupaar. Naise kaunis roosa kimono oli juba äärest ääreni täis paksu viltpliatsiga kirjutatud autogramme, mees aga tõi juurde uusi sportlasi, kükitas maha ja hoidis kimonoserva kirjutamise tarvis trammis. Samal ajal tõdesid, et igasuguste maailma veidrustega jaapanlased siiski kaasa ei lähe.

Laste ja täiskasvanute harrastused on väga tihti kattuvad. Lapsed matkivad täiskasvanuid või täiskasvanud lapsi. Mängud ja harrastused viivad inimesi maailma eri paigust kontakti ulatuslikumalt ja paremini kui miski muu. Igasuguste ajaviiteharrastuste üle prevaleerib sport ja mängude mänguks on saanud olümpia.

Mõtmeid mängu, kas aruka või arutu ajaviitmise ümber pani liikuma ka olümpia kelgutamine. Eks ole kelgusõit meie silmis ikka veel rohkem liulaskmine, pigem laste lõbus meelelahutus kui mõni inimese võimete oskuslikku rakendamist nõudev spordiala.

Ent seesama kelgutamine jättis mulle (ka kolleegidele Lätist ja Gruusias) väga tugeva mulje. Esiteks muidugi uudsuse tõttu, sest varem polnud me ehsat kelgu- ja bobisõiduvõistlust veel näinud. Agaga imposantne oli ka kelguvõistluse miljöo õhtutundidel. Teine rahvuspargis vaatasid kahel tohutul mäenõlval üksteisele vastu eredalt valgustatud looklevad jäärennid. Taamal orus laius värvilistes tuledes Sapporo. Vaated olid ülevad. Leidsid, et niisugused looduslikult kaunid mäed on miljonilinnale toredaks ehteks, rikkuseks.

Piki lookleva kelgurenni äärset rada ja lumetrepistikku märke tõustes pani hoolikalt tehtud liutee kõige selle juurde kuuluvaga mind omakorda pead vangutama: milline luksus! Esmajärjekorras 1140 m pikk paks betoonrenn ise, mille kõrgus kurvides üle kolme meetri. Ka jäävalamine rennis, eriti selle külgedel pole sugugi lihtne liutee tegemine. Kaitseks tuisu ja koheva lume eest olid raja kõrval suured läbipaistvad esriided nagu kardinad, mis võistluse ajaks kokku tõmmati. Pealtvaatajate kelgurenni sattumist vältisid aga bambusaiad. Üha juurde tuleva lume tõttu oli harjade ja luudadega ametis sadakond meest. Kõik muidugi nägusas spetsiaalriietuses, igaühel jalas naelsaapad, et vältida soovimatut liu-

laskmist. (Üldse tuli korraldajail valmistada spetsiaaltalverie-tust ligi kahekümne eri näidise järgi 28 000 inimesele, kellest 10 000 teenindasid olümpiavõistlusi, 18 000 kandsid või saatsid olümpiatuld.)

Kelgusõidul oli ka põnevust. Käänukohtades paiskusid sõitjad kelkudega üles renniservale ja pealtvaatajana pigistasid tahtma-tult silmad kinni, nii ligi oli mõnelegi võistlejale väljasõiduoh-t kurvile järgnevas langusosas. Omajagu põnev oli ka võistlus sekundikümnendike ja -sajandike pärast, mis kajastus koheselt tribüünidele ja paljudele rajajäärsetele vaateplatvormidele paist-nud elektritabloolt — küll trassil oleva võistleja jooksva aja, küll järjest uueneva paremastabeli näol.

Pälvis imetlust sportlaste meisterlikkus siingi, ennekõike häm-mastas reageerimisvastupidavus kestva pinge seisundis. Aga aru-tult kalliks, luksuslikuks liulaskmiseks jäi kelgu- ja bobisõit mu silmis kokkuvõttes ikkagi. Kui veel arvestada, et need kelgu- ja bobirennid tehti ainult olümpia tarvis, et neid hiljem ei lähe enam kellelegi vaja, et need lõhutakse ja korraldajatel tuleb taastada loodus endisel kujul, istutada tagasi kõrvaldatud puud: Ja kui uskuda olümpiabülletääni, läks bobiraja valmistamine üksi maksma 1 400 000 dollarit. Seda ekspluateeriti koos treeningsõi-tudega 280 minutit, järelikult iga minuti pärast kulutati 5000 dol-larit. Aga lõpuks läks rohkem kui miljon maksma veel renni lam-mutamisel!... Niisiis võib ka tõemeeli püstitada küsimuse: kas mõttekas või mõttetu luksus? Ongi olnud juba vaagimisel, kas bobisõitu üldse jätta talimängude kavva. Rahvusvahelise Olümpia-komitee toonane president Avery Brundage on ajakirjanduse and-metel öelnud: «Et kogu maailmas on üldse ainult 200—300 bobisõitjat ja spetsiaalsed bobirajad maksavad liiga palju, tuleb selle küsimusega tegelda tõsiselt.»

INTERNATSIONAALNE JA RAHVUSLIK

Olümpia on internatsionaalne, rahvaid lähendav üritus. Liida-vad olümpialiikumise üllad ideed, üldine haaratus ausast sportli-kust võistlusest, üldine vaimustumine parimate saavutustest ning ühtedest ja samadest sportlaseisiksustest. Neil puhkudel unusta-takse päritolu, poliitilised tõekspidamised, rassiline kuuluvus, klassivahed ja muud inimesi eraldavad barjäärid. Näiteks Vjatšes-lav Vedenini saavutusi pärjav esinemine teatesuusatamises, tema tahteküllus ei jätnud ükskõikseks läänemaailma ajakirjanikkegi. Ard Schenk jälle pani kõiki end imetlema oma üleoleku ulatusega. Ühtlasi oli see krooniks hollandlaste saavutustele uisutamises. Taliolümpia mitteametlikus kokkuvõttes tagasid need Hollandile neljanda koha. Olümpial ja spordis võivad järelikult olla suured ka väikesed rahvad. Vedeninist aga said patriotismitundele ülen-dust veel laiemad hulgad meie suurel Nõukogudemaal. Ning täht-

susetu pole meile ka medalite ja punktide lugemine, mis NSV Liidule ülekaaluka esikoha annab.

Tee mis tahad, olümpiamängud on ka sügavalt rahvuslikud peod. Ei usu, et ROK-i mõnedel tegelastel õnnestub teoks teha oma tahtmine: kaotada mängudelt rahvuslipud ja -hümnid. Aga ka sel juhul jääks olümpialastele ikkagi rahvuslik riietus, päritojutunnused, rahvustunne . . . Igaüks tunneb end olümpial oma rahva, oma linna, oma kollektiivi esindajana.

Liigutav ja lahutamatu suurvõistluste pildist on kaasmaalaste moraalne toetus, sportlaste esinemisele kaasaelamine. Kui mitmed austerlastest olümpiavõistlejad tulid omavalmistatud loosungiga naiste iluuisutamise vabakava jälgima, oma Trixit toetama ja lootusetult Makomanai jääpalee uste taga sisselaskmist mangusid (jaapanlastest uksevalvurid olid viisakad, aga ka jaapanlikult pedantsed ja ranged — sellistes võistluskohtades nõuti osavõtjatelki piletit), tärkas kaastunne: olla olümpial ja mitte kaasa elada Austria ainsale kullavõidule Sapporos — see oli neile korvamatu kaotus.

Turistidegruppide kaasaelamises olümpiaheitlustele tajusid tihti ülepingutatust. Kah mõistetakse ju kohustust olla väljas mitme eest. Ent ebaehtsuse noodid hõiskamises reedavad end.

Nähtud suurvõistlused pole möödunud hulki haarava ehtsa vaimustuspuhanguta. On olnud hetki, kus paljud inimesed on olnud suurest kaasaelamisrõõmest minestamise piiril. Meenub, kuidas Livio Berruti võit Foro Olimpicol vallandas itaallaste temperamendi. Mexicos paisutas jälle kaasmaalaste tundeid Juan Martinezi ja Jose Pedraza esinemine. Suusatamise MM-võistlused Holmenkollenis muutusid tõeliseks rahvapeoks tänu Björn Wirkola ja Gjermund Eggeni korduvatele võitudele. Soome spordipublik tegi katarsise läbi Helsingi EM-võistlustel tänu Juha Väätäinele . . . Neil puhkudel tajume sporti kätketud laengu ja selle toime hämmastavat tugevust.

Niisuguste momentideta polekski olümpia nagu olümpia, suurvõistlus tõeliselt suur võistlus. Heameelega järeldad, et peokorraldajad saavad sel viisil teenitud tasu, mis kulud ja vaeva heastab.

Ka jaapanlastele tuli selline tasu — Kasaya, Konno ja Aochi kolmikvõidu näol taliolümpia ühel kõige köitvamal alal. Kasaya võitu teati oodata. Sellepärast planeeritigi hüppevõistlus 90 m mäelt 11. veebruarile, jaapanlaste rahvuspühale. Aga sport on sport. Esimene hüppevõistlus 70 m mäelt tõi peoperemeestele üle ootuste palju; teine, milleks pinge just üles kruvitud, ootamatult vähe.

Jaapanlaste rõõm, nagu juba varem öeldud, ei väljendunud triumfipäeval sugugi ootuspäraselt. Seda siiski ainult vähiku silmis, kel polnud õiget ettekujutust selle saarerahva tunnete vaoshoitmise tavast ja kes oli harjunud niisugustel puhkudel ovatsioonide ja ohjeldamatute tunde pursetega.

Küllap oli kaotuspäeval suur jaapanlaste pettumuski, see aga väljendus üksnes mitmekümne tuhande inimese tahtmatus ohkes. Siiski, ka järgnevas seljapööramises võistluspaigale.

Tugev pettumus tabas jaapanlasi veel kiiruisutamisvõistlustel, kus oli samuti alust edu loota.

Tagantjärele mõeldes jääb jaapanlaste käitumise juurde ka pretensioonikust. Pealegi teame, et suurrahvana pretendeerivad jaapanlased enamale kõiges ja kõikjal. Kui mõttearendamises veel edasi minna, võib pealtvaatajaskonna vaimustumisest, mis paljudel juhtudel on olnud liigutav, saada järelikult ka šovinismi avaldus. Igal asjal on kaks otsa, igal medalil kaks külge...

Olümpia viie rõnga kõrval kohtame mängude embleemil peoperemeeste rahvussümbolit. Olümpia rahvaid liitva ideega on olnud ikka liidus ka korraldajate pakutav rahvuslik taust, nende rahvuskultuur (lõpuks ikkagi maailmakultuuri osa). See on mängu ainult rikastanud. Meenutame, et itaallased viisid paljud võistlusalad oskuslikult Rooma antiiksete kulsside vahele. Ja pälvivid külaliste tunnustust, ROK-i erilist heakskiitu. Mehhiko oli tänu Lääne filmidele muutunud maailma silmis eksootiliseks eldoradoks, kauboide maaks. Aga olümpia korraldajad andsid jälle eluõiguse laialdasele kultuuriolümpiale, sidusid mängudega oma eelkäijate rikka kultuuripärandi tutvustamise, avasid antropoloogiamuuseumi, tõid maailma ette Teotihuacani oma imposantsete püramiididega, viisid siin vanu rituaale meenutavalt läbi olümpiatule vastuvõtu tseremonia... ja piidlesid uhkustundega imetlevaid külalisi. Juba Teotihuacanis mängude eelõhtul väljendus olümpiaperemeeste rahvusliku enesetunde tohutu tõus. Juba siin, mitte staadionil, sündis rahvahulki haaranud patriootiline skandering: «Ra-ra-ra, Me-xi-co!...»

Jaapanlased täiendasid Sapporo mängu rikkaliku kultuuriprogrammiga. Pakuti vaadata näitusi, kuulata kontserte, jälgida teatritendusi. Ja aina rahvuslikku. Ühel õhtul esines kabukiteater, teisel toodi lavale *no* ja *kyogen*. Pikad monoloogid ja dialoogid, vanaaegne riietus, teatraalne või arhailine rääkimisviis, meesnäitlejad kõigis osades, napp dekoratsioon traditsioonilise männi kujutisega... Imestad, et jaapanlane leiab aega selliste moe- ja arenguvoolusid ignoreerivate etenduste jälgimiseks ka temporikkas ja paljupakkuvast tänapäevas, ajajärgul, mil peaaegu igas kodus on värviteleviisor ja vaadata mitu programmi. Olümpiakülalistele rahvuslikku pakkudes polnud siinmail vaja pingutusi ja erikulutusi. Jaapanlased on maailma arenguga sammu pidades ja modernset haarates säilitanud hästi oma tavasid, oma kultuuri. See on maailma silmis kadestamist vääriv. Selles iseendaks jäämisestki avaldub saarerahva tugevus.

Võinuks oletada, et kimonokandjaid oli Sapporos ohtralt olümpia tõttu. Ei, jaapani naised pöörduvad üha rohkem tagasi selle riietuse juurde. Igas suuremas kaubamajas on rahvusliku riietuse korrus, ja alati võis seal näha ostjaid.

Jaapanlane säilitab oma vähenõudlikke eluviise ja spartalikku kasvatust isegi jõukuse juures. Kodudes istutakse ja magatakse tatamitel (1,5-m² mattidel), ei aeta taga luksuslikku toasisustust. Pakasekraadidegagi riietuti Sapporos kergelt, käidi massiliselt paljapäi, sallita; kimonokandjad olid paljasääri, isegi lumel liiguti lahtistes taldkingades.

Tavaks on saanud suurvõistlustel banketid pressimeestele ja olümpiakomitee tegelastele. Uute hotellide ühendatavad banketisaalid võtsid korraga lahedalt vastu tuhandeid külalisi (akrediteeritud välismaa ajakirjanikke üksi oli tuhande ringis). Siingi pakuti ohtralt rahvuslikku. Kimonos muusikud esitasid kotodel, jaapanipärastel keelpillidel idamaiseid meloodiaid, nägime vanu templitantsu. Laudu kaunistas juba toitude kujundus ise. (Tohutu suured krabid ja kalad ning pörsad säilitasid serverituna muide oma loomuliku väljanägemise.) Aga ka ikebanad olid imetlemiseks. Ja keset saali tõmbasid endale tähelepanu suured karukujud (mesikäppa tuntakse Hokkaido sümbolina). Seinte ääres valmisid otse külaliste silme all soojad rahvusroad: *oden*, *tempura*, *yakitori* ... paneeritud kala või krabi kas riisiga või ilma, pannil või varda otsas. Kõige selle juurde kuulus veel pulkadega söömise lõbu.

Saket, jaapani kuulsat riisiviina, mil kraade alla 20, pakuti puutoobrist, tõsteti puukopaga ja joodi puukastikestest. Kõik need olid värvimata ja peitsimata, kaunistatud põletatud ornamendiga.

Banketilauad polnud lookas üksnes rahvustoitudest, vaid ka mujal maailmas tuntud hõrgutistest ja vägijookidest.

Alkoholi üle ei valitse Jaapanis keeluseadus ja see on suhteliselt odav. Aga selle eest minevat alkoholiuimas tänaval tuigerdamine maksma niivõrd palju, et kergemeelsust annab katta. Tagantjärele kahetsemist igatahes välditakse.

KAS MITTE LIIALDUSED?

Esitlenud end Hokkaido kubernerile, kuberneriprouale, Sapporo linnapeale või teistele peoperemeestele ja sisenenud banketisaali, lummas pidulikkus vist kõiki: sajad külluslikult kaetud laud võbiseva künlatule ja ikebanadega; iga laua juures valvelseisus kena näitsik ja noormees; avarat ruumi täitmas õrnad kotohelid. Jaapanipärased sügavad kummardused. Kui panid ringi liikudes, vesteldes või mõnd hõrgutist valides veel suu juurde tõstmata viskiklaasi või tühjendamata toidutaldriku hetkeks kõrvale, oli see viidud ja sulle pakuti uut. Kõiki 76 eri rooga ei jõudnud loomulikult proovida. Tekkis tunne, et oled ülikute peol, et Jaapan on rikas keisririik.

Niisuguseid, seninähtuid ületavaid bankette oli jaapanlaste meie tarvis rohkem kui üks-kaks (lõpubankett haaras ka sportlasi). Külluslikke pidusid tuhandetele korraldasid Sapporos veel München, Denver, Montreal, Falun, St. Moritz, Oberstdorf ... Kas

mitte ülearuselt? Kellele olid need vajalikud? Ennekõike vist peoperemeestele — enesetunde tõstmiseks.

Samal ajal kohtasime kõikjal jaapanlaste lihtsust, vähenõudlikkust, mitte kusagil mingit praalimist.

Teame, et Jaapan on maailma võimsamaid tööstusriike, et ta vallutab maailmaturgu paljudes harudes. Isegi piasjade tootmisele oskab tähelepanu pöörata. Mäletan, kuidas laevareisil kuude kuningriiki ostis üks reisikaaslane suveniirideks pealinnade sümboolseid võtmeid. Hiljem näitas ta uhkustundega oma kollektsiooni ja pettus, kui osutasime peenikesele kirjale nende mälestusesemete servas: «Made in Japan».

Teame, et Jaapan rakendab ka võõraid ajusid (patentide ostmise teel), toodab odavalt ja paiskab toodetu kiirelt maailmaturule. Jaapan oskab kaubelda.

Nipponimaa on oma kiire majandusliku tõusuga andnud õppetunni, mida võib saavutada ennastsalgava püüdmise, vähenõudlikkuse ja distsiplineeritusega.

Tokio Olümpiastaadioni külastamisel küsis üks NSV Liidu ajakirjanikke muu hulgas: «Kuidas käituvad jaapanlased jalgpallivõistlustel, kui kohtunik teeb ühele või teisele poolele ülekohut?» Vastati, et rahul ei olda, aga lärmi ka ei lööda, skandaali pole veel olnud.

Jaapanlane talub palju. Streigid mööduvat siin tavaliselt vaikselt, mõõdukad nõudmised rahuldatakse. Jaapanlased ei vahetavat naljalt töökohta, jäävat ühele ettevõttele truuks kogu eluks. Ja kui teevad tööd, siis andumusega, rakendavad kogu oskuse ja võimed. Seda võisime kogeda korduvalt.

Mitmed Jaapani suured ettevõtted toetasid olümpiat, võtsid sellest nii või teisiti osa. Kandsid kulusid, aga lõikasid ka kasu. Näiteks kellafirma «Seiko» kulutas miljoneid ja asendas Sapporos väga edukalt Šveitsi firmat «Longines». Aga ta tegi tehniliste täiustuste rakendamisega endale ka head nime, sai tellimisi Pan Ameerika mängude ja teiste spordisuurürituste teenindamiseks.

Tokio põhilisi olümpiaehitisi külastades kogesime, et kõik need pole enam leidnud maksimaalset rakendust (olümpiastaadionist oli saanud muide golfitreeningu paik) ja ühe kolmandiku hooldamiskuludest kannab riik. Umbes samasugune saatus tabab Sapporo olümpiabaase.

Ühel pool näeme inimeste tervist tapvat vaeva väärtuste loomisel, teisel pool pillavat ümberkäimist kõigega. Ja see paneb veel kord mõtlema igasuguse luksuslikkuse üle olümpial üldse.

Me vajame muidugi pidupäevi, argiseid tegemisi hingestavaid sündmusi ja mitmesuguseid saavutuste demonstreerimisi näitamaks, milleks ollakse suutelised. Aga tundub, et üsna arukalt on püstitatud (juba aastate eest) ka küsimus: kas pole olümpiatel toretsemisega liiale mindud? Tõesti, kas peavad laudad lookas olema (otseses ja ülekantud tähenduses). Pidud — eriti olümpia — võib olla suursugune selletagi.

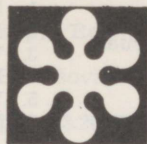
Ja kas on tõepoolest ikka vaja bobisõitu taliolümpia kavva? Programmid on pidevalt paisunud. Ujumisalade arvu suurendamisega suveolümpial mindi täiesti liiale (hiljutise 13 asemel oli Mexicos 29 ala)? Kas pole asjade kulgu ebasoovitavalt mõjutanud ühtede ja teiste rahvuslikud huvid? Kas on vaja täiendavalt juurde maailmameistrivõistlusi (ka ujumises hakatakse nüüd neid pidama)? Kui midagi niisugust toimuks kergejõustikus, kaotaks olümpia juba oma kaalukuse. Arvan, et taliolümpia tundub allajäämine suveolümpiale on mingil määral tingitud ka maailmameistrivõistluste rohkusest talialadel. Tagantjärele ei näe just suurt vahet (ja ega seda tavaliselt tehtagi) olümpia- ja MM-võitude suusatamises, hokis, iluuisutamises...

On õigust ka nendel, kes väidavad, et alade ja võistluste rohkus pakub stiimuleid enamatele. Spordiharrastus ju üha laieneb ja tiheneb. Aga rohkem väljajagamisel tiitlite kaal langeb. (Tõsi, jääb siiski veel asjatundlik avalik arvamus, mis ise selekteerib kaalukad spordialad, ehtsad ja *quasi*-tšempionid.)

Sport ja olümpia kuuluvad kogu maailmale, kogu inimkonnale ja selle väärtusega tuleb ümber käia ikkagi arukalt, ratsionaalselt, mitte lastes end mõjutada ühtede või teiste riikide ja rahvuste või kildkondade kitsastest huvidest.

Ka maailma spordil on kutsutud ja seatud, kõike korraldavad pead ja käed eesotsas Rahvusvahelise Olümpiakomiteega. Iga-sugused võitlemised ja sellest tulenevad pendeldamised on paratamatud. Aga loodame, et olümpialaev püsib ikka kursil.

XI
TALIOLÜMPIA-
MÄNGUDE
TULEMUSED

MURDMAASUUSATAMINE

Mehed

15 km

Makomanai, 7. veebruar.
62 osavõtjat.

1. Sven-Åke Lundbäck, Rootsi	45.28,24
2. Fjodor Simašov; NSV Liit	46.00,84
3. Ivar Formo, Norra	46.02,68
4. Juha Mieto, Soome	46.02,74
5. Juri Skobov, NSV Liit	46.04,59
6. Axel Lesser, Saksa DV	46.17,01

7. Walter Demel, Saksa FV 46.17,36, 8. Gunnar Larsson, Rootsi 46.23,29,
9. Oddvar Brå, Norra 46.25,88, 10. Osmo Karjalainen, Soome 46.27,51,
12. Vladimir Voronkov, NSV Liit 46.33,43, 16. Valeri Tarakanov, NSV Liit
46.48,32.

30 km

Makomanai, 4. veebruar.
59 osavõtjat.

1. Vjatšeslav Vedenin, NSV Liit	1:36.31,15
2. Pål Tyldum, Norra	1:37.25,30
3. Johannes Harviken, Norra	1:37.32,44
4. Gunnar Larsson, Rootsi	1:37.33,72
5. Walter Demel, Saksa FV	1:37.45,53
6. Fjodor Simašov, NSV Liit	1:38.22,50

7. Alois Kälin, Šveits 1:38.40,72, 8. Gert-Dietmar Klause, Saksa DV 1:39.15,54,
9. Stanislav Henych, Tšehhoslovakkia 1:39.24,29, 10. Gerhard Gehring,
Saksa FV 1:39.44,47, 15. Juri Skobov, NSV Liit 1:40.18,70, 16. Vladimir Dolga-
nov, NSV Liit 1:40.48,85.

50 km	1. Pål Tyldum, Norra	2:43.14,75
Makomanai, 10. veebruar.	2. Magne Myrmo, Norra	2:43.29,45
40 osavõtjat.	3. Vjatšeslav Vedenin, NSV Liit	2:44.00,19
	4. Reidar Hjerme stad, Norra	2:44.14,51
	5. Walter Demel, Saksa FV	2:44.32,67
	6. Werner Geeser, Šveits	2:44.34,13

7. Lars-Arne Bölling, Rootsi 2:45.06,80, 8. Fjodor Simašov, NSV Liit 2:45.08,93, 9. Gert-Dietmar Klause, Saksa DV 2:46.17,43, 10. Ole Ellefsäter, Norra 2:46.46,94, 15. Ivan Pronin, NSV Liit 2:49.45,59, 17. Ivan Garanin, NSV Liit 2:50.00,78.

4×10 km	1. NSV Liit (Vladimir Voronkov, Juri Skobov, Fjodor Simašov, Vjatšeslav Vedenin)	2:04.47,94
Makomanai, 13. veebruar.	2. Norra (Oddvar Brå, Pål Tyldum, Ivar Formo, Johannes Harviken)	2:04.57,06
13 meeskonda.	3. Šveits (Alfred Kälin, Albert Giger, Alois Kälin, Eduard Hauser)	2:07.00,06
	4. Rootsi (Thomas Magnusson, Lars-Göran Åslund, Gunnar Larsson, Sven-Åke Lunbäck)	2:07.03,60
	5. Soome (Hannu Taipale, Juha Mieto, Juhani Repo, Osmo Karjalainen)	2:07.50,19
	6. Saksa DV (Gerd Hessler, Axel Lesser, Gerhard Grimmer, Gert-Dietmar Klause)	2:10.03,73
	7. Saksa FV 2:10.42,85, 8. Tšehhoslovakkia 2:11.27,55, 9. Itaalia 2:12.07,11, 10. Jaapan 2:13.59,14.	

Naised

5 km	1. Galina Kulakova, NSV Liit	17.00,50
	2. Marjatta Kajosmaa, Soome	17.05,50
Makomanai, 9. veebruar.	3. Helena Šikolova, Tšehhoslovakkia	17.07,32
43 osavõtjat.	4. Alevtina Oljunina, NSV Liit	17.07,40
	5. Hilikka Kuntola, Soome	17.11,67
	6. Ljubov Muhhatšova, NSV Liit	17.12,08
	7. Berit Lammedal, Norra 17.16,79, 8. Aslaug Dahl, Norra 17.17,49, 9. Helena Takalo, Soome 17.21,39, 10. Niina Fjodorova, NSV Liit 17.25,62.	

10 km	1. Galina Kulakova, NSV Liit	34.17,82
	2. Alevtina Oljunina, NSV Liit	34.54,11
Makomanai, 6. veebruar.	3. Marjatta Kajosmaa, Soome	34.56,45
42 osavõtjat.	4. Ljubov Muhhatšova, NSV Liit	34.56,56
	5. Helena Takalo, Soome	35.06,34
	6. Aslaug Dahl, Norra	35.18,84
	7. Helena Šikolova, Tšehhoslovakkia 35.29,33, 8. Hilikka Kuntola, Soome 35.36,71, 9. Renate Fischer, Saksa DV 35.46,96, 10. Niina Še balina, NSV Liit 35.54,59.	

3×5 km	1. NSV Liit (Ljubov Muhhatšova, Alevtina Oljunina, Galina Kulakova)	48.46,15
Makomanai, 12. veebruar.	2. Soome (Helena Takalo, Hilikka Kuntola, Marjatta Kajosmaa)	49.19,37
11 naiskonda.	3. Norra (Inger Aufles, Aslaug Dahl, Berit Lammedal)	49.51,49
	4. Saksa FV (Monika Mirklas, Ingrid Rothfuss, Michaela Endler)	50.25,61

5. Saksa DV (Gabriele Haupt, Renate Fischer, Anna Unger) 50.28,45
 6. Tšehhoslovakkia (Alena Bartošova, Helena Šikolova, Milena Cillerova) 51.16,16
 7. Poola 51.49,13, 8. Rootsi 51.51,84, 9. Jaapan 53.20,75, 10. Kanada 53.37,82.

SUUSAHÜPPED

70 m mäelt	1. Yukio Kasaya, Jaapan	244,2 (84+79 m)
Miyanomori,	2. Agitsugu Konno, Jaapan	234,6 (82,5+79 m)
6. veebruar,	3. Selji Aochi, Jaapan	229,5 (83,5+77,5 m)
56 osavõtjat.	4. Ingolf Mork, Norra	225,5 (78+78 m)
	5. Jiři Raška, Tšehhoslovakkia	224,8 (78,5+78 m)
	6. Wojciech Fortuna, Poola	222,0 (82+76,5 m)

7. Gari Napalkov, NSV Liit 220,2 (79,5+76 m), 8. Karel Kodejška, Tšehhoslovakkia 220,2 (80+75,5 m), 9. Koba Tsakadze, NSV Liit 219,9 (77,5+77,5 m), 10. Peter Stefancič, Jugoslaavia 218,1 (77+77,5 m), 20. Juri Kalinin, NSV Liit 211,6 (78,5+73,5 m), 21. Anatoli Žeglanov, NSV Liit 210,0 (73,5+75 m).

90 m mäelt	1. Wojciech Fortuna, Poola	219,9 (111+87,5 m)
Okurayama,	2. Walter Steiner, Šveits	219,8 (94+103 m)
11. veebruar,	3. Rainer Schmidt, Saksa DV	219,3 (98,5+101 m)
52 osavõtjat.	4. Tauno Käyhkö, Soome	219,2 (95+100,5 m)
	5. Manfred Wolf, Saksa DV	215,1 (107+89,5 m)
	6. Gari Napalkov, NSV Liit	210,1 (99,5+92 m)

7. Yukio Kasaya, Jaapan 209,4 (106+85 m), 8. Danilo Pudgar, Jugoslaavia 206,0 (92,5+97,5 m), 9. Esko Rautionaho, Soome 205,8 (93+99 m), 10. Jiři Raška, Tšehhoslovakkia 204,7 (99+89 m), 21. Sergei Janin, NSV Liit 181,4 (89+87 m), 32. Anatoli Žeglanov, NSV Liit 170,7 (80,5+90 m), 35. Koba Tsakadze, NSV Liit 165,2 (93+90 m).

KAHEVÖISTLUS

Miyanomori ja Makomanai, 4. ja 5. veebruar. 40 osavõtjat.

1. Ulrich Wehling, Saksa DV	413,340	200,900	(4.)+212,440	(3.)
2. Rauno Miettinen, Soome	405,505	210,000	(2.)+195,505	(15.)
3. Karl-Heinz Luck, Saksa DV	398,800	178,800	(17.)+220,000	(1.)
4. Erkki Kilpinen, Soome	391,345	185,000	(9.)+206,845	(4.)
5. Yuji Katsuro, Jaapan	390,200	195,100	(6.)+195,100	(18.)
6. Tomaš Kučera, Tšehhoslovakkia	387,935	191,800	(7.)+196,135	(14.)

7. Aleksandr Nossov, NSV Liit 387,730, 8. Kåre Olav Berg, Norra 384,800, 9. Günter Deckert, Saksa DV 382,970, 10. Ralph Pöhland, Saksa FV 381,195, 11. Mihhail Artjuhov, NSV Liit 380,185, 22. Anatoli Zaitsev, NSV Liit 362,475, 29. Vjatseslav Drjagin, NSV Liit 347,525.

LASKESUUSATAMINE

20 km	1. Magnar Solberg, Norra	1:15.55,50	(2)
Makomanai, 9. veebruar.	2. Hansjörg Knauthe, Saksa DV	1:16.07,60	(1)
53 osavõtjat.	3. Lars-Göran Arvidsson, Rootsi	1:16.27,03	(2)
(Sulgudes trahviminutid.)	4. Aleksandr Tihhonov, NSV Liit	1:16.48,65	(4)
	5. Yrjö Salpakari, Soome	1:16.51,43	(2)
	6. Esko Saira, Soome	1:17.34,80	(5)

7. Viktor Mamatov, NSV Liit 1:18.16,26 (2), 8. Tor Svendsberget, Norra 1:18.26,54 (3), 9. Aleksandr Klima, Poola 1:19.00,86 (2), 10. Daniel Claudon, Prantsusmaa 1:19.14,67 (1), 12. Ivan Bjakov, NSV Liit 1:20.42,78 (3), 19. Rin-
nat Safin, NSV Liit 1:22.22,59 (7).

4×7,5 km

Makomanai,	1. NSV Liit (Aleksandr Tihonov, Rinnat Safin, Ivan Bjakov, Viktor Mamatov)	1:51.44,92
11. veebruar.	2. Soome (Esko Saira, Juhani Suutarinen, Heikki Ikola, Mauri Röppänen)	1:54.37,25
13 meeskonda.	3. Saksa DV (Hansjörg Knauth, Joachim Meischner, Dieter Speer, Horst Koschka)	1:54.57,67
	4. Norra (Tor Svendsberget, Kåre Hovda, Ivar Nordkild, Magnar Solberg)	1:56.24,41
	5. Rootsi (Lars-Göran Arvidsson, Olle Petrusson, Torsten Wadman, Holmfrid Olsson)	1:56.57,40
	6. USA (Peter Karns, Dexter Morse, Dennis Donahue, William Bowerman)	1:57.24,32

7. Poola 1:58.09,92, 8. Jaapan 1:59.09,48, 9. Rumeenia 1:59.30,61, 10. Itaalia
1:59.47,62.

MÄESUUSATAMINE

Mehed

Kiirlaskumine

	1. Bernhard Russi, Šveits	1.51,43
	2. Roland Collombin, Šveits	1.52,07
Eniwa, 7. veebruar. 55 osavõtjat.	3. Heinrich Messner, Austria	1.52,40
Raja pikkus 2640 m,	4. Andreas Sprecher, Šveits	1.53,11
kõrguste vahe 772 m.	5. Erik Häker, Norra	1.53,16
	6. Walter Tresch, Šveits	1.53,19

7. Karl Cordin, Austria 1.53,32, 8. Robert Cochran, USA 1.53,39, 9. Josef
Loidl, Austria 1.53,71, 10. Marcello Varallo, Itaalia 1.53,85, 46. Sergei
Grištšenko, NSV Liit 2.03,19.

Suurslaalom

Teine, 9. ja 10. veebruar. 73 osavõtjat. Raja pikkus esimesel laskumisel
1034 m, teisel 1130 m. Kõrguste vahe 402 m. Väravaid esimesel laskumisel
63, teisel 66.

1. Gustavo Thöni, Itaalia	3.09,62 (1.32,19+1.37,43)
2. Edmund Bruggmann, Šveits	3.10,75 (1.33,43+1.37,32)
3. Werner Mattle, Šveits	3.10,99 (1.33,44+1.37,55)
4. Alfred Hagn, Saksa FV	3.11,16 (1.31,78+1.39,38)
5. Jean-Noel Augert, Prantsusmaa	3.11,84 (1.33,61+1.38,23)
6. Max Rieger, Saksa FV	3.11,94 (1.33,86+1.38,08)

7. David Zwilling, Austria 3.12,32, 8. Reinhard Tritscher, Austria 3.12,39,
9. Alain Penz Prantsusmaa 3.12,42, 10. Andrzej Bachleda, Poola 3.12,42.
Sergei Grištšenko katkestas.

Slaalom

Teine, 12. ja 13. veebruar. 73 osavõtjat. Raja pikkus 530 m, kõrguste vahe
228 m. Väravaid esimesel laskumisel 71, teisel 75.

1. Francisco Fernandez Ochoa, Hispaania	1.49,27 (55,36+53,91)
2. Gustavo Thöni, Itaalia	1.50,28 (56,69+53,59)

3. Rolando Thöni, Itaalia	1.50,30 (56,14+54,16)
4. Henri Duvillard, Prantsusmaa	1.50,45 (55,92+54,53)
5. Jean-Noel Augert, Prantsusmaa	1.50,51 (55,77+54,74)
6. Eberardo Schmalzl, Itaalia	1.50,83 (56,11+54,72)
7. David Zwilling, Austria 1.51,97,	8. Edmund Bruggmann, Šveits 1.52,03,
9. Tyler Palmer, USA 1.52,05,	10. Andrzej Bachleda, Poola 1.52,26,
22. Sergei Grištšenko, NSV Liit 2.02,67.	

Naised

Kiirlaskumine	1. Marie-Theres Nadig, Šveits	1.36,68
Eniwa, 5. veebruar.	2. Annemarie Pröll, Austria	1.37,00
41 osavõtjat.	3. Susan Corrock, USA	1.37,68
Raja pikkus 2110 m,	4. Isabelle Mir, Prantsusmaa	1.38,62
kõrguste vahe 534 m.	5. Rosi Speiser, Saksa FV	1.39,10
	6. Rosi Mittermaier, Saksa FV	1.39,32
7. Bernadette Zurbriggen, Šveits 1.39,49,	8. Annie Famose, Prantsusmaa	1.39,70,
9. Berni Rauter, Austria 1.39,84,	10. Marta Bühler, Liechtenstein	1.40,06,
34. Galina Šihhova, NSV Liit 1.43,88,	37. Niina Merkulova, NSV Liit	1.44,48,
39. Svetlana Issakova, NSV Liit 1.44,83.		

Suurslaalom

Teine, 8. veebruar. 42 osavõtjat. Raja pikkus 1240 m, kõrguste vahe 357 m, väravaid 51.	1. Marie-Theres Nadig, Šveits	1.29,90
	2. Annemarie Pröll, Austria	1.30,75
	3. Wiltrud Drexel, Austria	1.32,35
	4. Laurie Kreiner, Kanada	1.32,48
	5. Rosi Speiser, Saksa FV	1.32,56
	6. Florence Steurer, Prantsusmaa	1.32,59
7. Divina Galica, Inglismaa 1.32,72,	8. Britt Lafforgue, Prantsusmaa 1.32,80,	
9. Traudl Treichl, Saksa FV 1.33,08,	10. Marta Bühler, Liechtenstein 1.33,15,	
31. Svetlana Issakova, NSV Liit 1.40,20,	33. Niina Merkulova, NSV Liit	
1.41,18,	34. Galina Šihhova, NSV Liit 1.43,47.	

Slaalom

Teine, 11. veebruar. 42 osavõtjat. Raja pikkus 450 m, kõrguste vahe 184 m. Väravaid esimesel laskumisel 56, teisel 52.

1. Barbara Cochran, USA	1.31,24 (46,05+45,19)
2. Daniele Debernard, Prantsusmaa	1.31,26 (46,08+45,18)
3. Florence Steurer, Prantsusmaa	1.32,69 (46,57+46,12)
4. Judy Crawford, Kanada	1.33,95 (47,12+46,83)
5. Annemarie Pröll, Austria	1.34,03 (47,20+46,83)
6. Pamela Behr, Saksa FV	1.34,27 (47,57+46,70)

7. Monika Kaserer, Austria 1.34,36, 8. Patricia Boydston, USA 1.35,59, 9.—10. Susan Corrock, USA ja Torild Förland, Norra 1.35,76, 19. Galina Šihhova, NSV Liit 1.45,81. Svetlana Issakova katkestas, Niina Merkulova diskvalifitseeriti.

KIIRUISUTAMINE

Mehed

500 m	1. Erhard Keller, Saksa FV	39,44 OR
Makomanai, 5. veebruar.	2. Hasse Börjes, Rootsi	39,69
38 osavõtjat.	3. Valeri Muratov, NSV Liit	39,80

4. Per Björang, Norra	39,91
5. Seppo Hänninen, Soome	40,12
6. Leo Linkovesi, Soome	40,14

7. Ove König, Rootsi 40,25, 8. Masaki Suzuki, Jaapan 40,35, 9. Mats Wallberg, Rootsi 40,41, 10. Hans Lichtenstern, Saksa FV 40,55, 14. Vladimir Komarov, NSV Liit 40,65.

1500 m	1. Ard Schenk, Holland	2.02,96 OR
Makomanai, 6. veebruar. 39 osavõtjat.	2. Roar Grønvold, Norra	2.04,26
	3. Göran Claesson, Rootsi	2.05,89
	4. Björn Tvetter, Norra	2.05,94
	5. Jan Bols, Holland	2.06,58
	6. Valeri Lavruškin, NSV Liit	2.07,16

7. Daniel Carroll, USA 2.07,24, 8. Cornelis Verkerk, Holland 2.07,43, 9. Johnny Höglin, Rootsi 2.08,11, 10. Kimmo Koskinen, Soome 2.08,18, 21. Valeri Muratov, NSV Liit 2.11,83.

5000 m	1. Ard Schenk, Holland	7.23,61
Makomanai, 4. veebruar. 28 osavõtjat.	2. Roar Grønvold, Norra	7.28,18
	3. Sten Stensen, Norra	7.33,39
	4. Göran Claesson, Rootsi	7.36,17
	5. Willy Olsen, Norra	7.36,47
	6. Cornelis Verkerk, Holland	7.39,17

7. Valeri Lavruškin, NSV Liit 7.39,26, 8. Jan Bols, Holland 7.39,40, 9. Gerhard Zimmermann, Saksa FV 7.41,16, 10. Daniel Carroli, USA 7.44,72.

10 000 m	1. Ard Schenk, Holland	15.01,35 OR
Makomanai, 7. veebruar. 24 osavõtjat.	2. Cornelis Verkerk, Holland	15.04,70
	3. Sten Stensen, Norra	15.07,08
	4. Jan Bols, Holland	15.17,99
	5. Valeri Lavruškin, NSV Liit	15.20,03
	6. Göran Claesson, Rootsi	15.30,19

7. Kimmo Koskinen, Soome 15.38,87, 8. Gerhard Zimmermann, Saksa FV 15.43,92, 9. Daniel Carroll, USA 15.44,41, 10. Kiyomi Ito, Jaapan 15.48,17.

Naised

500 m	1. Anne Henning, USA	43,33 OR
Makomanai, 10. veebruar. 29 osavõtjat.	2. Veera Krasnova, NSV Liit	44,01
	3. Ludmilla Titova, NSV Liit	44,45
	4. Sheila Young, USA	44,53
	5. Monika Pflug, Saksa FV	44,75
	6. Attje Keulen-Deelstra, Holland	44,89

7. Kay Lunda, USA 44,95, 8. Alla Butova, NSV Liit 45,17, 9. Sachiko Saito, Jaapan 45,35, 10. Elly van den Brom, Holland 45,62.

1000 m	1. Monika Pflug, Saksa FV	1.31,40 OR
Makomanai, 11. veebruar. 33 osavõtjat.	2. Attje Keulen-Deelstra, Holland	1.31,61
	3. Anne Henning, USA	1.31,62
	4. Ludmilla Titova, NSV Liit	1.31,85
	5. Niina Statkevits, NSV Liit	1.32,21
	6. Dianne Holum, USA	1.32,41

7. Elly van den Brom, Holland 1.32,60, 8. Sylvia Burka, Kanada 1.32,95, 9. Sigrid Sundby, Norra 1.33,13, 10. Ludmilla Savrulina, NSV Liit 1.33,41.

1500 m
Makomanai, 9. veebruar.
31 osavõtjat.

1. Dianne Holum, USA 2.20,85 OR
2. Stien Baas-Kaiser, Holland 2.21,05
3. Attje Keulen-Deelstra, Holland 2.22,05
4. Elly van den Brom, Holland 2.22,27
5. Rosemarie Taupadel, Saksa DV 2.22,35
6. Niina Statkevitsš, NSV Liit 2.23,19

7. Connie Carpenter, USA 2.23,93, 8. Sigrid Sundby, Norra 2.24,07, 9. Kapitolina Serjogina, NSV Liit 2.24,29, 10. Monika Pflug, Saksa FV 2.24,69.

3000 m
Makomanai 12. veebruar.
22 osavõtjat.

1. Stien Baas-Kaiser, Holland 4.52,14 OR
2. Dianne Holum, USA 4.58,67
3. Attje Keulen-Deelstra, Holland 4.59,91
4. Sippie Tigchelaar, Holland 5.01,67
5. Niina Statkevitsš, NSV Liit 5.01,79
6. Kapitolina Serjogina, NSV Liit 5.01,88

7. Tuula Vilkas, Soome 5.05,92, 8. Ludmilla Savrulina, NSV Liit 5.06,61, 9. Pil Hwa Han, Korea RV 5.07,24, 10. Sigrid Sundby, Norra 5.07,76.

ILUISUTAMINE

Naised

Mikaho ja Makomanai,
4., 5. ja 7. veebruar.
19 osavõtjat.

1. Beatrix Schuba, Austria 2751,5 (9)
2. Karen Magnussen, Kanada 2673,2 (23)
3. Janet Lynn, USA 2663,1 (27)
4. Julie Holmes, USA 2627,0 (39)
5. Zsuzsa Almassy, Ungari 2592,4 (47)
6. Sonja Morgenstern, Saksa DV 2579,4 (53)

7. Rita Trapanese, Itaalia 2574,8 (55), 8. Christine Errath, Saksa DV 2489,3 (78), 9. Charlotte Walter, Sveits 2467,3 (86), 10. Kazumi Yamashita, Jaapan 2449,9 (93), 18. Marina Sanaja, NSV Liit 2198,6 (160).

Mehed

Mikaho ja Makomanai,
8. ja 9. veebruar.
17 osavõtjat.

1. Ondrej Nepela, Tšehhoslovakkia 2739,1 (9)
2. Sergei Tšetveruhhin, NSV Liit 2672,4 (20)
3. Patrick Pera, Prantsusmaa 2653,1 (28)
4. Kenneth Shelley, USA 2596,0 (43)
5. John Petkevich, USA 2591,5 (47)
6. Jan Hoffmann, Saksa DV 2567,6 (55)

7. Haig Oundijan, Inglismaa 2538,8 (65), 8. Vladimir Kovaljov, NSV Liit 2521,6 (80), 9. Toller Cranston, Kanada 2517,2 (80,5), 10. Gordon McKellen, USA 2511,0 (89), 12. Juri Ovtšinnikov, NSV Liit 2477,5 (104,5).

Paarissõit

Makomanai,
6. ja
8. veebruar.
16 paari.

1. Irina Rodnina—Aleksi Ulanov, NSV Liit 420,4 (12)
2. Ludmilla Smirnova—Andrei Suraihin, NSV Liit 419,4 (15)
3. Manuela Gross—Uwe Kagelmann, Saksa DV 411,8 (29)
4. Alicia Starbuck—Kenneth Shelley, USA 406,8 (35)
5. Almut Lehmann—Herbert Wiesinger, Saksa FV 399,8 (52)
6. Irina Tšernjajeva—Vassili Blagov, NSV Liit 399,1 (52)

7. Melissa Militano—Mark Militano, USA 393,0 (65,5), 8. Annette Kansy—Axel Salzmann, Saksa DV 392,6 (68,0), 9. Sandra Bezic—Val Bezic, Kanada 384,9 (84,0), 10. Corinna Halke—Eberhard Rausch, Saksa FV 381,1 (87).

BOBISÖIT

Kaheline	1. Saksa FV II (Wolfgang Zimmerer, Peter Utzschneider)	4.57,07
Teine, 4. ja	2. Saksa FV I (Horst Floth, Pepi Bader)	4.58,84
5. veebruar.	3. Šveits I (Jean Wicki, Edy Hubacher)	4.59,33
21 meeskonda.	4. Itaalia I (Giofranco Gaspari, Mario Armano)	5.00,45
	5. Rumeenia I (Ion Panturu, Ion Zangor)	5.00,53
	6. Rootsi I (Carl-Erik Eriksson, Jan Johansson)	5.01,40
	7. Šveits II (Hans Candrian, Heinz Schenker)	5.01,44
	8. Austria I (Herbert Gruber, Josef Oberhauser)	5.01,60
	9. Prantsusmaa I (Patrick Parisot, Alain Roy)	5.03,46
	10. Itaalia II (Enzo Vicario, Corrado dal Fabbro)	5.03,66

Neljaline	1. Šveits I (Jean Wicki, Edy Hubacher, Hans Leutenegger, Werner Camichel)	4.43,07
Teine, 11. ja	2. Itaalia I (Nevio de Zordo, Gianni Bonichon, Adriano Frassinelli, Corrado dal Fabbro)	4.43,83
12. veebruar.	3. Saksa FV I (Wolfgang Zimmerer, Peter Utzschneider, Stefan Gaisreiter, Walter Steinbauer)	4.43,92
19 meeskonda.	4. Šveits II (Hans Candrian, Heinz Schenker, Erwin Juon, Gaudens Beeli)	4.44,56
	5. Saksa FV II (Horst Floth, Pepi Bader, Donat Ertel, Walter Gilik)	4.45,09
	6. Austria I (Herbert Gruber, Josef Oberhauser, Utz Chwalla, Josef Eder)	4.45,77
	7. Austria II	4.46,66
	8. Itaalia II	4.46,73
	9. Prantsusmaa I	4.46,75
	10. Rumeenia I	4.47,12

JÄÄHOKI

Makomanai, 3.—13. veebruar. 11 meeskonda.

A-grupp

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	Punktid	Värvate suhe
1. NSV Liit	—	7:2	5:2	3:3	9:3	9:3	9	33:13
2. USA	2:7	—	5:1	1:5	4:1	6:1	6	18:15
3. Tšehhoslovakkia	2:5	1:5	—	2:1	7:1	14:1	6	26:13
4. Rootsi	3:3	5:1	1:2	—	3:4	5:3	5	17:13
5. Soome	3:9	1:4	1:7	4:3	—	5:1	4	14:24
6. Poola	3:9	1:6	1:14	3:5	1:5	—	0	9:39

Meeskondade koosseisud:

NSV Liit — Vladislav Tretjak, Aleksandr Paškov, Viktor Kuzkin, Vitali Davõdov, Vladimir Lutšenko, Gennadi Tsõgankov, Aleksandr Ragulin, Valeri Vassiljev, Vladimir Petrov, Valeri Harlamov, Boriss Mihhailov, Anatõii Firsov, Vladimir Vikulov, Aleksandr Maltsev, Aleksandr Jakušev, Vladimir Šadrin, Juri Blinov, Igor Romiševski, Jevgeni Mišakov, Jevgeni Zimin.

USA — Peter Sears, Michael Curran, Richard McClinn, Thomas Mellor,

Charles Brown, Frank Sanders, Bruce McIntosh, James McElmury, Walter Olds, Keith Christiansen, Henry Boucha, Robbie Ftorek, Timothy Sheehy, Kevin Ahearn, Craig Sarner, Larry Bader, Stuart Irving, Mark Howe, Ronald Naslund.

Tšehhoslovakkia — Jiří Holeček, Vladimír Dzurilla, Karel Vohralík, Oldřich Machač, František Pospíšil, Vladimír Bednař, Rudolf Tajcnar, Josef Horešovsky, Miroslav Danek, Jaroslav Holík, Jiří Holík, Eduard Novák, Richard Farda, Josef Černý, Vladimír Martinec, Ivan Hlinka, Bohuslav Stastný, Jiří Kochta, Václav Nedomanský, Jan Havel.

B-grupp

(Arvud tähendavad järjekorras peetud mängu, võite, viike, kaotusi, väravate suhet ja punkte.)

1. Saksa FV	4	3	0	1	22:10	6
2. Norra	4	3	0	1	16:14	6
3. Jaapan	4	2	1	1	17:16	5
4. Šveits	4	0	2	2	9:16	2
5. Jugoslaavia	4	0	1	3	9:17	1

RIIKIDE PAREMUSJÄRJESTUS MITTEAMETLIKU PUNKTI-ARVESTUSE JÄRGI

Riik	K.	H.	P.	4.	5.	6.	Punkte
1. NSV Liit	8	5	3	4	4	7	120
2. Saksa DV	4	3	7	1	3	4	83
3. Norra	2	5	5	5	2	1	79
4. Holland	4	3	2	3	1	2	64
5. Šveits	4	3	3	2	—	2	63
6. Saksa FV	3	1	1	3	9	4	60,5
7. USA	3	2	3	4	1	2	59
8. Soome	—	4	1	3	6	2	47
9. Rootsi	1	1	2	4	1	2	36
10. Itaalia	2	2	1	1	—	1	31
11. Austria	1	2	2	—	1	1	28
12. Prantsusmaa	—	1	2	2	2	1	24
13. Jaapan	1	1	1	1	2	—	23
14. Tšehhoslovakkia	1	—	2	—	1	2	19
15. Poola	1	—	—	—	1	4	11,5
16. Kanada	—	1	—	2	—	—	11
17. Hispaania	1	—	—	—	—	—	7
18.—19. Ungari	—	—	—	—	1	—	2
18.—19. Rumeenia	—	—	—	—	1	—	2

SISUKORD

- 5 Yokoso!
- 11 Talimängude tuum (murdmaasuusatamine)
- 27 Fortuuna sepitsused (suusahüpped)
- 34 Saksa DV vallutas uue tipu (kahevõistlus)
- 37 Laskesuusatamine — äparduste trotsimine
- 42 Teed pjedestaalile alustatakse lapsepõlves (mäesuusatamine)
- 50 Au ja kuulsust tulpide ja tuulikute maale (kiiruisutamine)
- 67 Spordi ja kunsti vahemail (iluuisutamine)
- 77 Avapäevast lõputseremooniani (jäähoki)
- 91 Ajaviiteharrastustest mängude mänguni
- 101 XI taliolümpiamängude tulemused

sisukord

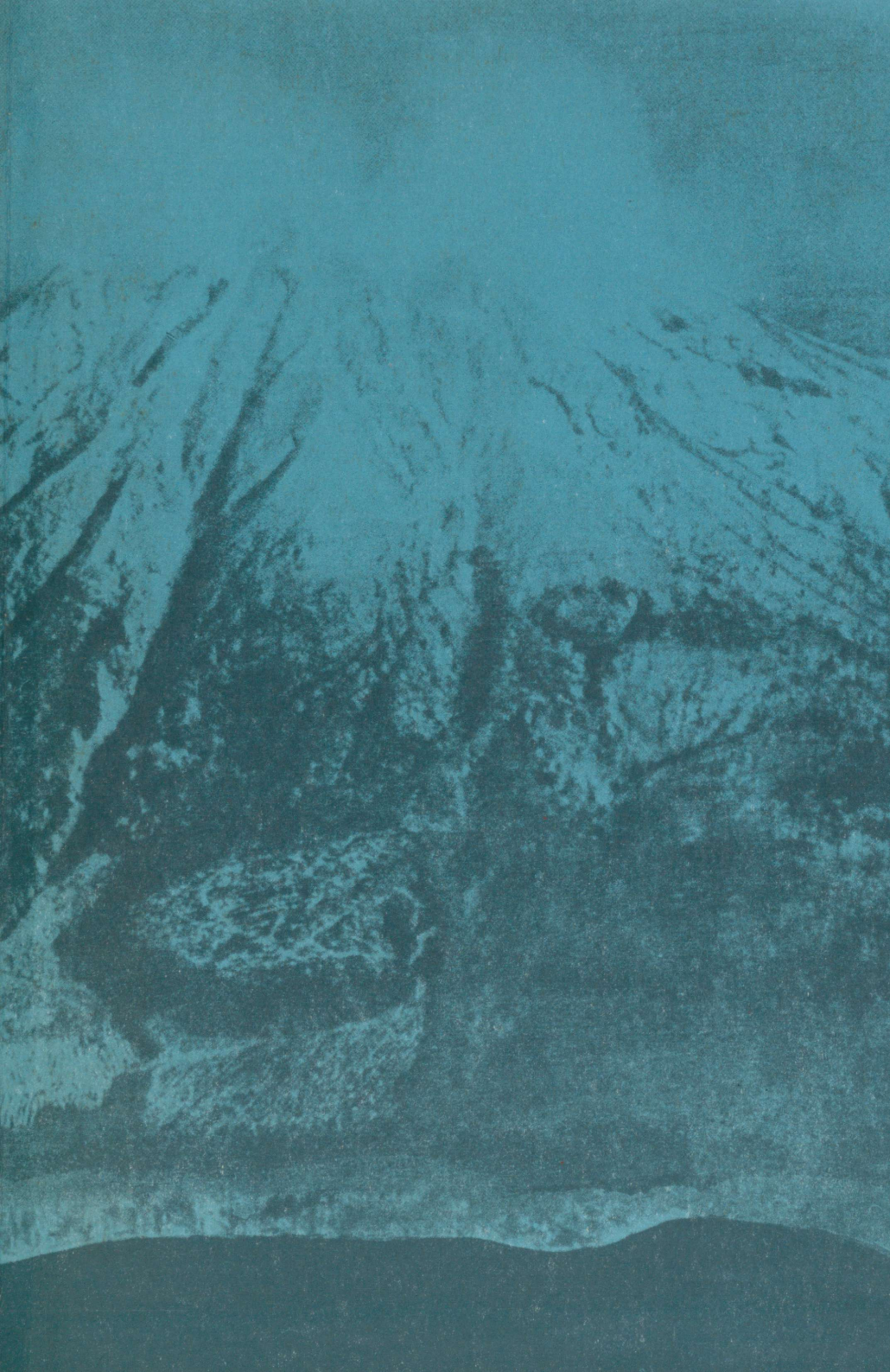
5	Foreword
11	Teisendus- ja muudatusaktid
21	Foreword (continued)
24	Revised Rules of the Competition
27	Revised Rules of the Competition — Estonian
32	Revised Rules of the Competition — Estonian (continued)
39	Revised Rules of the Competition — Estonian (continued)
47	Revised Rules of the Competition — Estonian (continued)
77	Revised Rules of the Competition — Estonian (continued)
81	Revised Rules of the Competition — Estonian (continued)
101	Revised Rules of the Competition — Estonian (continued)

Тезмыги Эрленд. XI ЗИМНИЕ ОЛИМПИЙСКИЕ ИГРЫ. САППОРО 1972. На эстонском языке. Оформление: Х. Полберг. Издательство «Ээсти раамат». Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

Toimetaja J. Laas. Kunstiline toimetaja L. Kruusmaa. Tehniline toimetaja T. Vent. Korrektorid E. Toots ja A. Kiho. Laduda antud 27. XII 1972. Trükkida antud 11. IV 1973. Paber 60×90/16. Trükipoognaid 7+32 kleebist. Arvestuspoognaid 12,88. Trükiarv 45 000. MB-03394. Tellimuse nr. 7731. Hans Heidemanni nim. trükkoda. Tartu, Ülikooli 17/19. I. Hind rbl. 1.09.

A

33272

5976305

SAPPORO 72

